

P 400 (2)

Törlep

KÖNYVTÁROS

TIZENNEGYEDIK ÉVFOLYAM/1964 JANUÁR

KÖNYVTUDOMÁNYI SZAKKÖNYVTÁR
OSZK

1

Kölcsönözhető

A Székesfehérvári Megyei Könyvtár új gyermekrészlegében (Bajkor József felv. MTL-Foto)

A III. kerületi 8. sz. Szabó Ervin Könyvtár gyermekrészlegében

TARTALOM

ÖTTEVENYI LÁSZLÓ: Irodalmi színpadokról, irodalompropagandáról Szeged után	3
Tíz éves a Népművelés	7
MÓNUS IMRE: Megéri-e? Gondolatok az állományellenőrzésről	8

Továbbképzés

VADASZ FERENCNÉ: A községi könyvtárosok továbbképzésének új rendszere	11
VARGHA BALÁZS: Gyermekolvasók a községi könyvtárban	12
TÓTH DEZSŐ: Mi a helyzet a pápai járásban?	17
HUNYADI JÓZSEFNE: Egy borsodi faluban	18
DR. KISS GYÖRGYNE: Játékos ajánló szerkezet	19
Képes katalógusok (B. J.)	21

BALOGH FERENC: Eredmények, gondok a propagandamunkában	22
DR. MÓRA LÁSZLÓ: Eötvös József és a műegyetemi könyvtár	23
PÉTER LÁSZLÓ: Időszaki kurrens helyismereti bibliográfiák és repertóriumok	26
DR. WEGER IMRE: Egyetemi tankönyv-tár Helsinkiben	29
ISZLAI ZOLTÁN: Ütletek a könyvtárak népszerűsítésére	31
SERFOZÓ JÁNOS: Könyvtáratavátás Szirmabesenyőn	32
DR. KARDOSNÉ BENKE IREN: Mezőgazdasági szaktájékoztató Szolnokon	33
Igy is lehet segíteni (—orosz—)	34

TÁJÉKOZTATO

Juhász Gyula — az olvasó Leninről (péter)	35
DR. PAKU SÁNDOR: Korszerű munkafeltételek	36
KATONA JENŐ: Galileo Galilei (1564—1642)	37
LÁZAR ISTVÁN: A Világkönyvtár sorozat	39
Két tanulmány az irodalmi érdeklődésről (—r)	42
Az Akadémiai Könyvtár újabb kiadványai (S—Z)	43

Könyvekről

M. CSALIN: A pesszimizmus filozófiája (Bácskai B. Sándor)	44
KEREKES LAJOS: Anschluss 1938 (Frank László)	44
BÓKA LÁSZLÓ: Nandu (Tüskés Tibor)	45
FEKETE GYULA: A hú asszony meg a rossz nő (Bozókya Éva)	46
MOCsÁR GÁBOR: Nyitott tenyér (Birkás Géza)	46
ADAM MICKIEWICZ: Az ősök (Vihar Béla)	47
HEMINGWAY: Novellák (Lékay Ottó)	47
MAURICE DRUON: Szabadésés (—y—)	48
ANDRÉ STIL: Az utolsó negyedóra (Halasi Andor)	48
MITCHELL WILSON: Találkozás egy távoli délkörön (V. P.)	49
AKOS KÁROLY: Az áldozat (Seres József)	49
KINDZIERSZKY EMLÉ: A kék harang (Rubóczky István)	50
A francia enciklopédia (Pomogáts Béla)	50
PACH ZSIGMOND PÁL: Nyugat-európai és magyarországi agrárfejlődés a XV—XVI. században (SziJ Rezső)	51
CSATÓ ISTVÁN: A Kozmosz partján (Vértesy Miklós)	51
SOMOS ANDRÁS — ANGELI LAMBERT: Korszerű csiperketermesztés (Bakonyi Andrea)	52
DOBOSSY LÁSZLÓ: A francia irodalom története I—II (L. S.)	52
EISENSTEIN: A filmrendezés művészete (Z. V.)	53
NORBERT FRYD: Bábkaraván Bandungban járt (S. A.)	53
Mezőgazdasági szakkönyveink jegyzéke (—)	54
Eseménynaptár	55
Hírek	56

Címlapképünk:

A Székesfehérvári Megyei Könyvtár új gyermekrészlegében (MTI Foto — Bajkory József)

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

ЭТЕВЕНИ Ласло: О литературных сценах и о литературной пропаганде после Сегедской конференции (3);

Журналу „Непмювелеш” десять лет (7);

МОНУШ Имре: Стоит ли игра свеч? Мысли о ревизии книжного фонда (8);

Детские читатели сельских библиотеке. (Пособие для повышения квалификации сельских библиотекарей) (11);

БАЛОГ Ференц: Пропаганда литературы результаты и заботы (22);

ПЕТЕР Ласло: Периодические текущие библиографии и репертории по краеведению (26);

ВЕГЕР Имре: Учебная библиотека в университете города Хельсинки (29);

КАРДОШНЕ, БЕНКЕ Ирен: Справочная работа по сельскохозяйственной литературе в Сольской комитатской библиотеке им. Вершеги (31).

FROM THE CONTENTS

László Ottevényi: Literary theatres, literary propaganda — after the Szeged Conference (3);

Tenth anniversary of the journal Népművelés (Adult Education) (7);

Imre Mónus: Is it worth while? Meditation on the revision of the collections (8);

Children as readers in village libraries (Material for a village librarians' continuation course) (11);

Ferenc Balogh: Successes and problems in propaganda work (22);

László Péter: Current local history bibliographies and indexes (26);

Imre Weger: Collection of university textbooks in Helsinki (29);

Mrs. Irén Kardos-Benke: Agricultural reference work in the Verseggy Library of Szolnok county (31).

AUS DEM INHALT

László Ottevényi: Über literarische Bühnen und Literaturpropaganda — nach der Konferenz von Szeged (3);

Zehn Jahre „Népművelés” — Zeitschrift für Volksbildung (7);

Imre Mónus: Lohnt es sich? Gedanken über die Revision der Buchbestände (8);

Kinderleser in den Gemeindebibliotheken (Studienmaterialien zur Weiterbildung der Gemeindebibliothekare) (11);

Ferenc Balogh: Literaturpropaganda Ergebnisse und Sorgen (22);

László Péter: Laufende periodische Bibliographien und Repertorien der Ortskunde (26);

Dr. Imre Weger: Eine Lehrbücher-Bibliothek für Universitätshörer in Helsinki (29);

Frau Dr. Irén Kardos-Benke: Landwirtschaftliche Fachinformation in der „Verseggy” Komitatsbibliothek von Szolnok (31).

CIKKEINK SZERZŐI

Balogh Ferenc, a Nagykovácsi Járási Könyvtár igazgatója; **Hunyadi Józsefné** községi könyvtáros, Kéked (Borsod m.); **Iszlai Zoltán**, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; **Dr. Kardosné Benke Irén**, a Szolnoki Megyei Könyvtár munkatársa; **Katona Jenő**, a Könyvtáros főszerkesztője; **Dr. Kiss Györgyné**, a Veszprémi Megyei Könyvtár munkatársa; **Lázár István**, a Köznevelés munkatársa; **Mónus Imre**, a győri SZMT könyvtár vezetője; **Dr. Móra László**, a budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának h. osztályvezetője; **Ottevényi László**, a Népművelés munkatársa; **Dr. Paku Sándor**, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ munkatársa; **Péter László**, a szegedi Városi Somogyi Könyvtár munkatársa; **Serfőző János**, a Miskolci Megyei Könyvtár munkatársa; **Tóth Dezső**, a Pápai Járási Könyvtár munkatársa; **Vadász Ferencné**, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezetője; **Vargha Balázs**, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; **Dr. Weger Imre**, az Akadémiai Könyvtár osztályvezetője.

tályvezetője; **Ottevényi László**, a Népművelés munkatársa; **Dr. Paku Sándor**, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ munkatársa; **Péter László**, a szegedi Városi Somogyi Könyvtár munkatársa; **Serfőző János**, a Miskolci Megyei Könyvtár munkatársa; **Tóth Dezső**, a Pápai Járási Könyvtár munkatársa; **Vadász Ferencné**, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezetője; **Vargha Balázs**, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; **Dr. Weger Imre**, az Akadémiai Könyvtár osztályvezetője.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSÜGYI
MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Csöke Anna, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekeres Pál, Tóth Ferenc, V. Dr. Waldapfel Eszter. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221—293. Terjeszti a MAGYAR POSTA

Irodalmi színpadokról, irodalompropagandáról

SZEGED UTÁN

Hatezren az irodalom szolgálatában

November közepén több száz tanácskoztak Szegeden az irodalom népszerűsítéséről és az irodalmi színpadok jövőjéről. A napilapok bőségesen írtak a tanácskozásról és a bemutatósorozatról, a *Népművelés* januári számában pedig *Varga Edit* fősztályvezetőhelyettes beszámolóját olvashatjuk. Nem célozom tehát, hogy másfél hónap után regisztráljam a Tisza-parti városban történeteket, megpróbálom inkább a könyvtárak, könyvtárosok, a könyv szempontjából megvizsgálni a kérdéskomplexumot, a jövőbeni tennivalókra téve a hangsúlyt.

Annyi intézmény, szervezet, egyesület, mozgalom képviseltette magát a szegedi találkozón, hogy felsorolni is sok. Sajnos, a frissen megalakult *Irodalmi színpadok országos tanácsa* legkevésbé: jelenlevő tagjait egyik kezünkön is megszámolhattuk. Pedig értékes tapasztalatokat gyűjthettek volna, ami rá is fér mindenkire, mert nagyon kellemetlen lehet úgy kezdeni, mint a szegedi megnyitót mondó irodalomtörténész: „*En ugyan nem ismerem még az irodalmi színpadokat, de...*”

A tanácskozók mögött tömegmozgalom van: hatezer ember, egész kis hadsereg. Szerények, lelkesek, áldozatkészek. Az elvetélt „rendezősenik”, a színészi karrierre vágyók, a feltűnési viselkedésben szenvedők nagyrészt kikoptak a mozgalomból, vagy — átnevelődtek. Mi hajtja ezeket az embereket? Mi adott erőt *Pintér Tibornak* és együttesének (hivatalos nevükön: a TIT Veszprém megyei irodalmi színpadának), hogy 1955 óta 300 előadást tartsanak, *Debreceni Tibornak* és munkatársainak (Debreceni KPVDSZ) ahhoz, hogy évente 12—15 000 érdeklődőnek mutassák be műsorukat immár hetedik esztendeje? Mi más, mint a nép és az irodalom szeretete, a művelődési forradalom céljainak megértése. 350 irodalmi színpadunk van, kb. 6000 tag, sok Debreceni és sok *Pintér* van köztük, s ezt jó tudni, számon tartani.

Jó válogatás, de hol a falu?

Nyolc színpad lépett fel a tanácskozások közben. Jól válogatott a Népművelési Intézet: nem voltak ismétlések, nem hallottunk ronggyászavalt verset, nem volt egyhangúság, hanem ahány műsor, annyi tanulság. Volt itt szatirikus és anyák napi összeállítás, forradalmi harc és mesevilág, egyetlen íróra épülő, s a mai magyar lírát bemutató, vajtífűlű közönségnek és kezdő — vagy még nem is — olvasónak szánt műsor. Nem láttunk sötétségben úszó színpadokat, csüggeteg, nyomasztó „békeműsor”-okat; erő, felemelő, nagy érzések, sok vidámság és optimizmus munkált ezekben az összeállításokban. Három dunántúli, három alföldi és két fővárosi színpad lépett fel. A területi megoszlás is jó lett volna tehát, ha az egyik dunántúli és az egyik alföldi *falusi* együttes lett volna. Falun nagyobbak az irodalmi műveltség problémái, s mégis: *a faluról a falu nélkül beszélünk*. Legközelebb csak a faluval együtt!

Bírálat nélkül?

Nagyon hiányzott az alapos, részletes, színpadonkénti bírálat. Pedig sokan mondták a folyosókon, szünetekben, hogy ebből tanulnának a legtöbbit. A rendezvény-sorozatot vezetőket azt válaszolták rá: nem ez most a főcél. *Módszertani* problémákat vitatunk meg, az összes érdekelték együttműködésének útjait keressük. — Ez így is volt. De amikor a közönséggé alakult tanácskozók egy-egy együttest néztek, nem a TIT, a nőtanács, meg a helyi könyvtár együttműködését figyelték, hanem a szerkesztést, a rendezést, a szereplők előadói készségét, beszédtechnikáját, mozgását. *Mezei Éva*, a Népművelési Intézet munkatársa negyedórát szánt referátumában az összes színpad teljesítményére. Egy gárdára három-négy mondat jutott. *Szendró Ferenc* említette, hogy nagyon sok hiba van a beszédtechnikában. Vajon a felszínes kritika és *Szendró Ferenc* általában elmarasztaló szavai után hibáik valóságos ismeretében utaztak haza a színpadvezetők? Igaz, egyesek még a rövid kritikát sem bírták elviselni. Részben igazuk volt: elemi pedagógiai szabály,

Jelenet a IX. ker. József Attila Irodalmi Színpad „Krúdy világa” c. előadásából

hogy a nevelőt ne növendékei előtt bíráljuk!... Az alapos, részletes, megindokolt, elemző bírálatnak nem szabad elmaradnia az ilyen fontos bemutatón. Persze, megfelelő időben és módon.

Külön utakon

Varga Edit okos, tömör, őszinte referátumában következetesen *feltételes módú* megállapításokat találtam arról: milyen jó lenne, ha az irodalmi színpadok, könyvtárak, TIT-előadók *együttműködnének*, irodalmat *ajánlanának*, bibliográfiákat *állítanának össze* stb. A feltételes mód indokolt volt: a bemutatón is csak egyetlen színpad a *Budapest IX. kerületi* gondolt rá, hogy könyvek és könyvtár is van a világon. A színpadon kis Krúdy-kiállítás és az író könyvei, a szereplők e háttér előtt idézték Krúdy robusztus alakját. A többi együttes nem gondolt erre. Így csinálják otthon is, így mennek vidéki szereplésre? Így, különben beidegzett mozdulattal indult volna el legalább két-három vezető valamelyik szegedi könyvtárba könyvért, segítségért...

Műsorlapokat mindegyik együttes osztott. A szombathelyieké izléses, szép volt, a többié kritikán aluli. Ne haragudjanak, az ürrepülés századában, országos bemutatón stencilezett maszatot kézbeadni — ehhez merész fantázia kell... Egyetlen színpad sem kérte meg városa könyvtárát: készítsen számára ajánló bibliográfiát, amivel teleshórhatta volna a *Festő utcai* kistermet. Valaki azt dörmögte a debreceniek kitűnő, *Az arkangyal szárnyatolla* című „antiklerikális-antifasiszta-antidogmatikus” (tekervényessége miatt teszem e jelzőket idézőjelbe, a műsor valóban mindezt célbavette, kicsit sokfelé is kapkodott...) műsora után: „Ezek nem neveltek az irodalom, a könyv szeretetére!” A vészesen rövidlátó kritikusknak nem volt igaza. De ha az elmaradt kiállításokat, bibliográfiákat, izléses műsorlapokat hiányolta: telibetalált. A válogatásnál dicsértem az intézetet, itt korholnom kell: ez is az előkészítéshez tartozott volna. Ha ezek az élvonalbeli színpadok ennyire megfelelnek az irodalom: legfőbb terjesztőiről, a könyvtárakról, mi lehet a többinél?

Új olvasókat hódítani, igényessé tenni a régieket!

Ez a könyvtárak és az irodalmi színpadok közös célja. Tökéletes az érdekezésség, tehát teljesen felesleges kérdezni, hogy ki segítsen a másíknak. Miben segíthet a könyvtár? Mondtuk: bibliográfiákkal, kiállítással. Aztán jegyeket árulhat, meghívókat küldhet olvasóinak, kölcsönzésekor hívogathatja őket a műsorra. Hetekkel előbb propagálhatja azokat a műveket, melyekről majd szó esik. A többi a színpad dolga: „jót és jól...” Az ügyes könyvtáros nem hagyja feledésbe merülni az irodalmi estet. Kérdezzeti, mi miért tetszett vagy nem tetszett, kézbeadja a szóban forgó művet, az író egyéb munkáit is, sőt, irodalomtörténeti monográfiát, tanulmányt, kritikát is adhat a fejlettebb olvasónak.

A budapesti Műszaki Egyetem irodalmi színpadának „Mesebál” c. műsorából

Nagy költségvetésű, sok munkatársú könyvtárak nehézség nélkül készítene bibliográfiákat. De képzeljük el, hogy a győri színpad kimegy valamelyik kis faluba, ahol tiszteletdíjas könyvtáros úti csapra hetenként kétszer az irodalom borát. Tegyük fel, hogy — nem úgy, mint most Szegeden — megkérjük: erről meg erről állítson össze bibliográfiát. A könyvtáros vállalná is, de: 1. legfeljebb gépelni lehetne a tanácsházán, 2. a könyvtáros nem tud annyira gépelni, hogy több száz példányban leírja, ideje sincs rá, 3. megfelelő papírja sincs. Mindezzért nem készítene a falusi könyvtárak bibliográfiákat irodalmi műsorokhoz. Ilyen „kiszállított” műsornál nyilvánvalóan a városi, járási vagy megyei könyvtárral kell szövetkezni bibliográfia-készítésre. A veszprémi színpadnak pl. van vagy féltucat falusi műsora, ilyenek, mint „Az olvasás dicsérete”, „A néppel tűzön-vízen át”, „El kéne indulni, meg kén’ házasodni”. Ötször-hatszor bizonyosan előadják jövőre mindeniket, kellene hát műsoronként 2—3000 műsorajánló bibliográfiát nyomtatni, azzal ellátnák magukat egész esztendőre. Igaz, tetemes kiadás ez. De ha egy héttel előbb szétosztanak a faluban kétszázat, az irodalmi esten megjelenők kezébe is adnak egyet — szükségtelen a hasznát esetelni. De boldog lennének, ha valamelyik jó irodalmi színpadunk felháborodva írná meg a *Könyvtárosnak*, hogy ők már esztendők óta így csinálják, miért ajánlok ilyen avult dolgokat...

Nem csodaszer!...

Panaszkodott egy csoportvezető: nem fejlődik közönségük a színpaddal együtt. Ők már igényesebb műsort adnának, a hallgatóságot viszont az még nem érdekli. Mindezen nincs mit csodálni. Az lenne a csoda, ha a közönség — különösen a nem régóta olvasó része — együtt haladna az elmélyülten művelődő színpadtagokkal. Elvégre a szereplők hónapokig foglalkoznak bizonyos alkotók műveivel, tanulmányozzák a kort s a hatásokat, amelyek a műveket létrehozták, az író, költő életét, gondolatvilágát, elemzik a vers, novella eszmei mondanivalóját, tartalmi és formai sajátosságait (ugye, így csinálják mindenütt?!...), a közönség pedig a bemutatón sok művet először hall, írók, költők neve röpköd feléje a színpadról. A fejlődéssel legyünk türelmesek. Ha egy falu vagy városrész népe eddig nem nagyon hallgatott irodalmi műsort, de a mienkre eljött, ha egy-egy estünk után a könyvtárban szaporodnak az olvasók, és *azokat* a könyveket keresik, ha több verseskötetet, novellát visznek haza, mint eddig, akkor a közönség fejlődik. Az irodalmi színpad nem old meg mindent, nem csodaszer, ne várjuk, hogy Petőfi után két héttel csettinteni fognak Adyra, majd pedig József Attilát követelő népmozgalom indul. Oktalanság a növényt kirángatni a földből, hogy gyorsabban nőjön, az *Anyám tyúkjától* az *Anyámig* — akármilyen egyszerűnek is látszik az út — lassan-lassan jutnak csak el olvasók, némelyik sose.

Közönség- válság?

Varga Edit azt mondta: „mintha kicsit maguknak játszanának az irodalmi színpadok”. Tudunk együttesekről, melyek közönséghiány miatt feloszlottak. Egy pesti csoport képviselője szereplési alkalmakat és közönséget sürgetett. Mondjuk ki nyíltan: *nincsenek közönséget szállító „felsőbb szervek”!* Ahogy egy könyvtárnak vagy egy írónak senki sem „biztosít” olvasókat, ugyanúgy az irodalmi színpad produkciójára sem lehet kivezenyelni a közönséget. Az emberek vagy mennek vagy nem. Az együttesek keressék meg *maguk* a közönségüket! Nem kell rögtön — a halhatatlanságra spekulálva — belépődíjas egész estével kezdeni. Hány tsz zárszámadó közgyűlése fejeződik be szürkén, hivatalosan, még jó, ha egy-két odacsapott műsorszámmal! Hány üzem, vállalat, intézmény nevezetes évfordulója felejtődik el, hány szocialista brigád kulturális életével nem törődik senki, hány derék ember megy nyugdíjba a dolgozó élet után, és senki észre sem veszi... Megannyi alkalom a fellépésre. De ne biggyesszük a szánkat, hogy „csak közgyűlés”, „csak ingyenműsor”, csak ez, csak az. Ha megértéssel, szeretettel, tisztelettel közeledünk hozzájuk (s főleg, ha nekik való műsort adunk), a szeretet visszasugárzik ránk. Van közönség, van igény, csak meg kell találni, meg kell hódítani. Közönségprobléma valóban van, ezért jól meg kell gondolni: valóságos igények kielégítésére *szükséges-e* irodalmi színpadot szervezni, vagy csak a művelődésügyi osztály utasított, hogy színpadnak lenni kell, mert Piripócscon is van. Most tíz falura esik egy irodalmi színpad. Ez kevés. Az lenne jó, ha minden négy-öt községre jutna egy színpad. Annál több már túl sok.

A közönségnek szeme is van

Igen szép jelszó, hogy az irodalmi színpadon a szó, a költészet uralkodjék, ne a teátrilitás, a látványosság, a külsőség. De gondoljuk meg, hogy a művelt Budapesten *másfél tucat* valóságos színházra jut *egy* irodalmi színpad. Az az egy megél, kettő már sok lenne, pedig a fővárosban sok a költészetkedvelő ember. Tehát a műveltebb, verskedvelő pesti közönség is akar látni. És igaz van: ha egyszer *színpadnak* nevezünk egy együttest, ha széthúzzuk a függőnyt, az emberek látványt, színt, ha úgy tetszik, — jó értelmű — teátrilitást is várnak! S ehelyett némelyik színpad műsora szó, szó, szó, vers vers után. Mindezt szavalja egy, két, tíz, húsz bájos, szépruhás, szóke kislány. Némelyik színpadvezető elfelejti, hogy nem minden ember rajong még a versért, hogy az embernek nemcsak füle, de szeme is van, hogy az irodalomban versen kívül próza is létezik, hogy a színpadi megjelenítés lelke — s ez az irodalmi színpadra is áll — az akció. A versdömpingre nem hozok példát Szegedről, a látványosságra, változatosságra, érdekességre jó példát igen. A *debreceni* műsorban vers, novella, jelenet, csúfondáros zene, a kenetes-egyházias modort kifigurázó, mulatságos összekötő szöveg az értő rendező kezében pompás egységbe forrt. Valósággal pezsgett a színpad, a néző sose volt „biztonságban”, sose tudhatta, mi következik, — nem ért rá az ölében heverő műsorra pillantani. Ez a rendező a szükséges mozgásokat is megtalálta. Behoztak ketten egy karosszékot, benne elterpeszkedett fiatalember: kiderült, hogy ő az — Úristen. A műsor úgy kezdődött, hogy vagy nyolcan, énekel meredt szemmel, összetett kézzel imádkoztak. Belibeg egy fátyolos lány, miről lehet szó: kelet, szerelem, hárem, pajzánosság. Mindezt a fátyol előre jelezte. Apróságok, amik kelletek a szegedi, válogatott, igazán költészetkedvelő és művelt közönségnek. Az ilyen játékokat — nem beleerőltetni — ki-elemezni és ízléssel alkalmazni: szintén rendezői feladat.

Rendezők kerestetnek

A rendező több a tanárnál. Egy irodalomtanár sok fontosat tud az irodalomból. A rendezőnek legalább azt kell tudnia, amit tanárkollégájának, azonkívül rengeteg egyebet: mozgás- és beszédtechnikát, szcenikát, világítást, ismernie kell a többi művészeteket stb. Mindettől még lehet valaki csupán kétlábon járó enciklopédia is, a rendező ott kezdődik, hogy a leírt, még holtt szöveget meg tudja eleveníteni: látja-hallja az alakokat, mozgásokat, hanghordozást stb., stb. Sajátos, teremtő művészi *fantázia* nélkül nincs rendező. Ismerünk rendezőket, akikből — noha oklevelük van — éppen az alkotó fantázia hiányzik. Ahogy szobrász, festő, költő nem akárből lesz, a rendezőnek is sajátos tehetséggel kell születnie. A többit már megtanulhatja, ha a körülmények kedvezőek. Az irodalmi színpadok élére is ilyen emberek kellene. Színpadszervező buzgalmunkban nem feledkezünk el arról, hogy nem elég a jószándék, a szorgalom, a lelkesedés, — különleges tehetség és nagy tudás is kell hozzá. Van ebben a pillanatban 350 ilyen emberünk? Lesz még másik 350? Ha egy ember irodalmi színpad- vagy színjátszó csoportvezetést vállal, van-e fórum, amely megvizsgálja: alkalmas-e rá, van-e rendezői adottsága, érdemes lesz-e őt két esztendeig vezetésre tanítani? Ilyen fórum nincs. *Ambátor ilyen fórumot kereső, tehetségében kételkedő műkedvelő rendezőt sem láttam még.* Az úgy ezen áll vagy bukik: *annyi irodalmi színpadot szervezünk, ahánytak az*

élére képzett, nemcsak elmélethez, de rendezéshez értő vezetőt tudunk állítani. „Ne fogjon senki könnyelműen...”, s ha hozzáfog, akadályozzuk meg!

Üres tarisznyából?

Szombathelyi Ervin joggal tette szavá a Népszavában, hogy a belső nevelésről, az irodalmi színpadtagok önműveléséről alig esett szó. Vajon az a fiatalember, aki tehetségesen mondott el egy Heltai-verset, látja a kedves, bohém és századelő irodalmi kavargásában? Aki Radnóti szavalt átéléssel, ismer még harminc Radnóti-verset? Bíráljuk szereplőink beszédét. Miből tanulnak beszélni? Fischer Sándor beszédtechnikai művéért nem állnak sorba a könyvtárakban, pedig annyi van csak belőle, hogy minden ötödik színjátszónak és irodalmi színpadosnak jutna. Ascher, Bóka, Gáldi nélkülözhetetlen könyveit ismerik egyáltalán? Sokszor nem üres tarisznyából akarnak adni nagy bőkezűen? Sok színpadon a jobb sorsra érdemes szövegek mechanikus „betanulása” megy, a szereplések, bemutatók lázában önmaguk művelésére nem érnek rá, sőt sok műkedvelő nem is akar művelődni. A belső nevelést, az önművelést — nemcsak az irodalmi színpadokra és a színjátszásra gondolok — sokkal alaposabban kellene megvizsgálni, mint azt jelenleg tesszük. Joggal mondjuk, hogy annyi év mennyiségi bővülete után a népművelés jobb minőségre törekedjék. Adjuk ki az irodalmi népművelés kézikönyvét, hangoljuk össze a különböző intézmények irodalomnépszerűsítő munkáját, alkossunk különféle csúcsszerveket, ám mindennél többet jelent, ha alkalmas vezetőket keresünk, és jobban figyeljük azt is, amit műkedvelő csoportjaink a szereplés előtti hónapokban csendes négy fal között művelnek.

Ötvenyi László

Tíz éves a NÉPMŰVELÉS

Megjelenésének 10. évfordulóját ünnepli az Országos Népművelési Tanács folyóirata, a Népművelés. Egy évtizede tölti be elsődrendű feladatát, a népművelési tevékenység eszmei és módszertani segítését. Azóta hű krónikása annak a céltudatos munkának, amelyet a népművelési dolgozók népünk kulturális felemelkedésének érdekében folytatnak. Lapjai megőrzik az útkeresések fellegváltásának mozzanatait, a hosszabb-rövidebb távlatok terveinek valóra váltását éppúgy, mint a megtorpanásokat és kudarcokat.

A népművelés szervezetének megszilárdításában, az intézmények javuló munkájában, a tömegkulturális munka eredményeiben része van a gyakorlati munkával szoros kapcsolatot tartó szakajtnak, a jubiláló Népművelés-nek is. Első számától kezdve nemcsak követte az eseményeket, hanem ösztönzött, mozgósított, új feladatokra is felhívta a figyelmet. Sikeres harcot vívott a kulturális nevelőmunka elismertetéséért, majd az egységes népművelési szemlélet kialakításáért, s eredményt ért el a módszertani tapasztalatok népszerűsítésében is.

Gyakorlati munkájával, szerkesztési elveivel azt sugallja, hogy a művelődési munka hatékonysága csak a kulturális szervek legszorosabb összefogásával és a művelődési formák komplex alkalmazásával biztosítható. Ezért szállt sikra a „két szomszédvár” káros gyakorlata ellen, ezért vizsgálja egymással való összefüggéseikben a tanácsi és szakszervezeti művelődésügy problémáit, ezért keresi a különböző művelődési formák egymást kiegészítő és segítő tevékenységének módszereit. Legtöböröbben és legmeggyőzőbben ezt valósította meg ez évben egy-egy megyének szentelt külön számaiban, de ez az elv folyamatosan nyomon követhető a „hétköznap” számokban is. Frissen figyelt fel az ismeretterjesztés vagy az öntevékeny művészeti munka új hajtásaira, s gyámolítója lett és maradt ezeknek. A mai napig is különös figyelemmel kíséri az irodalmi színpadok, a munkásakadémiák, a felnőttoktatás problémáit. Könyvtárosok körében is érdeklődést keltenek a népművelés történetét ismertető cikkei és a külföldi népművelésbe betekintő írásai. Rokonszenvvel kísérjük az ízléstelenséggel, a giccsel, a kultúrát elsekélyesítő tünetekkel szemben vívott küzdelmét, vagy a legutóbbi időben közölt vitacikkeket a kispolgáriságról.

Örömmel vesszük észre, hogy a lapban növekedik a könyvtári vonatkozású írások, cikkek, riportok száma. Annak a gondolatnak elismerése és kifejezése érződik ebben, hogy a népművelés legtöbb ágának (ismeretterjesztés, irodalmi színpadok, klubfoglalkozások stb.) végső fokon, valamilyen formában az olvasáshoz, a könyvtárakhoz való utat kell egyengetniük. Reméljük, hogy a lapban ez a vonás még erősödni fog.

A tízéves évforduló alkalmából szívből köszöntjük a jubiláló Népművelést és sok sikert kívánunk célkitűzéseinek valóra váltásához!

Megéri-e?

GONDOLATOK AZ ÁLLOMÁNYELLENŐRZÉS RŐL

A könyvtáraknak bizonyos időszakonként állományellenőrzést kell végezniük. A könyvtárosok mindig azon fáradoznak, hogyan lehetne ez alól a nagy munka alól kibújni, vagy legalábbis a ráfordított időt csökkenteni. Mindegyik ellenőrzési módszernek egy a lényege: igazolni a könyv meglétét, és kikutatni a kézbe nem került könyvek hollétét (bármibe kerül is), megállapítani a hiány okát, a hiányzó könyveket pedig törölni.

A fentiek tudatában fogtunk hozzá az elmúlt év nyarán könyvtárunkban, a Győri SZMT könyvtárban az állományrevízióhoz. Talán nem lesz érdektelen leírni egy módszert, amelyet a miénkkel hasonló gondokkal küszködő könyvtáraknak ajánlunk.

Könyvtárunk 58 letéthyelyet ellátó, 34 000 kötet állományú hálózati központ. Nyilvántartásunkban sem volt minden rendben, több könyv leltári száma nem egyezett a címleltár tételezávalával, más esetben elcserélődtek a letélapok. A feladat tehát az volt, hogy lehetőleg minden könyvet kézbe vegyünk, egyeztessük a címleltárral és a sommás-nyilvántartással, minden könyv kerüljön a helyére, tegyük rendbe a könyvtár nyilvántartását is. Az ellenőrzéskor mintegy 20 ezer kötettel rendelkezett a hálózat. A címleltárkönyvekkel való közvetlen egyeztetés tehát nem volt célravezető, de azt sem tartottuk jónak, hogy a letélapokat rendezzük — az állománnyal való egyeztetés után — leltári rendbe, hiszen ez csak a kérdésünk első felére adott volna választ. Más megoldást választottunk tehát: minden műről cédulát készítettünk az ellenőrzés helyén. E cédulán a szakrendi-betűjel, a szerző, a mű címe (rövidítve), a leltári szám és a letéti könyvtár száma szerepelt. (A több kötetes művek minden kötetéről külön cédula készült.)

A munkálatok során végzett időelemzés szerint percenként 2,8 művet lehetett így felvenni. A felvétel után a cédulákat szakrendbe, illetve betűrendbe raktuk, ami gyorsan ment, minthogy a letéti könyvtárosok a náluk levő állományt így rendezték. Utána a hasonlóan rendezett letélapokat vetettük egybe a cédulákkal. Az eltérés mutatta a hiányt, vagy többletet, s ennek alapján készült el a jegyzőkönyv, amely az ellenőrzés eredményét és az időelemzést rögzítette.

A központi raktár ellenőrzése ugyanígy történt. (A központi könyvtárat a cédulák készítése, illetve a külső munka idején zárva tartottuk, hogy biztosítsuk az állomány változatlanágát.) A munka második fele a leltárkönyvekkel való egyeztetés volt. Evégből a leltári számok rendjébe raktuk a cédulákat. Ez elég lassú, fárasztó munka. (A laposkákat először ezres, majd száz-as csoportba raktuk; ezres csomó százasba rendezése 25—35 percig; egy száz-as csomó szorosba rendezése átlag 5,7 percig tartott. A leltárkönyvvel való egyeztetés 96,7 perc volt.)

A címleltárkönyvvel való egybevetés után meg lehetett állapítani a hiányokat. Minden hiányzó műről ugyancsak készült egy leltári cédula, amelynek alapján kezdetét vette a hiányzó könyvek előkerítése.

A leltári cédulákat ezután betűrendbe raktuk és egyeztettük a sommás raktári nyilvántartással. (Mivel a cédulákon rajta volt a letéti könyvtárak száma, kimutatták az eltérést a valóság és a sommás nyilvántartás között.) A munkát érdemes volt elvégezni, mert elég sok hiba derült ki az ellenőrzéssel. Lássuk most, milyen ellenvetések lehet vele szemben és egyáltalán a revízióval szemben felhozni:

Még ez a módszer is lassú, bármilyen kedvezőknek látszanak az időelemzések. A revízió öt dolgozó két havi munkáját igényelte. Nem szólvá arról, hogy az öt ember ez alatt az idő alatt mást nem csinálhatott. Az ellenőrzés idejére eső munkabérük kereken 17 ezer Ft-ot tett ki. Ehhez járul még a felhasznált nyomtatvány- és frószerköltség, valamint a közlekedési kiadások. A munka végén megállapítottuk, hogy hiányzik 256 könyv, kereken 5000 Ft értékben, ami az állománynak 0,75%-a. Az ellenőrzés óta azonban a könyvek egy része megkerült, és mire ez a cikk megjelenik, a hiány előreláthatólag 1000—1500 Ft-ra csökken.

Felmerül a kérdés: érdemes-e ilyen költséggel, ennyi, a tartalmi munka rovására menő kieséssel állományellenőrzést készíteni? Nem volna-e célravezetőbb alapul venni a külföldi könyvtárak gyakorlatát, számolni bizonyos eltűnéssel. Javaslom tehát régebbi és friss tapasztalataim, valamint a könyvtárosok kimondott vagy sokunk által elgondolt véleménye alapján az alábbiakat:

1. Szüntessük meg a címleltárkönyveket, illetve térjünk át a jóval gyorsabb és rugalmasabb cédulaletár használatára. Ez mindössze annyiból állna, hogy három

kártyával (vagy eggyel több katalóguscédulával) rendelnénk meg az ÁKV-tól a könyveket. Ezeket a cédulákat leltári számsorrendbe rendeznénk, és ez lenne a könyvtár számsor szerinti címleltára. Ez magában véve is nagy időmegtakarítás, hiszen csak egy számot kell ráírni (vagy géppel ráütni) a kész kartonra. Kiküszöbölne ez a nehézkesen kezelhető, nagy állománynál több kötetes címleltárt. A címleltár felhasználható az ellenőrzésnél is, amennyiben arra szükség van.

2. Mindenki tudja, hogy a könyvtárakban a legnagyobb pontosság és gondosság mellett is előfordul, hogy eltűnnek bizonyos könyvek (hálózatban, olvasóteremben, kölcsönzöben...). Ezeket a könyveket a kialakult gyakorlat szerint, amikor az elvétel után a hosszúságos keresgélés után már bizonyossá vált, törölni kell.

(A SZOT egyik rendelkezése lehetővé teszi, hogy a két ellenőrző leltár között keletkezett hiány 5%-át [!] törölni lehet anélkül, „hogy a könyvtár vezetőjét anyagiilag felelősségre vonnák.”) (SZOT Főkönyvelőség utasítása — 1963. január 29.) Az 5% túlzásnak tűnik. Igaz, nincsen kialakult gyakorlat arról, vajon mennyi az az elfogadható %, ami átlagban érvényes volna minden könyvtári intézményre.

Felteszem tehát a kérdést, nem volna-e okosabb, ha azt az összeget, időt és személyzetet, amelyet állományellenőrzés céljára vonunk el az érdemi munkától, tartalmi feladatok szolgálatába állítanánk?

Természetesen, ha mellőzzük az állományellenőrzést, számítanunk kell mind a magunk, mind munkatársaink lelkiismeretére, gondosságára és a könyvtárostól joggal megkövetelhető pontosságra. Nem arról van szó, hogy egek harmincadjára kerüljön a könyvtári állomány. A lajstromozó könyvtárost az jellemezte, hogy ült az állományán és óvta az olvasótól. A mi feladatunk már nagyobb ennél: gondos állománygyarapítás és kezelés mellett az olvasók igényeinek gyors és pontos kielégítése. Meggyőződésünk, hogy a kialakult állományellenőrzési gyakorlat nem szolgálja, ellenkezőleg, gátolja ezt a célt. Ha pedig így van, szüntessük meg.

M ó n u s I m r e

Könyvtártudományi pályamunkák és pályatételek

Ismeretes, hogy a könyvtártudományi kutatási terv 1963-ban több fontos és sürgős témára pályázatot írt ki. Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács könyvtártudományi és kiadványi szakbizottsága a kitűzött határidőig beérkezett pályaművek közül három pályaművet talált jutalmazásra érdemesnek: *Déri Miklósné* (Budapesti Egyetemi Könyvtár) „Az Eötvös Loránd Tudományegyetem kémiai tanszékein dolgozó kutatók olvasási és tájékoztatói szokásai és a szakirodalmi tájékoztatás iránti igénye” című munkáját 5000 forintos I. díjjal, *Gallai Ervin* (Országos Mezőgazdasági Könyvtár) „A mezőgazdasági bibliográfiai tájékoztatás kérdései” című munkáját, ugyancsak 5000 forintos I. díjjal jutalmazta. *Károlyi Zsigmondnének* (Országos Pedagógiai Könyvtár) „Kísérlet a középiskolai tanárok olvasási szokásainak elemzésére” c. munkájáért pedig a 2000 forintos III. díjat ítélte oda.

Mindhárom munka fontos elméleti megállapításokkal bővítette a szak kutatást, s egyben hasznos segítséget nyújt az adott területeken a könyvtári gyakorlatnak is. A díjazott pályamunkákat előreláthatólag az OKDT kiadványaként teszik közzé.

Az OKDT könyvtártudományi és kiadványi szakbizottsága foglalkozott az 1964. évre pályatételként kitűzött témákkal is. Újból pályázatra jelölte ki mindazokat a témákat, amelyeket a kutatási terv pályatételként megjelöl. A pályázatra kijelölt témákat a *Könyvtári Figyelő* 1962. évf. 9—10. száma közölte.

Beküldési határidő: 1964. szeptember 30.

Pályadíjak: I. díj 5000 Ft, II. díj 3000 Ft, III. díj 2000 Ft. A szakbizottság a beküldött munkák számától és értékétől függően több I., II. vagy III. díjat is odaítélhet. Közlés esetén a munka szerzője a pályadíjon kívül a szokásos szerzői tiszteletdíjban is részesül. (F. G.)

Kiállítás a szovjet tudományról és kultúráról

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 46. évfordulójának tiszteletére tanulságos kiállításon mutatta be a Szovjetunió népeinek tudományos és kulturális életét. A Központi Könyvtár aulájában felállított 4 szekrény, 11 tárló és 18 tabló anyaga hű és változatos képet adott a Szovjetunióban folyó tudományos munka eredményeiről, és megismertette a kiállítás látogatóit a szovjet technika újdonságaival.

A kiállítás központi tárlóját orosz és magyar nyelvű ideológiai művek töltötték meg. A központi tárló melletti két tárló a szovjet egyetemi tankönyveket és azok magyar fordításait mutatta be. A kiállítás — bár jórészt a két budapesti műegyetem

N. A. Guszev, dr. Héberger Károly igazgató és dr. Fónyad Ernő társaságában a kiállítás megnyitásán

hallgatóinak, a központi könyvtár olvasótörzsgárdájának érdeklődésére, műszaki tájékozódására számított — egy-egy szekrényben bemutatta a szovjet irodalmi és művészeti eredményeket is, miközben a szovjet írók magyarországi kiadásai mellett a magyar irodalom reprezentánsainak orosz nyelven megjelent könyveit szintén láthatták a látogatók.

Az egy hónapig nyitvatartó kiállítást — melyet dr. Fónyad Ernő főkönyvtáros rendezett — dr. Varga József egyetemi tanár, az MSZBT műegyetemi szervezetének elnöke nyitotta meg, majd dr. Héberger Károly könyvtárigazgató kalauzolta végig a kiállításon megjelent N. A. Guszevet, a Szovjetunió magyarországi nagykövetségének tanácsosát. (V. F.)

HALÁLOZÁSOK

Dr. *Tölcsey István*, a hódmezővásárhelyi gimnázium könyvtárosa 64 éves korában elhunyt. A neves könyvtáros munkásságát lapunk 1963. évi májusi számában méltatta Vargha Balázs.

*

Dr. *Pongrácz József*, a Dunántúli Református Egyházkerület pápai könyvtárának igazgatója 78 éves korában elhunyt. Az egykori főiskolai könyvtár vezetőjének életművéről 1963. évi 8. számunkban emlékeztünk meg.

A községi könyvtárosok továbbképzésének új rendszere

Elismerés és köszönet illeti azokat a falusi könyvtárosokat, akik úgyszólván a semmiből kezdték, de az egy-szekerényes „könyvtártól” eljutottak már a tiszta, ízlésesen berendezett kis szabadpolcos könyvtárig. Elsősorban a községi könyvtárostól, egyszerűtetétől, szakmai felkészültségétől és ügyesen, jól alkalmazott módszereitől függ a falusi könyvtár fejlődése: hogyan növekszik az olvasótábor és művelődik a falu lakossága. Ezért nagy jelentőségű, országos kulturális érdek a községi könyvtárosok számára az alapfokú könyvtárosi képesítés megszerzése. 1961-től, az alapfokú könyvtárosi vizsgák, illetve előkészítő tanfolyamok rendszerének megszerzésétől kezdve csaknem másfélezer tiszteletdíjas és részfoglalkozású községi könyvtáros tette le az alapfokú könyvtárosi vizsgát.

Ez a képzési forma jól bevált, mert megadja a legszükségesebb gyakorlati szakismereteket, amelyek a könyvtári munka ellátásához indulásként szükségesek. A községi könyvtárak előtt álló feladatok bonyolultsága, az olvasókkal való eredményes foglalkozás azonban megköveteli, hogy a könyvtárosok továbbfejlesszék alapfokú ismereteiket. Ezt kívánta elősegíteni a Könyvtártudományi és Módszertani Központ az 1962-ben megindított szervezett továbbképzéssel. A nyári egyhetes továbbképző tanfolyamokat — az alapfokon már vizsgázott könyvtárosok részére — a megyék többségében megszervezték. Az eddigiekből a következő tapasztalatok szűrhetők le:

A megyei könyvtárak tartalmas programot állítottak össze a tanfolyamokra, sok jó előadót kértek fel és igyekeztek élménygazdaggá tenni a hallgatók számára az ott töltött egy hetet. A tanfolyamokon résztvevők általában színvonalas előadásokat hallhattak. A résztvevők azonban az előadottakhoz előzetesen nem kaptak megfelelő irodalmat és gyakran a feldolgozás is távol állott mindennapi gyakorlati problémáiktól. Mivel túlzottan sok téma szerepelt a programban, élénk konzultáció, vagy vita csak ritkán követte az előadásokat.

Az általános tapasztalatok szülték azt az igényt, hogy a községi könyvtárosok továbbképzése a jövőben közvetlenebbül segítse gyakorlati könyvtárosi feladataik megoldását. Ennek megfelelően 1964-től új rendszerben történik a részfoglalkozású és a tiszteletdíjas községi könyvtárosok továbbképzése.

E rendszer lényege, hogy évente csak egy-egy témakör tárgyalására kerül sor, anyagát a *Könyvtáros* hasábjain közreadott, központilag kidolgozott cikkekből ismerhetik meg a községi könyvtárosok.

1964-ben az olvasószolgálat tárgyköréből vett következő négy téma szerepel a továbbképzésben:

Január:	Gyermekolvasók a községi könyvtárban
Február:	A felnőttek ismereteinek bővítése
Március:	A mezőgazdasági könyvek olvasása
Április:	Az olvasói ízlés fejlesztése

A *Könyvtáros* egymást követő számaiban külön rovatban jelenik meg — a mostanihoz hasonlóan — az egyes témákat részletező cikksorok. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársai a témafelelősök, akik országosan, elemző áttekintéssel tárják fel a téma elvi és módszerbeli vonatkozásait, egyben gondoskodnak arról is, hogy a kérdés néhány gyakorlati szakértője részleteiben kiegészítse azt, vagy ismeresse a vele kapcsolatos helyi tapasztalatait.

A megyei könyvtárak saját hálózatukban a helyileg legalkalmasabb módon (negyedévenként egy-egy járási konferencián, 4—5 napos nyári tanfolyamon, vagy más formában) szervezik meg az oktatási évre kitzított témakör vitáját. A viták célja, hogy a községi könyvtárosokban a gondolatébresztő cikkek nyomán tisztázódjanak a feladatok végzése közben jelentkező elvi kérdések, a javasolt, vagy ismertett módszerek alkalmazásához pedig tájékoztatást és kedvet kapjanak.

Bizunk abban, hogy a községi könyvtárosok szívesen fogadják e segítséget, rendszeresen olvasni fogják a továbbképzési rovatot, és nagy örömmel fogadjuk azt is, ha véleményüket közlik a szerkesztőséggel. A felkért cikkírókon kívül is bizonyára sokan vannak még, akik értékes tapasztalataikkal tudnák segíteni a községi könyvtárosok munkáját. Számítunk arra, hogy ezek a könyvtárosok kedvet kapnak a cikkírásra, és közreműködésükkel rovatunk a községi könyvtárosok fontos tapasztalatcsere fórumává is fejlődhet.

Vadász Ferencné

GYERMEKOLVASÓK A KÖZSÉGI KÖNYVTÁRBAN

GYERMEKKÖNYVTÁR — GYERMEKEKNEK IS KÖLCSÖNZŐ KÖNYVTÁR

Ha a gyermekek könyvtári ellátásáról van szó, mindig szívesebben és bővebben beszélünk a városi gyermekekről, az ő számukra épített szép gyermekkönyvtárakról, mint a községi könyvtárak gyermekolvasóiról.

Persze, örülnünk kell, hogy vannak már korszerűen berendezett, gazdag könyvtárlományú gyermekkönyvtáraink és -részlegeink. Örülnünk kell, hogy a könyvtár sok városi gyermeknek barátságos, tágas otthona, ahol leülhetnek olvasni, kézikönyvekben búvárkodni, ahol sokféle játékos, érdekes foglalkozáson vehetnek részt hétről-hétre. Sok ilyen gyermekkönyvtárunk van s egyre növekszik a számuk. Ma már elindult a megvalósulás felé az a merész program, hogy minden 10 000 lakoson felüli helységben gyermekrésztleg alakuljon, teljes munkaidejű gyermekkönyvtárossal, a nagy városokban pedig minden kb. 20 000 lakosú lakókörzetnek gyermekkönyvtára vagy gyermekrésztlege legyen.

A gyermekkönyvtári hálózat kibontakozása közvetve a községi könyvtárakat is segíti. Ám irigyeljük a községi könyvtárosok a jobb feltételek mellett dolgozó kartársakat, de gondoljanak arra is, hogy az irigyelt munkaformák egyrésze kezdetlegesebb körülmények közt is megvalósítható. Az utóbbi éveknek nemcsak az az eredménye, hogy új, szép könyvtárak épültek, hanem az is, hogy ezek hatására megváltozott a könyvtári szemlélet, a könyvtárosoknak, funkcionáriusoknak — és ez talán a legfontosabb — az olvasóknak a könyvtárról alkotott képzete. Az első szabadpolcos könyvtárak példája nyomán tömegmozgalom lett a szabadpolcos átrendezés, s ezt egészen kis községek könyvtárában is megvalósították, látva előnyeit. Hasonló szemléleti változást indított meg az első gyermekkönyvtárak megvalósítása is. A példát azonban itt nem lehet olyan egyszerűen átvenni, mint a szabadpolc esetében.

Mi tanulságot adhat egy budapesti, például a Liszt Ferenc-téri gyermekkönyvtár berendezése, módszere egy kétezres lélekszámú község könyvtárának munkájához? Hasonló kérdés nem egyszer elhangzott, néha ingerült hangsúllyal is. Egy-egy előadást követő vitában igen meggyőzően szokták felsorolni a községi

könyvtárosok, hogy miért lehetetlen náluk a gyermekek közt végzett munka fejlesztése. Nyitvatartási idejük csupán néhány óra hetenként, nem lehet megosztani gyermekek és felnőttek között. Az átlománynak csak kis része gyermekkönyv, az is állandóan kézben van, piszkos, elrongyolódott. Zárt szekrényben vannak a könyvek, két-három sorosan rakva a polcokon, még a könyvtáros is alig tud válogatni belőlük, nemhogy a gyermekek. A könyvtár helyisége szűk, ha tíz olvasó van benn egyszerre, meg sem lehet ott fordulni. Télen is sorbaállnak a gyermekek kint az ajtó előtt, várják, hogy a bentlevők minél előbb kijöjjenek. Olvasóasztalokra, helybenolvasásra gondolni sem lehet a szűk szobában... és így tovább.

Nem túlzó sirámok ezek, hanem reális helyzetképek. A valósághoz azonban az is hozzátartozik, hogy ezek a mostoha körülmények ma már korántsem jellemzők minden községi könyvtárra. Sok községben főfoglalkozású vagy rész-munkaidejű könyvtárost alkalmaznak, aki többet tördíphet a gyermekekkel, mint a tiszteletdíjas könyvtáros. A községekben is vannak új, korszerűbben berendezett, tágas helyiségek. Szabadpolc, elkülönített kölcsönzési idő, csoportos foglalkozás a gyermekekkel — ez sem fehér holló már a fejlettebb községi könyvtárakban. Egyedül a könyvtárlomány összetételében nincs számottevő változás. A gyermekolvasmányok aránya sehol sem felel meg a gyermekolvasók arányának. S joggal mondják a könyvtárosok, hogy a törzsanyag beszerzése után nem marad fenn pénzük a gyermekállomány külön gyarapítására, az elmúlt években megjelent könyvek beszerzésére.

A helyi feltételek igen különbözőek. Nem győznék felsorolni itt az összes változatot, hogy minden községi könyvtáros ráismerhessen a maga könyvtárára. Nézzük meg a kérdést másfajta megközelítéssel: mit mond a statisztika a községi könyvtárak gyermekolvasóiról.

STATISZTIKA A GYERMEKOLVASÓKRÓL

Négymillió kétszázezer ember, az ország lakosságának 42%-a lakik azokban a községekben, amelyekben községi könyvtár működik. A lakosság többi 58%-a városokban, járási székhelyeken, vagy

külterületeken él, könyvtári ellátásuk tehát nem községi feladat.

A számításba vett községek általános iskolás gyermeklakossága (15%-ot számítva) legalább 633 ezer. A valóságos szám ennél valamivel több, mert a községekben aránylag nagyobb a születési ezrelék.

A 633 ezer gyermek közül 1962-ben 341 ezer iratkozott be könyvtárba, tehát az összes általános iskolásokból — az alig olvasó elsősöket-másodikosokat is számítva véve — 57% könyvtártag.

Ez az 57% már megközelíti a községek lehetséges legnagyobb gyermekolvasói létszámát. A következő években aligha

Damasek János felv.

számíthatunk lényegesebb emelkedésre, feladatunk inkább az lesz, hogy a beiratkozott gyermekeket jobb minőségű könyvtári ellátásban részesítsük, több és jobb könyvet adjunk kezükbe.

Bármennyire elégedetlenek vagyunk a jelenlegi gyermekkönyvállománnyal, örvendetes az a statisztikai tény, hogy a községekben, falukban majdnem minden gyermek olvassa a községi könyvtár könyveit. A gyermekolvasók a felnőtteknek is visznek könyveket. Ez a könyvhasználati mód nem egészen megnyugtató ugyan, de van egy pozitív vonása: a gyermekek már felfedezték a könyvtárat, s ők a propagandistái az olvasásnak a család felnőtt tagjai között.

Hogyan is állunk a községekben a felnőtt olvasókkal? A 14 éven felüli lakos-

ságnak mindössze 13%-a könyvtártag. Az 57%-kal összehasonlítva ez feltétlenül rossz arány. Arra azonban nincs ok, hogy a rossz arányt a gyermekek beiratkozásának visszaszorításával javítsuk meg.

A könyvtárak fejlődése során a következő években feltétlenül növekedni fog a felnőtt olvasók abszolút száma s ezzel együtt az arányszáma is. Ahol a lakoságból 20, vagy még több százalék könyvtártag, ott természetesen nagyobb a felnőttek részesedése. Ha csak azt sikerül elérni, hogy a 14 évet betöltött könyvtártagok továbbra is olvasók maradjanak (feltéve, hogy nem hagyják el a községet), a felnőtt olvasók száma máris emelkedik. Szép könyvtárosi feladat idős emberek idegenkedését legyőzni, könyvtártagokká tenni őket. De a felnőtt olvasók törzsgárdája mégiscsak a gyermekolvasókból nevelődik.

Milyen a gyermekolvasók aránya más településeken, városokban, járási székhelyeken? Budapesten a gyermeklakosságának mindössze 15%-a volt könyvtári olvasó 1962-ben. A megyei, városi és járási könyvtárakba a gyermekek 26%-a iratkozott be. Minél kisebb egy település, annál nagyobb a gyermekek érdeklődése a könyvtár iránt.

S azt a következtetést is megkockáztathatjuk: bár a városokban a gyermekkönyvtárak fejlettebb szolgáltatást nyújtanak, de az egész gyermeklakosság nincs ellátva könyvtárakkal. Közepes nagyságú városokban csupán egy gyermekkönyvtár működik, nagy városokban pedig ritka a gyermekkönyvtárak hálózata. A városok külső lakótelepein olyan kis könyvtár-csöszők, közös gyermek-felnőtt könyvtárak is vannak, amelyek színvonala nem haladja meg a községi könyvtárak átlagát.

A gyermekolvasók számát össze szokták hasonlítani a felnőtt olvasók számával. Budapesten és a megyei könyvtárakban az olvasóknak kb. 28%-a gyermek, a járási és városi könyvtárak területén kb. 35%-a, községekben viszont 44%-a. Ezt az arányszámot nem szabad úgy tekinteni, mint a könyvtári statisztika fő mutatószámait (olvasók száma: a lakossághoz viszonyítva, ezer lakosra jutó könyvek száma stb.). A felnőtt olvasók százalékának pusztá emelése ugyanis nem bizonyítaná feltétlenül a könyvtári munka minőségi fejlődését, esetleg csak a gyermekek közt végzett munka elhanyagolásának, vagy éppen visszaszorításának jele volna. Nem a belső arányszám megváltoztatása a feladatunk az olvasólétszámon belül. Az olvasók összetételének egészséges fejlődését azon kell lemérni, hogy a felnőtt lakossághoz viszonyítva hogyan alakul a felnőtt olvasók száma.

A gyermekolvasóknak az olvasólétszámhoz viszonyított százalékaiból azonban érdekes következtetés adódik. Ezekben a százalékokban a falu és a város nem mutat olyan nagy különbséget, mint amikor a gyermekolvasók számát a gyermeklakossághoz mértük. Hasonlítsuk össze mégégszer a számokat:

A gyermekolvasók százaléka a gyermeklakossághoz (első hasáb) és az olvasólétszámhoz (második hasáb) viszonyítva

Budapest	15	28,7
Megyei könyvtár	} 26	27,7
Járási könyvtár		34,5
Városi könyvtár		36,8
Községi könyvtár	57	45,0

A második számsorban, az olvasólétszámhoz viszonyított százalékokban lényegesen kisebb a különbség a város és a falu között. Ez is azt mutatja, hogy a városokban szűk a könyvtári kapacitás.

Ha több könyvtár, több gyermekrészleg lenne, a gyermekek közül több járna könyvtárba. Gondoljuk meg, hogy 20 000 lakosonként egy-egy gyermekkönyvtárat számítva, Budapesten több mint 90, Miskolcon 8 ilyen könyvtárnak kellene lennie.

Igaz, hogy a városi gyermekeknek több és többféle alkalmuk van a szórakozásra és művelődésre, mint a falusiaknak. Ez mégsem jelenti azt, hogy a városi gyermeket általában kevésbé érdekli a könyvtár. Ha majd több gyermekkönyvtár lesz a városokban, mint most, s enyhül a jelenlegi zsúfoltság, akkor a városi gyermekeknek is nagyobb része iratkozik be a könyvtárba.

A KÖNYVÁLLOMÁNY ÉS A GYERMEKEK

A csekély gyermekkönyvállomány azért is súlyos probléma, mert a gyermekek között életkor és fejlettség tekintetében igen nagy különbségek vannak. Ha egy községi könyvtárban például 100 gyermekkönyv van, ezek közül a hat-nyolcévesek csak 10—20, a kilencévesek legfeljebb 30—40 kötetet olvashatnak, a többi meghaladja érdeklődésüket. A 13—14 éves gyermekek szintén csak 30—40 kötetből válogathatnak, mert a többi már nem érdekli őket. A legfejlettebb olvasó gyermekek pedig esetleg egyáltalán nem találnak nekik való gyermekkönyvet, mert az egész állományt elolvasták már.

Nem csak az a probléma tehát, hogy a községekben az olvasóknak több mint fele gyermek, az állománynak pedig legfeljebb egynegyede gyermekkönyv. A beszerzésben nem lehet olyan mértékben előnyben részesíteni a gyermekkönyveket, hogy az állomány arányai megváltozza-

nak, hiszen a felnőttek számára sokkal többféle könyv jelenik meg, s a törzsanyagban szereplő nagy bolti áru könyvek erősen igénybe veszik a beszerzési kereteket.

Javítani csak úgy lehet lényegesen a gyermekek, s éppen a legbuzgóbban olvasó nagyobb gyermekek könyvellátását, ha a felnőtt könyvek egy részét is rendelkezésükre bocsátjuk. Sok könyvtárban él még az a helytelen különválasztás: gyermeknek gyermekkönyv, felnőttnek felnőtt könyv. Még merevebben: a gyermekeknek csak a Móra kiadó könyveit adják. (Ez azért is helytelen, mert a Móra kiadónál megjelenik néhány jellegzetesen nem 14 éven aluliaknak való ifjúsági könyv is.)

Akár szabadpolcos módszerrel működik a könyvtár, akár zárt polcosan, a könyvtárosnak számon kell tartania, hogy az állományból melyek a gyermekeknek is kölcsönözhető művek.

A gyermekeknek és felnőtteknek közösen kölcsönző könyvtárban elkerülhetetlen az egész kölcsönzési állomány hármas tagolása:

1. gyermekkönyvek,
2. gyermekeknek és felnőtteknek kiadható könyvek,
3. csak felnőtteknek való könyvek.

Ezt a beosztást a szépirodalmi és ismeretterjesztő művekre egyaránt alkalmazni kell. Ajánlatos színjelzéssel ellátni a köteteket, hogy a hármas tagolást fenn tudjuk tartani a raktározásban.

Ez a módszer segíthet annak a problémának megoldásában is, hogy a gyermekek a felnőttek számára visznek könyvet. Ha a felnőtt nem személyesen jön a könyvtárba, akkor csak olyan könyvet vihetnek neki, amelyet a gyermekek is nyugodtan elolvashatnak. A modern regényirodalom nagyrésze, és a magasabb, komolyabb ismeretterjesztő irodalom azonban csak a felnőtt látogató kezébe adható.

Kívánatos, hogy a kölcsönzési állományon kívül kézikönyvtár is legyen a könyvtárakban. Mégpedig lehetőleg ne zárt szekrényben, hanem nyitott polcon, hogy bárki hozzáférhessen, levehesse, nézegethesse a köteteket. A kézikönyvtárba kerülnek a lexikonokon és összefoglaló munkákon kívül a képes ismeretterjesztő könyvek is (művészettörténet, városismerető stb.) Használatukat a gyermekek számára is megengedjük, ha van olyan hely, ahova leülve ezeket lapozgathatják, nézegethetik.

Tájékoztatásul idézzük a gyűjtőköri útmutatóból, hogy milyen sorozatok beszerzése ajánlatos a gyermekek számára.

a) Teljes számban gyűjtendőik

Búvár könyvek. Az én könyvtáram. Gyermekszínpad. Ifjúsági kiskönyvtár. A magyar irodalom gyöngyszemei. A világirodalom gyöngyszemei. Népek meséi (Móra Kiadó). Pettyes könyvek. Csikos könyvek. Regék és mondák. Verne művei.

b) Válogatva gyűjtendőik

Auróra. Az Élet és Tudomány kiskönyvtára. Gondolatár. Nemzeti könyvtár.

Nyelvkönyvek (Tankönyvkiadó).

Fotorozat. Kis technikus könyvtár. A Rádiótechnika könyvei.

Kis zenei könyvtár.

Ismerjük meg... Magyar műemlékek. Műemlékeink. Művészettörténet. A művészettörténet kiskönyvtára. Városképek — Műemlékek. Verseny- és játékszabályok.

Klasszikus útleírások. Magyarország írásban és képen. Útikalendok. Útikalauzok. Világjárók.

Aranykönyvtár. Diákkönyvtár. Iskolai könyvtár. Játékszín. Kincses könyvek (szépirodalmi sorozat). Magyar Klasszikusok. Magyar Parnasszus. Orosz remekírók. A világirodalom klasszikusai, Világirodalmi kiskönyvtár.

HOGYAN JAVÍTHATUNK A GYERMEKEK ELLÁTÁSÁN?

A kölcsönzésnek a gyermekek számára is legjobb módja a szabad polc. A szabadpolcos átalakításnak azonban ma még sok községi könyvtárban nyomós akadályai vannak.

Ha a könyvtár helyiségét más célra is használják (TV klub, színpadi öltöző, iroda, tanterem, orvosi rendelő stb.), a könyveket nem lehet nyitott polcon elhelyezni. De van olyan megoldás, hogy a könyveket nem szekrényben helyezzük el, hanem a kölcsönzés idejére szabaddá tehető állványokon. A lakattal elzárható, de levehető fedőlap, vagy rács kis költséggel megvalósítható, s éppen olyan biztonságot ad a könyveknek, mint a szekrény. A könyvszekrényeknek az a legnagyobb hátrányuk, hogy mélyek, s mivel a könyvállomány növekszik, elkerülhetetlen a többsoros raktározás. Egysoros, lapos szekrényhez oda lehet engedni az olvasókat, ha kinyitjuk az ajtaját. Bár ez nem szabadpolcos kölcsönzés, de mégis segíti a válogatást.

Ha semmi más mód nincs, asztalra is helyezhetünk gyermekkönyveket, gerincükkel felfelé fordítva, s engedhetjük válogatni a gyermekeket, esetleg egy idősebb tanuló külön felügyelete mellett.

A teljes szabadpolcos berendezés mellett is szükség van a könyvtáros tanácsadására a válogatásban. A könyv címe, tetszetős külseje félrevezetheti a gyermekeket, s esetleg csalódottan, olvasatlanul hozzák vissza a nem nekik való nehezebb olvasmányt. A könyvtáros nagyjából ismeri a gyermekek fejlettségi fokát, s a könyvek tartalmáról ugyancsak van képe, ha nem olvasta is végig mindegyiket.

A kölcsönzés technikai menetét azért kell minél egyszerűbbé tenni, hogy a könyvtárosnak jusson ideje a tanácsadásra.

Ha viszont a gyermekolvasó egyáltalán nem férhet hozzá az állományhoz, akkor is módot lehet adni neki, hogy véleményét, igényét elmondhassa, ne azt kelljen feltétlenül elvinnie, amit a könyvtáros a kezébe ad. A gyermekek persze igen sokfélék. Az egyikből harapófogóval sem lehetne kihúzni, hogy milyen könyvet szeretne, a másik vég nélkül folytatná a válogatást, és így tovább. De ha csak néhány szót vált egy-egy gyermekkel a könyvtáros minden alkalommal, az is sokat fejleszt, csiszol rajtuk évek folyamán. A tévetegen, tanácstalanul álldogáló kisgyermekből néhány év alatt öntudatos, fejlett ízlésű olvasó válhat. A gyermekek megtanulják a könyvek különböző csoportjainak elnevezését, irodalmi, műfaji fogalmakkal ismerkednek meg, új és új kedves írókat választanak — ezt az egész fejlődést végigkíséri az a bizonyos néhány szó.

Hogy a könyvtáros szíves, beszédes legyen, ne néma, mogorva — ehhez nem kellene „tárgyi feltételek”. Bizonyos azonban, hogy a zsúfoltság, kapkodás lehetetlenné teszi az ilyen foglalkozást.

Ha zsúfoltság van, növelni kell a nyitvatartás idejét. Főfoglalkozású községi könyvtáros legalább 24 órán át kölcsönözzön hetenként, részfoglalkozású a heti munkaidejének legalább felében, s ha a heti nyitvatartási idő nyolc óra vagy annál több, ennek fele a gyermekeké, fele a felnőtteké.

Tiszteletdíjas könyvtáros ne ossza meg így a nyitvatartást, mert ez a felnőtteket és gyermekeket egyaránt korlátozná a látogatásban (pl. hetenként csak egyszer jöhetnek). De ha a forgalom emelkedik, a tiszteletdíjas könyvtáros a saját kényelme érdekében is jól teszi, ha növeli a nyitvatartási órák számát.

A gyermekek igen szeretik a gyermekkönyvtárak úgynevezett „csoportos foglalkozásait”. Főfoglalkozású, vagy fél munkaidőben dolgozó községi könyvtáros ugyanúgy rendszeresen tarthat meseórát, vetítést, irodalmi fejtörőt, lemez vagy magnódélután, könyvismertetést, vitát, vagy más műsort, mint a városi gyermekkönyvtárosok. A gyermekolvasók nagy arányszáma is indokolja, hogy az ilyen könyvtárosok ne csak a kölcsönzési időt, hanem az olvasópropagandát és más érdemi munkát is megosszák felnőttek és gyermekek közt.

És a legkisebb községek könyvtárosai? Ők is összegyűjthetik egyszer-egyszer a gyermekeket. A legjobb olvasók közül a

nagyocskák segíteni is tudnak: könyveket rendberakni, listákkal összehasonlítani, az adminisztráció könnyebb részét elvégezni. A kicsik számára is lehet rendezni évenként néhány könyvtári ünnepélyt, amelyen a képeskönyvek, mesekönyvek anyagából telik ki a műsor, s a gyermekek is szerepelnek benne.

Városi gyermekkönyvtárban a családi hangulat áramköre rendszerint csak a falakon belül érvényesül. Túlságosan nagy a könyvtár hatóterülete, lehetetlen, hogy a könyvtáros lakásról-lakásra ismerje olvasóit. Legfeljebb néhány gyermekolvasó családjával kerül közelebbi ismeretségbe. A falusi könyvtáros ebből a szempontból jobb helyzetben van, a nemolvasó gyermekeket éppúgy névszerint ismeri, mint az olvasókat, s a statisztikákon, nyilvántartásokon túl is számtalan személyes adatot tud arról, hogy egy-egy családban hogyan fejlődik az olvasás. Ez a meghittség ad alapot arra, hogy a könyvtáros szinte észrevétlenül kiterjessze „munkaidejét”, s az olvasókkal ne csak a kölcsönzés szűken mért óráiban foglalkozzék.

Az elmaradozó olvasók invitálására városban visszahívó levél szolgál. Falun nincs szükség a postára, elég egy véletlen találkozás, hogy a könyvtáros megszólítsa hűtlen olvasóját, s megkérdezze, miért nem látta mostanában a könyvtárban.

Sok más példát tudnánk mondani arra, hogy a közvetlenség, a személyes ismeretség mennyi előnyt kínál a falusi könyvtárosnak.

KÖNYVTÁR ÉS ISKOLA

A könyvtáros akkor is pedagógus, ha nincs róla oklevele. Helytelen volna mesterként ellentétet támasztani a nevelői képesítésű és a más szakmabeli könyvtárosok között. A nem pedagógus könyvtárosnak is elsőrendű gondja a rábízott gyermekek értelmi és izlésbeli fejlődése. S pedagógiai rátermettség tekintetében is kibírják a könyvtárosok az összehasonlítást. (Tessék megnézni, hol van jobb fegyelem, barátságosabb hangulat, a könyvtárban vagy a napközi otthonban.)

A Mezőtúri Asztalosipari Ktsz. (Mezőtúr, Rákóczi u. 8.) vételre felajánl egy db diafilm szekrényt, fényezett kivitelben. A szekrény mérete: 165 cm magas, 92 cm széles, 45 cm mélységű, 32 fiókkal, a fiókok belseje a szabvány szerinti rekeszekkel. Natúr színre fényezve, szép kivitelezéssel, ára: 5417,— Ft.

Vannak különbségek a könyvtárosok közt az olvasásra nevelésben, de ez első sorban nem oklevél kérdése. Bizonyos azonban, hogy a könyvtáros eredményesebben tud foglalkozni a gyermekekkel, ha aktív pedagógus is, s a pedagógus jobb eredmény ér el, ha könyvtárosként is dolgozik.

Az iskola és a könyvtár harmonikus együttműködése igen jótékony hatású a gyermek fejlődésére. Ma még nem tudjuk eléggé kihasználni ezt a lehetőséget. A gyermekek legfeljebb ösztönösen, saját leleményességükből kapcsolják össze a könyvtárban olvasott könyvek tartalmát a tanítási anyaggal. A régóta sürgetett ajánló bibliográfiák — osztályonként és tantárgyanként — remélhetőleg elkészülnek végre, s tanárnak, könyvtárosnak, szülőnek és gyermeknek egyaránt hasznára lesznek. Ennek a bibliográfiának birtokában a nevelők megkívánhatják a könyvtártól, hogy a gyermekeket konkrétan támogassa a tanulásban, a könyvtáros viszont igényelheti, hogy a nevelők ugyanilyen konkrétan utaljanak a tananyagot kiegészítő szépirodalmi, történelmi, földrajzi, számtani, fizikai, vegytani és egyéb olvasmányokra.

A falusi és városi gyermekek egyaránt kettős könyvtári ellátásban részesülnek: igénybevehetik az iskolai és a községi — városi könyvtárakat. Az iskolai ifjúsági könyvtárak állománya aránylag még fejlettebb, működésük is nehezség. Névleg minden gyermek tagja az iskolai könyvtárnak, de nem bizonyos, hogy olvasója is. A tanulók ötször-hatszor annyi könyvet kölcsönöznek a tanácsi könyvtárakból, mint az iskolai könyvtárakból.

Az iskolai könyvtárak anyagi és szervezési erejének eredményesebb felhasználását, s egyúttal a könyvtári ellátás racionalizálását segíti elő az a kísérlet, amelyet ebben a tanévben Borsod és Csongrád megyében folytatunk: a nem teljes általános iskolákban megszűnik az ifjúsági könyvtár, s a tanulókat egyedül a tanácsi könyvtárak, könyvkölcsönzők látják el. Ezáltal teljessé lesz az „egy falu, egy könyvtár” elve, s megszűnik az az ésszerűtlenség, hogy ugyanabban az iskolateremben a két egymás mellett álló szekrény egyike „községi könyvtár”, a másik „iskolai könyvtár” nevet visel. Az iskolák viszont a rendelkezésre álló pénzből erőteljesebben fejleszthetik a teljes általános iskolák, köztük a most kiépülő körzeti iskolák könyvtárát.

Ez az átszervezés fokozott lehetőséget ró a községi könyvtárakra: jobb gyermekkönyvállományt, gondosabb olvasószolgálatot, s az iskolákkal szorosabb kapcsolatot tesz szükségessé.

Vargha Balázs

MI A HELYZET A PÁPAI JÁRÁSBAN?

Vajon képesek-e a községi könyvtárak ellátni az egyre növekvő gyermekkönyvtári feladatokat? Erre a kérdésre határozott igennel felelhetünk. Ha a könyvtárhálózat elmúlt évtizedében — nehezen ugyan — de elvégezték ezt a munkát, úgy most már biztosan és nagyobb igénnyel lehet rábízni a községi könyvtárakra ezt a feladatot.

Néhány gyakorlati példát ennek igazolására. Az eredményes olvasómozgalomhoz elsősorban könyvekre van szükség. 1959 végén a pápai járás területén működő könyvtárakban az állománynak 15 százaléka, mintegy 4700 kötet ifjúsági irodalom állt az olvasók rendelkezésére. Ezzel az állománnyal 2900 14 éven aluli olvasót kellett ellátni. Egy gyermekolvasóra átlagban 1,6 ifjúsági könyv jutott.

Az azóta eltelt néhány év hatalmas fejlődést hozott az állomány bővítése terén. Jelenleg 49 000 kötet könyv áll az olvasók rendelkezésére a járás könyvtáraiban. Ennek 26 százaléka ifjúsági mű, több mint 12 100 kötet. Az elmúlt három év alatt tehát az ifjúsági irodalom több mint két és félszeresére növekedett.

Igaz, hogy megnövekedett a gyermekolvasók száma is, de még így is 3,2 ifjúsági könyv jut egy gyermekolvasóra. Az állomány tehát — figyelembe véve az évről-évre növekvő könyvbeszerzési kereket — megfelelő a gyermekkönyvtári feladatok ellátására.

A fejlődő községi könyvtárak vonzó hatása megmutatkozott a gyermekolvasók számának gyarapodásában is. Az 1962/63-as tanévben a 7895 tanköteles gyermek közül az év végén 3761 tagja volt a községi könyvtáraknak. Szándékosan írtam, hogy *tagja*, mert olvasója sokkal több. A többgyermekes családokból a legtöbb helyen csak egy iratkozott be, és ő vitte az irodalmat a család többi gyermeke részére is. Kétségtávolú szép eredmény, hogy a 6—14 éves gyermekek mintegy 50 százaléka könyvtári tag, viszont a felnőtt rétegekből csak 13 százalékos az olvasók aránya. Önként vetődik fel a kérdés, hogy az iskolások másik 50 százaléka miért nem olvas, miért nem tagja a községi könyvtáraknak?

A kötelező olvasmányokat mindenkinek el kell olvasnia, hisz ezt a nevelők számonkérlik. Akkor mi az oka, hogy a másik 50 százalék nem olvas többet annál? Ha leszámítjuk azt a pár százaléknyi iskolásgyermekeket, akire különböző szubjektív tényezők (nem szeret olvasni, sportrajongó, játék a fő szórakozása, családi körülményei nehezek stb) hatása következ-

tében nem számíthatunk az olvasás szempontjából, még akkor is marad „fehér folt” az iskolás gyermekek olvastatásában. Ezeknek olvasóvá nevelése közös erőfeszítést kíván az iskolától, a nevelőtől és a könyvtárosoktól. Hogy nem lehetetlen, azt számos község példája, gyakorlata bizonyítja.

Vaszar községben az általános iskolai tanulók 61 százaléka, Nórápon 70 százaléka tagja a községi könyvtáraknak. Még ennél is magasabb Marcalgergelyi községben, ahol a tanulók 91 százaléka olvasó. A „fehér folt” felszámolása tehát nem elérhetetlen cél, csupán a legszorosabb együttműködés szükséges a tantestület és a könyvtáros között. Hogyan? Ez községenként és személyenként változó. Az alapvető követelmény, hogy minden szaktárgy tanítója, de különösen az irodalom, történelem, földrajz oktatója hívja fel a tanulók figyelmét a tananyaghoz kapcsolódó irodalomra. Hála könyvkiadásunknak, már nemcsak a humán tárgyakhoz lehet irodalmat ajánlani, hanem minden szaktárgy talál felhasználható anyagot a „Búvár” és a „Kis technikus” sorozat könyveiből.

A marcalgergelyi könyvtáros évek óta együtt kezeli az iskolai és községi könyvtár anyagát. A községi könyvtár ifjúsági állományának nagyrészt átvitte az iskolába és a gyermekek részére ott is kölcsönöz. Az eredmény a tanulók olvasási arányában jelentkezik. Ha ehhez még hozzávesszük, hogy a faluban az *En könyvtáram* sorozatból 13, az *Aranykönyvtár*ból 17 példányra fizettek elő, és az évi forgalom például 1962-ben 20 ezer Ft — az iskola igazgatója bizománys is —, akkor azonnal látjuk, hogy az összefogásnak, a tudatos olvasásra nevelésnek milyen eredményei születnek.

Természetesen a nem pedagógus könyvtárosok is eredményesen hozzájárulhatnak a könyvtár tevékenységével az iskola munkájához. Mégpedig elsősorban a kötelező olvasmányokkal való ellátás terén. Köztudomású, hogy az iskolai könyvtárak kötelező olvasmány anyaga gyenge és kiegészítésre szorul. Bizonyítja ezt a Veszprém megyei iskolai könyvtárak novemberben végzett felmérése is. A könyvtárosok által készített ajánlójegyzékek és az egyre szaporodó füzetkatalógusok kitűnően segítenek az olvasótoborzásban és a gyermekek olvasóvá nevelésében. Az iskolában elhelyezett, a könyvek színes borítólapjából készült tabló pedig nagyban vonzza az új olvasókat.

Tóth Dezső

EGY BORSODI FALUBAN

Falusi könyvtáros vagyok, a 700 lakosú Kéked (Borsod m.) községben dolgozom évek óta. Mint pedagógusnak mindig szívügyem volt az ifjúság olvasóvá nevelése.

Mikor is kell kezdeni a gyermek könyvtárba szoktatását? Akkor, amikor szótárolva olvas, vagy amikor már folyékonyabban megy az olvasás? Furcsán hangzik, de én már akkor kezdem könyvtárba csalogatni az apró olvasókat, amikor még nem is járnak iskolába. Amikor otthon szóba kerül az eljövendő iskolabajárás, amikor tervezgetni kezd a gyermek és a szülő arról, hogyan is fog menni a tanulás. Az alkalmas pillanatban, ha a szülőt és a gyermeket együtt találom, a kis embert meghívom, jöjjön a könyvtárba, van sok szép színes képeskönyvünk. A szülő rendszerint igen büszke erre a meghívásra, elhozza a gyereket, segít neki a kiválasztásban. Még egy kis ügyeskedéssel két olvasót is szereztünk egyszerre, mert addig mutogatjuk a szép könyveket, amíg valami megragadja a szülőt, és ő is beiratkozik. Előfordul, hogy a szülő közönyösebb, mert megígéri ugyan, hogy eljönnek, aztán el is feledkezik róla. Ilyenkor találkozni kell a gyermekkel.

— Vártalak, nagyon szép, színes képeskönyvet tettem félre neked. Mackó is van benne, meg éneklő kutyus. Szólj csak anyukádnak, várlak titeket, vigyétek el a szép képeskönyvet. — A kicsi bizony már nem felejt el a hívást, s fantáziáját már felgyújtottuk a szép könyvek ígéretével. Egy napon bizonyosan beállít valamelyik hozzátartozójával együtt.

Természetesen fogadásához megfelelő számú képeskönyvvel kell rendelkezünk. Éppen ezért a vásárlási keret egy részét nem kell sajnálni a legkisebbektől. Jó lenne, ha minden beszerzési tájékoztatóban találnánk megfelelő választékot képeskönyvekből is, hogy egész évben rendszeresen tudjunk újdonsággal kedveskedni a kicsiknek.

A gyermekek számára egyetlen egészséges kölcsönzési forma a szabadpolc. Ők sohasem kérnek tanácsot, mit is olvasanak. Azt szeretik vinni, amit a szemük megkíván. Az ifjúsági szabadpolc legalsó sorai legyenek a képeskönyveknek fenntartva. Itt felesleges betűrendbe szedni a műveket, hiszen a megtekintésre kézbevert kötetet úgysem tudnák a helyére visszatenni. Jellemző a kicsikre, hogy garmadával vinnék a nekik tetsző könyveket. Mivel csak kettőt kapnak, sietnek őket visszahozni, hogy vihessék a többit.

A könyv szeretetére, óvására könnyen meg lehet tanítani a kicsiket.

— Nézd milyen szép, vigyázz rá, hozd vissza te is ilyen szépen, tisztán. Mindig hozzál valami kis táskát, szatyrot, hogy el ne veszítsd egyiket sem!

A lelkes apróságok nagyon igyekeznek szót fogadni. Sőt! Egymásra is figyelnek. Hogy fáj nekik, ha látják, hogy valamelyik kedves könyvük már kopik, piszkolódik. Az esztétikai nevelésnek, a szocialista tulajdon megőrzésére való nevelésnek mennyi alkalmá adódik már a legkisebbeknél is!

A képeskönyvek feletti polcokra kerülnek az egészen kis iskolások számára szóló, sok képes rövid versek, mesék. Ezeknek a polcoknak az olvasói sokszor pajtásaikkal érkeznek a kölcsönzési napokra. Azért jönnek együtt, hogy amint a másik visszaadja az óhajtott könyvet, ne vihesse el más.

A felsőbb osztályosok — a felsőbb polcok olvasói — körében még gyakoribb az ilyen páros érkezés. Itt már a pajtások rendszeresen tájékoztatják egymást arról, amit szerintük nagyon érdemes elolvasni. Milyen öröm a kis falu könyvtárosa számára, hogy könyvekről beszélgető gyermekeket nevel.

A meséskönyvek, -az ifjúsági regények polcain már betűrendben állnak a könyvek. Az innen betekintésre kivett könyvet a gyerekek gondosan helyreterezik, csak természetesen meg kell rá tanítanunk őket. Ismét új nevelési lehetőség: a rendre, rendszerre nevelés.

Az ifjúsági regények olvasói már a felnőtteknek írt könyveket is használhatják. Sőt, neveljük is rá őket használatukra. Rövidesen nagyjából megtanulják, hogy kik azok az írók, akiktől olvasniuk lehet, és melyek a nekik való művek. Természetesen e téren mégis állandó segítségre van szükségük.

Az ifjúsági polcon kell helyet kapniuk az ifjúságnak szánt ismeretterjesztő műveknek. Ezek bizony kevésbé kapósak. De nem a gyerekek tehet róla, sem a könyvtáros. Ma, amikor bűbajos, mesekönyvszerű tankönyveket adunk gyermekeink kezébe, nagy választékban kellene megjelentetni a gyerekek élettani sajátosságainak megfelelő stílusban írt, szellemes, színes képekkel teli, különféle természettudományi tárgyú műveket. Már az ilyen könyv fedőlapjának is olyan vonzónak, a képzeletet foglalkoztatónak kellene lennie, hogy első látásra is kíváncsivá tegye a gyermeket.

Amíg sok ilyen könyvvel nem rendelkezünk, ajánlgatnunk kell a meglévőket. A gyermek természetesen elviszi az ilyen is, hiszen nevelője mondta, hogy vigye. De ezek a könyvek csak nem akarnak elnyúzódni, a belsejük is reménytelenül tiszta marad sokáig.

A falusi könyvtáros, aki nevelő is, nagyon jól össze tudja kapcsolni kettős feladatát. Ha bevonja a gyermekeket a könyvek kezelésébe, egyúttal átadja nekik a könyvek szeretetét is. Am hogyan kezdjen hozzá?

Könyvcsomag érkezett a postán. Nem váltottam ki aznap, inkább vártam, hogy az új könyvek öröme közös örömünk lehessen. A postáról másnap az egyik szünetben elhozták a gyerekek. Látták, megfogták a csomagot. A következő szünet aztán feloldotta a kíváncsiság izgalmát: együtt nyitottuk fel a könyvcsomagot, együtt örültünk, együtt simogattuk a most érkezett új példányokat. A tanítás végére még a legkisebbek is tudták, hogy könyvek érkeztek. A legközelebbi kölcsönzési napon, mire a könyvtárba érkeztem, elszoruló szívvel állapítottam meg, hogy rengetegen várnak a könyvtár előtt, lehetlenség mindegyiknek adni az újonnan érkezett művekből.

Az úttörők egyik állandó munkája lehet a könyvtáros segítése. Örömmel vállalkoznak rá, hogy eljönnek segíteni, beírni és helyükre rakni a könyveket. Most csak 10 kötet jött, ezt könnyen beírhatja egyedül is a könyvtáros, néhány perc és már helyén van. Gyorsabban kész a munka, mintha 2—3 gyermek „asszisztál”, akik munkájuk fejében elvárják, hogy belelapozgassanak egyikbe-másikba. Jöjjenek mégis! Érezzék a kapcsolatot a könyvtárral, tudják meg, hogy ezek az ő könyveik. Meséljenek otthon, beszéljenek társaiknak arról, hogy mi érkezett.

A nyolcadikos általános iskolások is résztvesznek már a József Attila olvasómozgalomban, annak rendszerint legtevékenyebb tagjai.

Ma még nem tudnék olyan irodalmi műsor címet kieszelni, amely lázba hozná a falu lakosságát, hogy tömegesen

jönnének egy irodalmi előadást meghallgatni. De a gyerekek megmozgatják a falut. Éppen ezért a leghálásabb valamilyen költészeti téma, melyet egy csomó szavaló helybeli gyerek, esetleg gyermek-kórus fellépése színesít. A szereplőket látni akarja a mama is, meg a nagypapa is, meg az egész közeli rokonság. Az ő kedvükért még az irodalmi előadást is végigülük.

Aki nem hozza vissza idejében a könyvet, késedelmi díjat fizet — mondja az írás. Ez igaz, így helyes a városi könyvtárban. Bevallom, hogy évek során soha senkit sem bírságotam meg. Az én falumban ne gondoljon senki szorongva a könyvtárra. Ha valaki nem hozta sokáig vissza a kölcsönzött művet, elküldtem érte az úttörőket, kedvesen, szíves szóval kériettem vissza: ne haragudják, de sürgős szükség van a könyvre, ha még nem olvasta volna ki, máskor szívesen visszadom.

Jó lenne, ha a falusi könyvtár olyan tágas lenne, hogy le tudnánk ültetni benne minél több felnőtt és gyermek olvasót. Ne kellene egymás mellett szorongva nézegetni a *Magyar Ifjúságot*, az *Élet és Tudományt* és a többi igen kedves lapot.

A könyvtár nyitvatartásának ideje kulcsponthi kérdés. Legtöbb faluban ma már a művelődési otthonban kapott helyet a könyvtár is. Mivel ugyanitt folyik a filmvetítés, szinte vétkes könnyelműség lenne, ha nem kötnénk össze a kettőt. A másik kölcsönzönapot is hozzáigazítjuk valamilyen alkalomhoz, amikor amúgy is jönnének a művelődési otthonba. Ha egyébhez nem, hát a heti orvosi rendeléshez.

Ne várjuk, hogy megkeressenek minket az emberek, keressük meg mi őket.

Hunyadi Józsefné

A POZSONYBAN megjelenő „Új Szó” című napilap hasábjain Balázs Béla tollából hosszú cikk jelent meg a magyarlakta területek népkönyvtárainak problémáiról. A cseh-szlovák kormány rendelkezése szerint a magyarlakta vidékeken működő könyvtárak az egy főre eső országos átlagnál jóval nagyobb összeget fordíthatnak állománygyarapításra. A lap felszólítja a könyvtárosokat,

hogy éljenek ezzel a lehetőséggel. Helyteleníti, hogy egyes könyvtárosok nem fordítanak több gondot a magyar nyelvű könyvtármány bővítésére. Különösen fontos, hogy ne hiányozzanak a klasszikusok és a szlovákiai magyar írók művei. Az utóbbiak beszerzése a szlovákiai magyar könyvkiadás jövője szempontjából is fontos lenne, mert így példányszámuk a

jelenlegi nyolc-kilencszázról magasabbra emelkedhetne, hiszen ennél sokkal több a nagyrészt magyar olvasókkal rendelkező népkönyvtár. A cikk a továbbiakban a könyvtárosok továbbképzésének fontosságát hangoztatja és szót emel a szabadpolcos kölcsönzés bevezetése mellett, amelytől a könyvtárosok egy része még idegenkedik. (—)

Rugós katalógus és diafilm-néző a veszprémi gyermekkönyvtárban

Játékos ajánló szerkezet

Az ismeretterjesztés segítségére új fajta tárgyszókkatalógus-szerkezetet készítettünk a veszprémi gyermekkönyvtárban. A könnyen kezelhető, mindössze 20×10 cm-es, jegyzetömb alakú katalógusba főleg a gyermekeket érdeklő technikai műveket vettük fel, de, hogy az összeállítás ne legyen egyoldalú, a műszaki anyagot néhány más témakörrel is tarkítottuk. (Ősvilág, sport, zene stb.) A játéknak is beillő katalógus-szerkezet fedőlappján az alábbi tárgyszavak szerepelnek:

Atom, autó	Hajózás
Bélyeggyűjtés	Időmérés, óra
Csillagok	Kémia
Diákélet	Labdarúgás
Elektromosság	Telefon, táviró
Fizika	Úrhajózás
Gőzgép	Világjárók
	Zene

A fedőlapon levő kis piros mutatónyilat rá kell állítani a kívánt tárgyszóra, mire a tömb alján lévő billentyű egyetlen nyomására a rugós szerkezet a megfelelő tárgykörbe tartozó műveket felsoroló kartonlappal nyitja ki a katalógust.

Maguk az egyes lapok fehér levelezőlap-kartonok, amelyeken a szerző nevét piros betűkkel, a könyv címét fekete betűkkel gépeltük, s a tárgyszó után feltüntettük a raktári szakszámot számát is (pl. Csillagászat 520, Hajózás 629 stb.). Amidőn tehát a gyermek a kis katalógust kezeli, egyúttal megismeri a szakszámokat, amelyek a megfelelő polchoz irányítják. A gyermekek nagyon szeretik ezt a kis szerkezetet, de még a felnőttek is

szívesen használják. Csak azért kell aggodnunk, hogy a rugók meddig bírják a fokozott igénybevételt. A jobb ismeretterjesztés azonban minden bizonyára megéri a rugó-cserét.

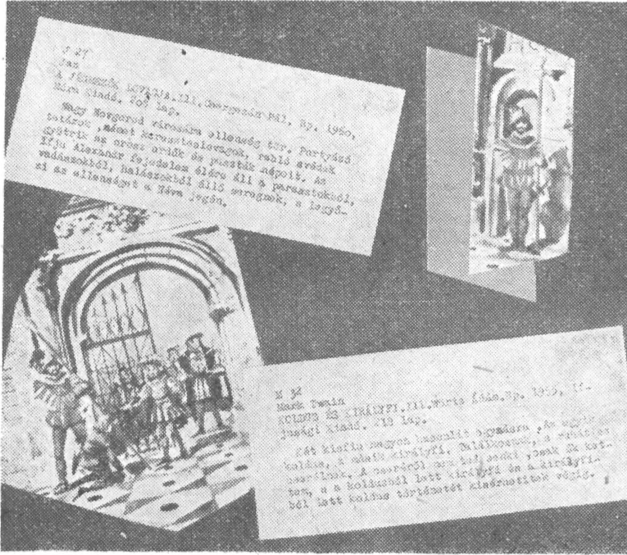
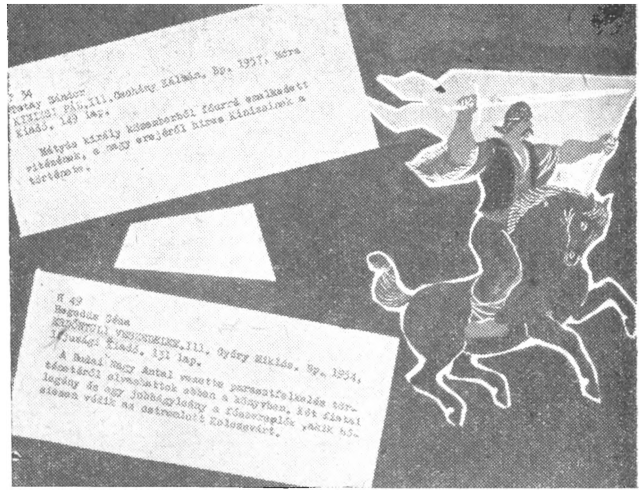
A gyermekek a nyári szünidőben minden iskolai kötelezettségtől mentesen, fel szabadultan, nyugodtan böngésznek a könyvtárban. Ezt a lehetőséget kihasználva vezettük be — ugyancsak az ismeretterjesztés szolgálatára — a „kukucs-káló játékot”. A rendszeres, kéthetenkénti vetítéseken kívül az olvasóteremben két kis diafilm-nézőt (25 Ft-ért vásárolható a játékboltban) és húsz ismeretterjesztő filmet helyeztünk el. A gyermekek szabadon válogathattak a piros dobozban elhelyezett diafilmek közül, csak a nevüket s azt kellett beírniuk a füzetbe, hogy mely filmeket nézték meg.

A nyár végén a füzet tartalmából érdekes következtetéseket vontunk le. Megállapítottuk, hogy a következő filmek vezettek népszerűségben: *Élet a tenger mélyén*, *Ismerkedés az autóval*, *Ember a világűrben*. *Televízió*, *Élet az erdőben*. Kevésbé érdekelte kis nézőinket a *Forradalom a kémiában*, *A szerszámok története*, *a Gyógynövények* s a *Fizika a háztartásban* című film, de akadt nézője a *Játékos mechanikának*, s *A nyugtalan földnek* is. Ez utóbbi diafilmet a skopjei földrengéssel kapcsolatban vettük fel a megtekintésre kikészített diafilmek közé, mert fontos feladatunknak tartjuk, hogy gyermekolvasóink gyorsan feleletet kapjanak az időszzerű eseményekkel kapcsolatos kérdéseikre.

Dr. Kiss Györgyné

Képes katalógusok

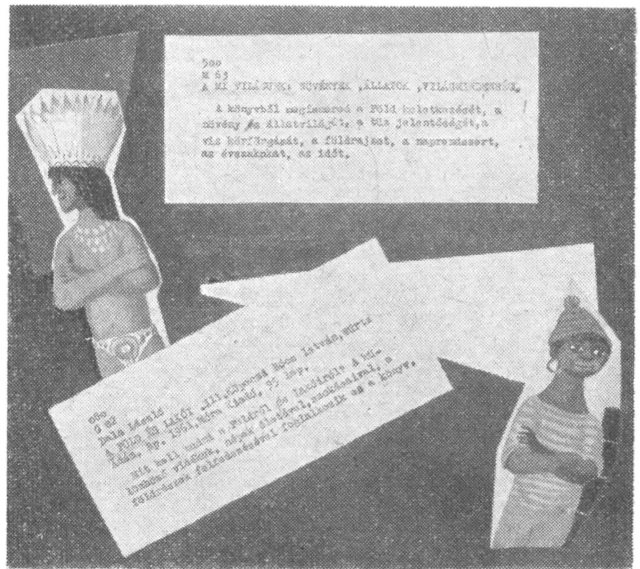
Csaknem minden könyvtáros-látogató figyelmét felkelti a Miskolci Megyei Könyvtár gyermekrészelgében található sok és izléses külsejű képes katalógus, mellyel a könyvtár elsősorban 6—10 éves olvasóinak

mük: *Ismerkedj a világal; Vidám, kalandos történetek; Történelmi elbeszélések, regények.* A könyvtár ezeket az összeállításait nyomdai úton, 2000 körüli példányszámban is kiadja, mégpedig 24×8 cm-es leporelló alakban a kicsiknek, füzet alakban pedig a 8—10 éveseknek. A könyvtár szeretné növelni a példányszámot, hogy az iskolákba is kiküldhesse e propaganda kiadványait a nem olvasó gyerekek megnyerésére.

(B. J.)

könyvválasztását segíti. Az I. és II. osztályba járók részére 8 oldalas, leporelló alakú, 23×17 cm-es, színes illusztrált katalógus készült a következő témakörökből: *Meseország életéből; Gyermekversek, verses mesék; Mesegyűjtemények.* Ugyanennek a korosztálynak szól a 10—10 lapból összefűzött, album alakú *Állatmesék, állattörténetek és Pajtásaid* között c. katalógus is. A III., IV. osztályosoknak szánt albumokba annotált katalóguscédulák kerülnek a színes képek közé. Cí-

EREDMÉNYEK, GONDOK A PROPAGANDAMUNKÁBAN

Könyvtári és könyvpropaganda kiadványok

Szombathelyen tartotta negyedéves munkaértekezletét a Könyvtártudományi és Módszertani Központ olvasószolgálati csoportjának társadalmi munkabizottsága, amely megvitatta a szemléltető propagandamunka eredményeit, a közművelődési könyvtárak ilyen jellegű kiadványait.

A jól sikerült találkozon a könyvtárosok zsebükből, táskájukból egymásután varázstolták elő színes, többnyire vonzó külsejű kiadványaikat. A sok ötletes kiadvány, propagandaanyag láttán mégis az a benyomás alakult ki a könyvtárosokban, hogy gyakran elszigetelten, egymás munkáját nem ismerve oldanak meg azonos jellegű feladatokat az ország számos könyvtárában. Például *Arnóth Károly*, a Vasas Szakszervezet központi könyvtárának képviselője olyan kiadványokat ismertetett (*Fiatalság nem bolondság, Minden út a könyvtárba vezet*), melyeket szívesen elfogadna bármelyik más közművelődési könyvtár is. Érthető tehát a könyvtárosok javaslata: ahogy az ajánló bibliográfiai szakbizottság egyeztetni a félfivesnél nagyobb terjedelmű bibliográfiák kiadását, ugyanígy célszerű lenne a propagandaanyagok kiadásának összehangolása is. Ezzel nem a bürokráciát kívánjuk növelni, hanem a választékok szélesíteni és elterjeszteni a jó kezdeményezéseket. Ezt a gondolatot *Jelencsik Sándornak*, a pápai járási könyvtár igazgatójának felszólalása váltotta ki, ő ugyanis arról beszélt, hogy bútortervek, plakátok, irodalomjegyzékek, könyvjelzők stb. készítésével erőlködünk, noha ezek központilag sokkal egyszerűbben és főként gazdaságosabban állíthatók elő. Példa erre az 1953-ból való, közismert könyvvédelmi plakát („Igy vitted el, így hoztad vissza!”).

Élénk vita alakult ki a Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadásában negyedévenként megjelenő *Eseménynaptári segédanyag*ról is. Kétségtelen, hogy ez hasznos és ma már nélkülözhetetlen, mert sok felesleges munkától, kereséstől, feliratok kikeresésétől és megírásától menti meg a könyvtárost, hatékonyabbá teszi felvilágosító és tájékoztató munkáját. Az olvasók figyelmének felkeltésében, a propaganda-munka irányításában is fontos szerepet játszik. A munkaértekezlet véleménye szerint azonban hiba, hogy a könyvtárosok egyrésze félti a kiadványt és ezért íróasztalában tartja. Az eseménynaptár felhasználásával kapcsolatban *Pataki Ferenc és Oláh Attila*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársai javasolták, hogy a könyvtárak témák szerint őrizzék meg az eseménynaptári segédanyagot, mivel egyes évfordulók ismétlődése szükségessé teszi. Javasolták tárgykörének bővítését is, mert a mindennapi élet, a termelés közvetlen segítése megkívánja, hogy egyre több ismeretterjesztő mű, mezőgazdasági, műszaki, természettudományi könyv kerüljön az olvasók kezébe.

Eljünk a sajtó gyakoribb igénybevételének lehetőségével. Kívánatos, hogy a közérdekű könyvtári híryanagokat rendszeresen eljuttassuk az MTI szerkesztőségébe (Budapest, I., Fém u. 5—7. *Ádám Eta*) vagy a *Könyvtáros szerkesztőségébe*.

A könyvtárosokat foglalkoztatja az a kérdés is, hogy mikorra várható az „Új könyvek” című recenziós kiadvány megjelenése. Minden könyvtáros érzi e könyvismertető füzet hiányát. Szívesen használnák fel a kiadvány különböző propagandacélokra felhasználható „melléktermékeit” is, például a rövidített recenziókat fülszövegként az előzéklapon, albumkatalógusban, ajánlóbibliográfiáknál.

A könyvtári kiállítások tapasztalatairól *Martonosi Pál*, a Kiskunhalasi Járási Könyvtár igazgatója elmondta, hogy a nagy budapesti könyvtárak (elsősorban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) és az intézmények által készített kiállítások nagy segítséget jelentenek a megyei és járási könyvtáraknak. Nagyon hasznos az is, hogy az eseménynaptári segédanyagban közzéteszik a kölcsönözhető kiállítások jegyzékét.

A kiállításrendezés szép példája a Szombathelyi Megyei Könyvtár Budapestről kölcsönzött kiállítása, amelyet részben saját helyiségében, részben pedig a járási és a községi könyvtárakban mutatott be. Így a könyvtár újabb olvasókat nyert meg, és a város is gazdagabb lett egy kulturális eseménnyel. Ezekhez a kiállításokhoz *Rózsa Béla*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár munkatársa rölpap-bibliográfiákat készített.

A munkaértekezlet megállapította, hogy a számszerűleg növekvő, minőségileg javuló szemléltető propagandaeszközök felhasználásával tervszerűbben, nagyobb gonddal kell foglalkozni. Ez a foglalkozás egyszerű módszertani munka, mely a hálózati központoktól indul ki.

Balogh Ferenc

Eötvös József és a műegyetemi könyvtár

Születésének 150. évfordulóján ország-szerint megemlékeztünk Eötvös József életművéről. Méltattuk a fejlődés irányába mutató polgári demokratizmusát, következetes antifeudalizmusát és kellőképp értékeltük alkotóművészetének kritikai realizmusát is. Kevésszót kapott azonban az oktatásügy, a köznevelés terén a haladás érdekében végzett munkássága, amivel pedig Eötvös József örökre beírta nevét művelődéstörténetünk nagyjai közé. A kultúra egyéb területén kifejtett tevékenységéről ugyancsak alig hallottunk, bár bőven rendelkezünk adalékokkal, melyek rendszerezése és kiadása még nem történt meg. A kevésbé ismert Eötvös vonatkozások közé tartozik például Eötvös Józsefnek a műegyetemi könyvtárhoz fűződő kapcsolata is, amelynek vázolásával szeretnénk újabb oldaláról bemutatni életművét.

Eötvös az alsó- és középfokú iskolák létesítése mellett fontos feladatának tartotta a felsőoktatás és ezen belül a mérnök-képzés kifejlesztését is. Az oktatáshoz elengedhetetlen műegyetemi könyvtár alapítása ugyancsak személyéhez fűződik. A technikai képzés hazánkban ekkor még a kezdetén tart; röviddel Eötvös első minisztersége előtt, 1846-ban nyitja meg kapuit a József ipartanoda (későbbiekben József műegyetem), a mai Budapesti Műszaki Egyetem őse. A külföldi politechnikumok mintájára felállított ipartanoda azonban sem megfe-

lelő helyiséggel — a pesti egyetem főépületében kapott ideiglenes szállást —, sem a szükséges gyűjteményekkel nem rendelkezik és nincs könyvtára sem.

Karácsony Mihály igazgató, aki a magyar tudós társaság tagja és egyben a kebelbeli tanulmányi bizottsággal egyesített *könyvbíráló* főhivatal ülnöke is, mindent elkövet, hogy az intézetet szakkönyvekkel és folyóiratokkal lássák el, kérelme azonban a bécsi „kulturpolitikát” megvalósító helytartótanácsban süket fülekre talál.

1848. március 15-e az ipartanoda hallgatóit is lázba hozza, lelkesen csatlakoznak az egyetemi ifjúság megmozdulásaihoz. Áprilisban a pesti utcákon nyomtatott falragaszokon „Az összes ipartanodai hallgatóság kívánatai” cím alatt kiadott 12 pontból álló követeléseik közül az *elsők között* szerepel a műegyetemi könyvtár létesítése és az, hogy e könyvtárat *a tanuló is használhassák*.

Az ipartanoda rövidesen meg is kapja a forradalom előtt hiába szorgalmazott pénzt, az első felelős magyar kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere Eötvös József 500 forintot utal ki az ipartanodai *könyvtár alapítására*. De Eötvös személyes gondoskodása az ipartanoda könyvtára iránt nemcsak a szükséges összeg, hanem könyvek küldésében is megnyilvánul. 1848. május 9-én sajátkezűleg aláírt levél kíséretében 5 kötetből álló művet küld, amely az érvényben lévő szabadmunkák és találmányok leírásait tartal-

mazza. Eötvös Józsefnek ez az ajándéka az ipartanodai, azaz a későbbi műegyetemi könyvtár legrégibb leltárának első tétele. *E könyvek megküldésének időpontja a műegyetemi könyvtár hivatalosan elfogadott megalakulásának dátuma.* (A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának tulajdonbélyegzőjén ezért szerepel a haladó hagyományokat is kifejező 1848-as alapítási év!) A könyvtáralapításhoz szükséges összeg, valamint az első könyvek megküldése révén tehát a műegyetemi könyvtár megszületése Eötvös József nevéhez fűződik.

A külföldön sokat járt Eötvös tudja, hogy a nemzet fejlődése szempontjából rendkívül fontos ipar kialakítása a technikai szakemberek képzése nélkül nem lehetséges. Ezért még 1848 májusában törvényjavaslatot terjeszt az országgyűlés elé az ipartanodából felállítandó műegyetem érdekében. A következő évre készített, 1849. évi költségvetésben pedig biztosítja a műegyetem építkezéséhez szükséges összeget, és külön a *technikai irodalom támogatására* tekintélyes keretet, 1800 forintot irányoz elő. Elképzelhető, hogy mit jelentett volna a szabadságharc győzelme és Eötvös tervének megvalósulása a műegyetem és könyvtára részére.

A szabadságharc bukását követő önkényuralom és abszolutizmus alatt a könyvtár nem fejlődhetett. Találón jellemzi ezt a nehéz korszakot a műegyetemi könyvtár későbbi nagynevű igazgatója dr. Wartha Vince professor: „Hogy minő állapotok uralkodtak 1850—1867-ig azt mindannyian tudjuk, könyvtárunk történetében is az a legszomorúbb időszak. Ebből az időből nem idézek okmányokat, mert undorodom tőlük”. Az első magyar közoktatásügyi kormányzat szép tervei tehát füstbe mentek, a műegyetemnek és könyvtárának két évizedet kellett várni, amíg Eötvös megvalósíthatta mindazt, amit 1848-ban tervezett.

A kiegyezéssel ismét Eötvös kerül a közoktatásügy élére, s újból foglalkozni kezd a műegyetemmel. A viszonylagos konszolidáció, valamint a technika fejlődése megnöveli a műegyetemi hallgatóság számát, s a budai Várban az egyetemi nyomda épületében meg a szomszéd utcákban (az Országház u., Bécsikapu u. és az Úri utcában) bérelt házakban ideiglenesen elhelyezett műegyetem helyhiánnyal küzd. Eötvös ismét napirendre tűzi és az országgyűlés elé terjeszti az új műegyetem építésének tervét. Elgondolása szerint a műegyetemet Budán, a krisztinavárosi Horváth kertben kellene felállítani. Addig is míg ez megvalósulhat, a műegyetem Eötvös állandó gondoskodásának tárgya; 1867-től a szertárak dotációját a duplájára emeli, az 1869/70. tanévben pedig az elméleti és gyakorlati oktatás

szükségleteire 18 500 forintot, a szertári beruházásokra 24 000 forintot utalványoz, *amely összegből 10 000 forintot a könyvtár használat fel az évente könyvvásárlási célokra megállapított 3000 forinton felül.*

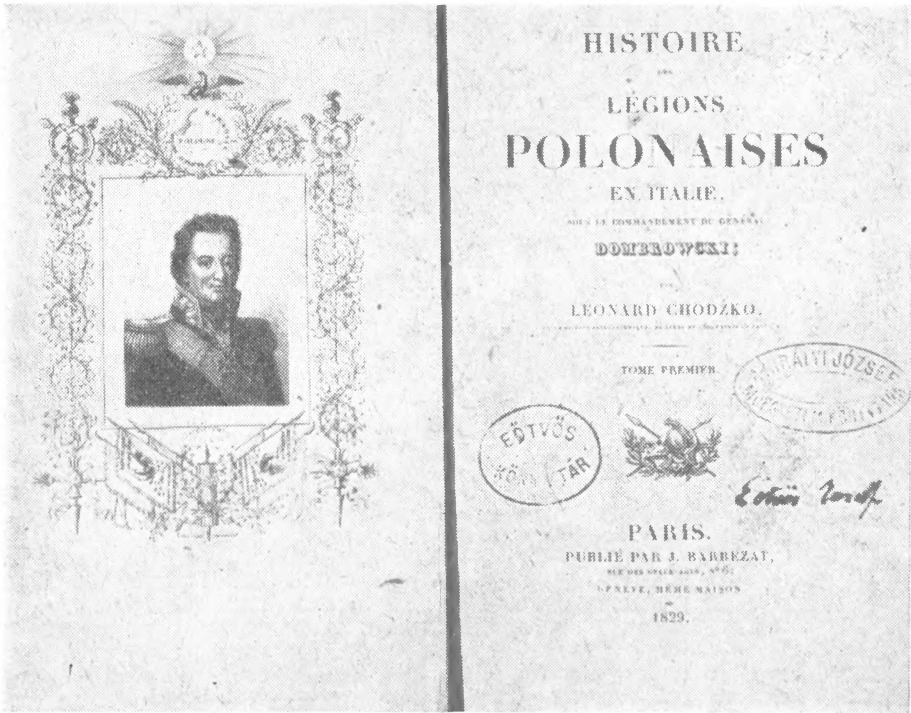
Szerénytelenség nélkül állapíthatta meg Eötvös József 1870-ben egy költségvetési vita során, hogy a műegyetem érdekében annyit tett, amennyit tehetett: javított az elhelyezésen, a szomszéd házak kibérelése által, megnövelte a tanszékek és a tanársegédek számát és — saját szavait idézzük — *„használatóvá tettem a könyvtárt, amennyire lehet...”*

Ha megvizzgáljuk a műegyetemi könyvtárt a kiegyezés éveiben, valóban fontos változásokat látunk. A műegyetemi könyvtárt mellékállásban *Fölser István* műegyetemi tanár vezeti, aki mellé 1867-ben egy segédkönyvtárost neveznek ki. Ez a személy, *dr. Nagy Sándor* (nevét később gyorsírórendszere tette ismertté) lett a műegyetemi könyvtár első főhivatású könyvtárosa. A segédkönyvtároson kívül a fizikai munkák elvégzésére egy-két hivatalsegédet is kirendeltek. 1869-ben a műegyetemi könyvtár megnyitja olvasótermét a hallgatók előtt. Ez fontos esemény, ha tekintetbe vesszük, hogy a műegyetemnek az 1869/70. tanévben 310 hallgatója volt.

Az Eötvös által juttatott könyvtári dotációk sokat számítottak, de az igazi segítséget *dr. Wartha Vincének* a kémia technológia professzorának, a kiváló szervezőnek könyvtárigazgatóvá történt kinevezése jelentette 1870-ben. Wartha rövid időn belül átszervezi a könyvtárat, úgy-hogy 1871/72-ben, amikor a József műegyetem fennállásának negyedszázados jubileumát ünnepli, *Stoczek József* rektor az eredmények között büszkén hivatkozik a műegyetemi könyvtárra, amely „most sehol a hazában egyebütt fel nem található *bő anyagot* nyújt a technikai és természettudományok tanulmányozására.”

Kiadják a műegyetemi könyvtár első nyomtatott címjegyzékét is, amely megjelenése időpontjában (1874) a műszaki irodalom átfogó bibliográfiájának számított; 26 szakra tagolva kb. 25 000 kötetet tartalmazott.

Eötvös József 1871-ben meghal, de gondoskodása még halála után is tart: végakarátának megfelelően fia, *Eötvös Lőránd* atyja könyvtárának csaknem 1000 kötetét a műegyetemi könyvtárnak ajánlakozza. Wartha a hagyaték jelentőségét felismerve a könyveket betűrendbe sorolva leltározatja, majd úgy helyezi el, hogy a szakcsoportokon belül is együtt maradjanak Eötvös könyvei. Az Eötvös hagyaték legnagyobb része történelmi és földrajzi tárgyú, de igen sok az állam- és

Az Eötvös gyűjtemény egyik kötete Eötvös József aláírásával

jogtudomány, a politika körébe tartozó mű, és szép számú könyv foglalkozik a kereskedelemmel, nemzetgazdaságtannal, valamint bölcsészettel és művelődéstörténettel is. A könyvek jórésztében megtalálható *Eötvös József sajátkezű név-aláírása*, ezenkívül 4 cm-es átmérőjű körpecsétben „Eötvös könyvtár” felirat jelzi a könyv hovátartozását. Sok könyvben szöveg aláhúzásokkal és margóra írott jegyzetekkel is találkozunk. E beírások csak emelik a hagyaték jelentőségét, ahogyan azt már az egyetem rektora 1873-ban, az évi zárójelentésében kiemelte: „növeli ezen becses munkáknak értékét, hogy azok ama férfinek kezén forogtak és magas szellemét fog-

lalkoztatták, ki a magyar nemzetnek egyik dísze, öröme és dicsősége volt, kiben az ország minden tekintetben első közoktatásügyi miniszterét, a József műegyetem második alapítóját tisztelte.”

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának ma is büszkesége a különgyűjteményként kezelt *Eötvös hagyaték*. Megtisztelő feladat volna az irodalom- és művelődéstörténet számára értékes Eötvös könyvtár leíró katalógusának kiadása. A műgyetemi könyvtár fennállásának 115. évfordulóján a könyvjegyzék stílusos emlékjele lenne Eötvös József ki-tüntetető gondoskodásának.

Dr. Móra László

PÁLYÁZATOK

A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára fő-könyvtárosi állásra hirdet pályázatot. Követelmény: felsőfokú végzettség és két nyelv ismerete.

A veszprémi járás Balatonalmádiban szervezett könyvtárához módszertani könyvtárosi állásra lehet pályázni. Feltétel: középfokú könyvtárosi képesítés és könyvtári gyakorlat. A pályázatokat a Veszprémi Megyei Könyvtárhoz kell küldeni.

Időszaki kurrens helyismereti bibliográfiák és repertóriumok*

Pár év óta jogosan beszélünk a helyismereti bibliográfiai munka föllendüléséről. Néhány megyei könyvtár, mint a somogyi, a komáromi és a veszprémi példamutató munkát végez, s jó érzékkel mindennek előtt azokat a periodikákat vette számba, amelyek a későbbi részletes, elemző föltárást, az egyes időszaki kiadványok, helyi lapok repertóriumba való felvételét teszik lehetővé. (Kellner Béla: Somogyi hírlapok és folyóiratok bibliográfiája. Közreműködött Surján Miklós. Kaposvár, 1957. 90 p. — Nagy László: A Veszprém megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1820—1956. Közreműködött Hanel Károly és Takács Kálmán. Veszprém, 1957. 171 p. — Bárdos László István — Horváth Géza: Komárom megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája. Közreműködött Kovách Zoltán. Tatabánya, 1962. 83 p.).

Nem véletlen, hogy ugyanezek a könyvtárak láttak hozzá először a kurrens bibliográfiai munkának is. Tudják, hogy a múlt anyagának föltárása beláthatatlan, nagy munka, és teljességre e téren nem is lehet törekedni. Fontos azonban, hogy a könyvtárak egy meghatározott időponttól kezdődően elkezdjék a kurrens bibliográfia és repertórium készítő munkát, s a továbbiakban is *lépést tartsanak a kiadványokkal*, ugyanakkor, amikor — logikusan: visszafelé haladva az időben — erejüktől függően a régi anyagot is földolgozzák.

1.

Az említett három könyvtár évkönyveiben törekszik erre a lépéstartásra. „A Somogy megyei könyvtár évkönyve 1960—1961” című kiadványban (Kaposvár, 1962) találjuk Tóth Ilona és M. Kiss Gizella „Somogyi könyvek, füzetek és periodikák bibliográfiája” című összeállítását, amely két év (1960 és 1961) anyagát nyújtja. A jegyzék évenként, azon belül betűrendben *együtt közli az önálló kiadványokat az időszakiakkal*.

A földolgozó munkában megszokott pontos címfölvétellel szerepel minden tétel, még a méretét, sőt, ahol tudták, a példányszámot is megadták a gondos bibliográfusok. A rendszót (a szerző, a testületi szerző nevét) és a címet is ugyanúgy választják el — fölöslegesen, helyet pazarlóan — mint a katalógus cédulán. Nagyobb baj, hogy a betűrendben *nem különül el a helyismereti tárgyú mű a pusztán helyi kiadványtól*. Ez ugyan többnyire egybeesik, de nem minden esetben, pl. egy ktsz balesetelhárítási útmutatója, Martin Ferencnek a Don Quijote-hoz készült illusztrációt bemutató kiállításáról szóló katalógus csak közvetve, igen távolról (egy iptörténeti vagy művelődéstörténeti áttekintés szemszögéből) tekinthető helyismeretinek.

Ezt követően Tóth Ilona összeállításában kapunk egy repertóriumot is „A somogyi könyvtárakra vonatkozó, 1960—1961-ben megjelent cikkek bibliográfiája” címmel. Három csoportban, azon belül időrendben tárja föl anyagát: az első nyilván a Somogyi Néplapban megjelenteket sorolja föl, de erre csak következtethetünk, mert az alcím lemaradt, a második *A Könyvtárosban*, a harmadik pedig az egyebütt megjelenteket veszi számba. Ez a tagolás fölösleges és zavaró: áttekinthetőbb lett volna, ha *valamennyit egységes időrendben* olvashatnánk. A lapok címeit rövidítve, a túl szellős, a keltezését új sorba áttevő szedésen takarékoskodva még kevesebb helyet is foglalna el a mostaninál. A címfölvétel jó: a keltezésen kívül megadja az oldalszámot is. Ha az évfolyamot nem is hiányoljuk (hiszen az állandó, s egyszeri közlése is elegendő), a kiadványok sorszámat már igen.

Mind a bibliográfia, mind a repertórium használhatóbb, áttekinthetőbb lenne, ha tételeik számozva lennének, és tárgyi, valamint névmutató könnyítene meg a bennük való keresést.

„A Veszprém megyei könyvtár évkönyve 1961.” című kiadványban (Veszprém, 1962) ugyancsak két bibliográfiát találunk. Onika Olga „A Veszprém megyei vonatkozású kiadványok bibliográfiája” címmel három esztendő (1958—60) termését tárja föl, szintén évenként, szerzői betűrendben. *Eltérően a kaposváriakétól, helyesen, az összeállítás végén külön adja, az ugyanebben az időszakban megjelent periodikák*

* A bibliográfiát, de különösen a helyismereti bibliográfiai munkában gyakran elmoszuk a különbséget bibliográfia és repertórium között, s ez többnyire nem is okoz különösebb bajt. Zavaró azonban, ha a periodikákról van szó, mert itt a bibliográfia csupán a lapok, folyóiratok számbavételét jelenti, nem pedig a bennük felhalmozott írások egyenkinti fölsorolását. Ez utóbbit — a megkülönböztetés igényét érezve — újabban cikkbibliográfiának szokás nevezni. Helyesebb, ha ilyen esetben a repertórium szót használjuk. Ha nincs szükség a két műfaj megkülönböztetésére, elfogadható továbbra is a helyismereti bibliográfia összefoglaló terminus, s ilyenkor egyformán érthetjük rajta az önálló és időszaki kiadványok bibliográfiáját, valamint az időszaki kiadványok repertóriumát is.

jegyzékét. Címfővétele gondos: a kiadót, sőt a nyomdát is föltünteteti, s a különféle zárójelk szabványos használatára is ügyel. A szedés takarékos, de ő sem ad tétel-számot, annotációt, s nincs sem név-, sem tárgymutatója.

A másik bibliográfia két külön szempontot némileg önkényesen kapcsol egybe. Galsi Erzsébet „A Veszprém megyei könyvtárak irodalma és a könyvtárosok cikkei” című „cikkbibliográfiája” ugyanúgy *repertorium*, mint a kaposvári Tóth Ilonáé, s hasonlít hozzá annyiban is, hogy szintén három csoportban (a *Középdunántúli Napló*-ban, *A Könyvtárosban* és az egybeült megjelent írásokat különvéve) sorolja föl anyagát. Címfővétele kifogástalan, bár az nem érthető, miért adja kurzívval s nem ugyanúgy verzállal a szerzői neveket, mint pár lappal előbb a kiadványok bibliográfiájában, és miért *l.* betűvel rövidíti a lapot, mikor előbb helyesen *p.* jelet használt a kiadvány? Itt nem időrend a felsorolás alapja (amint Tóth Ilona *repertorium*ában helyesen van), hanem megint a betűrend. Holott ennél is az *egységes időrend adna tanulságos képet a megye könyvtárainak történetéről, fejlődéséről.* Ami pedig a könyvtárosok szakirodalmi, publicisztikai működését illeti, ennek föltétlenül helye van az évkönyvben, de *önálló összeállításban, szerzőnkint, azon belül időrendben.*

„A Komárom megyei könyvtár évkönyve 1952—1961.” című kiadvány (Tatabánya, 1962) már csupán egyetlen bibliográfiát közöl, szerzőjének föltüntetése nélkül „Könyvek megyénkről” címmel. Nem derül ki, mely időszakot ölel föl (az évkönyv címében jelzett időhatárt véve figyelembe csekélynek tűnik a kiadványtermés), *nem közli a periodikákat, anyagát rendsző szerinti mechanikus betűrendben adja* (ami itt, tekintve a nagy időbeli különbségeket, még zavaróbb, mint az egy-egy év termését nyújtó előbbi kiadványokban), helyet pazarol a rendsző és a cím új sorba tördelésével. Címfővétele viszont ennek is jó, a rendszőt verzállal emeli ki, méretet, kiadót, nyomdát megad, éppencsak a *p.* helyett az egyes számmal összetéveszhető *l.* rövidítést használja. A helyi és a helyismereti nem válik el: mindjárt az első tétel, a könyvtár egyik kiadványa, „alkalmi versek gyűjteménye”, csupán a kiadás helye szerint tekinthető helyinek. Tételszám, annotáció, mutató itt sincs.

Föltűnő, hogy egyik könyvtár sem vállalkozott még az időszaki kiadványok helyismereti szempontú, kurrens *repertorium*ba foglalására. Holott erre ugyanúgy szükség lenne, mint az önálló kiadványok bibliográfiáira. A könyvtárakra vonatkozó cikkanyag pedig ennek a *repertorium*nak keretében is megtalálható lenne.

2.

Két vállalkozásról tudok, amely ezt a kurrens *repertorium*-összeállító munkát nemcsak végzi, hanem kisebb egységenként nyomtatásban közre is adja. E két időszaki helyismereti *repertorium* két vidéki folyóirat hasábjain lát napvilágot.

A Soproni Szemle bibliográfusa maga a szerkesztő, Csatkai Endre Kossuth-díjas műtörténész, a Liszt Ferenc Múzeum nemrég nyugalomba vonult kiváló igazgatója, a különben is fejlett soproni helytörténeti kutatás legtermékenyebb munkása, Sopron legjobb ismerője. A folyóiratnak majdnem minden szmában (sajnos, az 1963. évi kivevételek) folytatásosan jelenik meg a bibliográfiát és *repertorium*ot egyesítő Soproni Bibliográfia. Kár, hogy meglehetősen késéssel: pl. az 1962. évi 1. szmában még az 1958-as, s a mindmáig utolsó közlemény (a 4. szmában) is csupán az 1960-ban megjelent anyagokat tartalmazza. A másik hiba, hogy anyagközlése a szerzői betűrendet követi, jóllehet ez mechanikus és önmagában semmitmondó. Igaz ugyan, hogy ez a betűrend egy bizonyos tárgyi csoporton belül érvényesül (természettudományok, társadalomtudományok), ám ez a csoportosítás csak látszólag előny, valójában megnehezíti a kezelést: nem annyira tagolt, hogy haszna legyen. Nem következetes annotációiban sem. Hol egyáltalán nincs, hol pár zárójeles szóban, hol zárójel nélkül, egész mondattal ad magyarázatot vagy műfaji megjelölést. Címfővételei elnagyoltak, lapszámot nemcsak folyóiratok vagy kivált napilapok esetében, de gyakran könyveknél sem ad.

Mindez érthető, hiszen a szerző nem bibliográfus, s minden dicséretet megérdeml szeliskörü tájékozottsága, éber figyelme, amellyel a tőle oly távol eső tudományterületeket is szemmel tartja. Sokáig a szolnoki megyei könyvtár munkatársa volt Sági Pál, aki a *Jászkunság* számaiban, ugyancsak negyedévenként rendszeresen közre adja a „*Szolnok Megyei Bibliográfiát*”. (Szabatosan ez csak *repertorium*.) Minden szám pontosan az előző negyedév termését öleli fel: az 1963-as utolsó, 3. szám például a második negyedévet (ápr. 1.—jún. 30.). Sajnos, ő is szerzői betűrendben közli anyagát, holott nála — tekintve, hogy tárgyi csoportokra nem bontja — természetesebb lenne a megjelenés időrendje. Címfővétele alapos: a napilapoknál nemcsak a keltezt, hanem az évfolyamot, számot, sőt paginát is közli. Megint kár, hogy az évfolyamot — lapjaink rosszul fölfogott hagyományörzésének megfelelően, de a

könyvtárosi, bibliográfusi szokásokkal, szabványokkal és a célszerűséggel is szemben — római számmal jelzi, ami nemcsak nehézkes, de helyet is rabol. (Pl. a *Népszava* 91. évfolyamát, kissé érthetetlenül így közli: LXXXXI. Ez azért is furcsa, mert helyesen XCI. lenne, de azért is, mert magán a lapon, dicséretes kivételként, 91. áll!) Annotációt nem ad, noha néhol, ha a cím nem igazít el, nem ártana. Viszont hasznosan egészíti ki szögletes zárójelben az álneveket, illetve betűjegyeket. (Itt is javítató azonban: a kiegészített, fölöldott zárjeles név előzze meg az álnevet, monogramot.)

E két időszak bibliográfiát, illetve repertóriumot fogyatékoságai ellenére ajánlanám a megyei könyvtárak figyelmébe követendő például. Szép lenne az is, ha Csatkai Endrének a Győr-Sopron megyei könyvtárosok segítségével sietnének anyaggyűjtésben is, a címfölvétel szakszerűségében (verzállal kiemelt szerzői vezetéknev; fölöldott, kiegészített álnév, betűjegy; lapoknál a keletezésen kívül évfolyam, folyószám és lap is — figyelembe véve az imént tett észrevételeket).

3.

Jó lenne, ha a *Jászkunság* mintájára az időszak bibliográfia és repertórium minden számban megjelenék, és mindig meghatározott időszakaszt ölelne fel: ez a használhatóságát fokozná, a keresést benne megkönnyítené. Szintén követendő a *Jászkunság* a címfölvétel szakszerűségében (verzállal kiemelt szerzői vezetéknev; fölöldott, kiegészített álnév, betűjegy; lapoknál a keletezésen kívül évfolyam, folyószám és lap is — figyelembe véve az imént tett észrevételeket).

Célszerű lenne viszont, ha a bibliográfiák kurzív szedéssel különítenék el az önálló műveket (könyveket, különnyomatokat) a folyóiratokban, lapokban, vagy a gyűjteményes munkákban (évkönyvekben stb.) megjelent írásoktól, ez utóbbiaknál az „in” jelentésű egyenlőségjelről sem feledkezve el. Anyagukat pedig a megjelenés időrendjében kellene adniuk; így követi a bibliográfia az élet rendjét, a dolgok történeti folyamatát. (Így lesz logikus sorrendjük pl. a vitáknak, amelyek betűrend esetében időrendileg zavarosan kerülnek elének, megnehezítik áttekintésüket.)

A betűrendet éppúgy, mint a tárgyi-tartalmi csoportosítást bízzuk a — most még egyik ismertetett bibliográfiánál sem található — mutatókra. Ezeket évenként — akár az utolsó részlettel együtt, akár külön, folyóiratoknál legcélszerűbben az évi tartalommutatóban — kellene adni, s ez lehelne voltaképpen lelket a különben még mindig nehezen kezelhető, kivált a négy részre szórt anyagba. A mutató természetesen tételszámozást kíván, mégpedig nem számonként újakezdve, hanem egy éven át folyamatosan. Az annotációt is következetesen kell alkalmazni, a helyét illetően úgy, hogy a címfölvétel után új bekezdésben, lehetőleg egy fokozattal kisebb betűvel.

Végül had említsem meg — hátha nyílik erre másutt is lehetőség — a mi kísérletünket, a szegedi *Dél-Magyarország* szerkesztőségének megértése folytán vált lehetővé. Az elmúlt év óta szinte vasárnaponként jelenik meg a lapban „Szeged a hazai lapokban” című kurrens periodikus helyismereti repertóriumunk. Igaz, némi megalkuvásra kényszerülünk: a napilap nem bírja el a tüzetes címfölvételt (folyóiratoknál csak a hónap nevét vagy a sorszámot, heti és napilapoknál a rövidített keltet tüntethetjük föl), és az annotációt sem adhatjuk úgy, mint fontos magam kívántam, hanem csupán a címfölvétel után szögletes zárójellel különítjük el. Egyelőre még mi sem tételszámoztuk, de az év végén összesítést adtunk a megjelent — összesen mintegy harminc — közleményről. Hátrányai ellenére is nagy jelentőségűnek tartjuk ezt a kezdeményezést, mert óriási publicitást ad a helyismereti bibliográfiának, hozzászoktatja a széles olvasóközönséget, hogy az ilyesfajta jegyzékek is természetesek lehetnek akár napilapokban is, s legfőképpen: máris, menet közben kamatoztatja a helyismereti bibliográfiai gyűjtés anyagát. Mellesleg: mindenki szívesen olvassa a nevét, örül, ha frissen regisztrálva látja írását, s ez serkentően hat a helyi vonatkozású publikációkra is. S közben még be is vonjuk a gyűjtésbe az olvasókat: ha netán valamelyik lap nem jár könyvtárunkba, az ott megjelent cikkekre rendszerint maga a szerző hívja fel figyelmünket. Így sokkal teljesebbé válik anyagunk, mint azt később valaha is elérhetnének.

S még egy: tapasztalatunk szerint a mindennapi életben elsősorban a közelmúlt szakirodalom alkotásaira van leginkább szükség. Ha az étellel párhuzamosan végezzük munkánkat, az állami és társadalmi szervek hamar meggyőződhetnek ebbéli tevékenységünk hasznos és szükséges voltáról. Kiderül majd, hogy a bibliográfiai munka nem hogy elvonná a könyvtárosok idejét, erejét az olvasószolgálattól, hanem ellenkezőleg: az olvasószolgálat számára megkönnyíti a tájékoztatást, a kölcsönzést, időt, energiát takarít meg.

Péter László

KÖZSÉGI KÖNYVTÁRAK

BABINECZ MIHÁLYNÉ: Egy gulácsi olvasó	277
BABINECZ MIHÁLYNÉ: Egy nyolcéves könyvbarát	722
BABINECZ MIHÁLYNÉ: Fehér folt	342
FÖLDESSY LAJOSNÉ: Visszapillantás	5
GERGELY LÁSZLÓ: Hol tartunk ma?	207
HÁVRILLA JÁNOS: „Holt szezon” a perkátal könyvtárban	645
KELLNER BÉLA: Gondolatok a könyvtáros hivatásudatról	127
KELLNER BÉLA: Új utak keresése a falusi módszertani munkában	66
KOPERNICZKY KORNÉL: Honnan hová tart Harta község?	445
KRAJCZÁR IMRE: A második kérdés — Magasra nőtt a gaz az épülő hedrehelyi művelődési házban (br)	261
MOLNÁR BÉLA — KISS BORBÁLA: Minden házban van olvasó Pusztacsaládon	29
ÖTTEVÉNYI LÁSZLÓ: Hol tart Tószeg?	580
ÖTTEVÉNYI LÁSZLÓ: Új év kezdődik Jászapátin	195
RÁTKAI ISTVÁN: Kilép-e közönyéből Dormánd?	508
Sárospatak többet érdemelne (pr)	714
SZEPESI ISTVÁNNE: Cigányolvasók egy községi könyvtárban	71
SZILÁGYI KÁROLY: Könyvtáros vagy raktáros	204
SZITA FERENC: Tanácsok községi könyvtárosoknak	142
TANKA JÁNOS: Érezze az olvasó, hogy a kultúra csarnokába lépett	80
TÓTHPÁL JÓZSEF: Mezőgazdasági jellegű könyvkölcsönzők létesítése a termelőszövetkezetekben	202
Könyvtárosok — könyvterjesztők együttműködése falun. (Varga Sándor, Varga Béla)	82
VARGA DEZSÓ: Levél Kővágóörsről	395
	81

SAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRAK

BODOR FERENCNÉ: Egy szakszervezeti könyvtáros naplójából	17
EGRESI ISTVÁN: Cigányolvasók	321
EGRESI ISTVÁN: A szocialista brigádok és a könyvtár kapcsolata a Ganz MÁVAG-ban	74
GALGÓCZI JENŐ: Az orosházi szakszervezeti hálózat átszervezése	273

3. KÖNYVTÁRÉPÜLET, BERENDEZÉS, FELSZERELÉS, KÖNYVTÁRTECHNIKA

CSÜRY ISTVÁN: Néhány szó a miskolci egyetemi könyvtár tervezési programjához	716
FARAGO LÁSZLÓNÉ: Gépesítési ankét	476
GERŐ GYULA: Művelődési otthonok és könyvtárak	199
GERŐ GYULA: Szépülő könyvtárak	129
Kérdés „Filmolux” ügyben — Felelet	270
Kölcsönzőgép bemutatás (—i—)	466
A mostohagyermek	713

4. KÖNYVTÁRVEZETÉS, SZERVEZÉS, IGAZGATÁS, (STATISZTIKA, SZABVÁNYOSÍTÁS)

BISZTRAY ÁDÁM: A munkás és termelőszövetkezeti akadémiák könyvtári támogatása	706
FAZEKAS ISTVÁN — ZIRCOZ PÉTER: Könyvtári együttműködés Miskolcon	75
A Fővárosi Szabó Ervín Könyvtár szocialista brigádmozgalma	64
3 község — 1 könyvtári körzet (V. D.)	727

GERGELY ISTVÁN: A Vas megyei szakszervezeti könyvtárak helyzete	78
GERGELY ISTVÁN: Egy vidéki üzemi könyvtári munkája	315
HANGYÁL TIBOR: A szakszervezeti könyvtárak gazdálkodása és az igazgatói alap	576
ISZLAI ZOLTÁN: „A munka, a rend, a béke”. A Gödöllői Arammérőgyár könyvtárában	592
KISS JENŐ: Új feladatok előtt	569
KOVÁCS DEZSÓ: Az építőipari munkásszállások és munkahelyek szakkönyvellátásának két éve	468
LÁSZLÓ LÁSZLÓ: A Lajta-Hansági Állami Gazdaság szakszervezeti könyvtára	404
ORBÁN TIBORNÉ: Miért akadozik az építőipari munkásszállások szakkönyvellátása	268
SIMÓ TIBOR: A Csepel Vas- és Fémművek olvasómozgalma (II.)	6
Szakszervezeti könyvtáros nap Veszprémben	278
TÉRI TAMÁSNE: A borsodi építő munkásszállások fejlődő könyvtárai	214

ISKOLAI ÉS GYERMEKKÖNYVTÁRAK

BIKÁCSI LÁSZLÓNÉ: Gyermekkönyvtáros tapasztalatsere napok	263
FARKAS JÓZSEF: A gyermekkönyvtár hatóköre Mátészalkán	333
KISS GYÖRGYNE: Az elektromos agy és egyéb propaganda eszközök	339
MARKÓ JÓZSEF: A könyvtár segítsége az iskoláknak a kötelező irodalom olvasztásában	144
STENGER KATALIN: A téma szerinti csoportosítás tapasztalatai egy gyermekkönyvtárban	138
A szegedi gyermekkönyvtárért (u)	473
TOLNAI GYÖRGY: A fővárosi gyermekkönyvtári hálózat kialakulása	383
VERTESY MIKLÓS: Felolvasó verseny gyermekek részére	399

EGYÉB KÖNYVTÁRAK

Eszperantó Múzeum és Könyvtár Szegeden	600
FONAY TIBOR: Jó könyveket a kórházaknak!	583
Hírlapolvasó Szombathelyen	538

SZITA FERENC: Javaslat a falusi könyvtárak ügyvitelének csökkentésére	702	mányi Egyetem Központi Könyvtárban	— — — — —	520
TÓTH ÁRPÁD: Egyszerűsítsük a könyvtári ügyvitelt!	317	Margó	276, 408, 472, 530, 590, 594, 664,	730
DR. VIGH KÁROLY: A helytörténeti kutatás és a könyvtárak	403	Kérdezz — felelek	337, 410, 467, 666,	728
WALLESHAUSEN GYULA: A munkaszervezet korszerűsítése az Agrártudományi		Pályázatok könyvtárosi állásra	540, 584, 658	658
		Könyvtári görbe tükröz	155, 275, 405, 475,	660
		Könyvtárosok kislexikona (Vértesy Miklós)	— — — — —	30, 88, 154, 470

5. ALLOMÁNY, ALLOMÁNYVEDELEM

ANDRÁSSY MÁRIA: Milyen tartósak könyveink?	152	KISFALUDI SANDOR: Klub — folyóirat — könyvtár	— — — — —	342
FODOR ANDRÁS: Egy fölmérés tanulságai	11	MEZEI GYÖRGY: Negyedszázad könyveink védelmében	— — — — —	146
GALGÓCZY JENŐ: Műszaki könyvbeszerzés egy megyei szakszervezeti hálózatban	326	NAGY ERNŐ: A szépirodalom osztályozási problémáiról	— — — — —	662
HORVÁTH VIKTOR: A főlépéldányok begyűjtése	134	PAPP ATTILA: Állományvédelmi apróság	— — — — —	654
KIRÁLY LÁSZLÓNÉ: Az állomány rendezése a fővárosi kerületi könyvtárakban	710	SZILÁGYI JÁNOS: A személynév átírás Újabb ügynöki bravúr (—gh—)	— — — — —	198 392
		Az ügynök (pr)	— — — — —	262

6. KÖNYVTÁRHASZNÁLAT, OLVASÓSZOLGÁLAT, PROPAGANDA

B. FAZEKAS ISTVÁN: Gondolatok az irodalmi ismeretterjesztésről	651	BEKES GYÖRGY: Könyvheti észrevételek	— — — — —	488
KATONA JENŐ: Beszélgetés egy olvasóval	95	ERKI GYULA: Mezőgazdasági könyvkiállítások a Dunántúlon	— — — — —	740
MAGYAR JÓZSEFNÉ—SZITA FERENC: Törzsolvasók — olvasóhullámzás	448	Az 1963. évi műszaki könyvnapok (E. A.)	— — — — —	740
ÖTTEVENYI LÁSZLO: Az irodalmi ismeretterjesztés és a falusi könyvtárak	441	FERENCZI EVA: Irodalmi klub Tiszaszigeten	— — — — —	206
PALDY ROBERT: Miért fontos az irodalmi ismeretterjesztés	730	GÖNCZI IMRE: Segítség a kiállításokhoz	— — — — —	219
UGHY JENŐ: Esti beszélgetés	544	Két évforduló (U)	— — — — —	409
		Könyvheti híradás (B. E.)	— — — — —	426
		Könyvtárak a tanácsválasztások sikereért	— — — — —	133

A) OLVASÓSZOLGÁLAT

ARATÓ ANTAL: A pulttól az állványig... Egy kölcsönző könyvtáros naplójából	327	MESZÁROS ISTVÁN: Az ünnepi könyvhét és a könyvtári propaganda	— — — — —	285
BÉNYEI JÓZSEF: Pihenő könyvek	534	A mezőgazdasági könyvhónap	— — — — —	276
Egy érdekes amerikai olvasó-mozgalom (Z. E.)	23	PAPP ATTILA: Minden könyv új, amelyet még nem olvastunk	— — — — —	139
Az eszményi olvasó és a könyvtáros (U. J.)	413	A szakirodalom népszerűsítése (Pti)	77,	411
FREITAG MAGDA: Az olvasónaplóról	524	TANKA JÁNOS: Így is szerezhetünk új olvasókat	— — — — —	461
FRIEDRICH ILDIKÓ: Út az ismeretterjesztő könyvekhez	213	A versolvasás népszerűsítése	— — — — —	362
HORVÁTH GABRIELLA: A gyermekolvasók megtartásának vizsgálata Pest megyében	14	Kiállításokról	— — — — —	38, 97, 162, 353,
MARTON TIBORNÉ: Műszaki fejtörők az újpesti könyvtárban	726			363
Olvasónapló (a Móra F. Kiadó pályázata)	296			
Pályázati felhívás (közvéleménykutatás)	531			
SOLT HERBERTNÉ: Könyvtári bojszolgálat	206			
SZALAY MAGDA: A gondos könyvajánlás eredménye	388			
TÓTH DEZSÓNÉ: A tikketes kölcsönzés tapasztalatai	89			
VÁRADI JÓZSEF: Pusztai híradás	517			

B) PROPAGANDA

ARATÓ IGNÁCZNÉ: Mindig kell valami, ami az érdeklődést a könyvtárra irányítja	525	BABINECZ MIHÁLYNÉ: Az idősebbek is kéri a jelvényt	— — — — —	457
BARTA ANDRÁSZNÉ: A gyermekolvasók ismerkedése Móra Ferencel	208	CSEH JÁNOSNÉ: Jelvényhiány	— — — — —	456
		A József Attila olvasómozgalom Veszprém megyei versenye (U. S.)	— — — — —	402
		Kiosztották a „József Attila” olvasómozgalmi pályázat díjait	— — — — —	659
		MIKÓ ZOLTÁN: Értsünk szót a József Attila olvasómozgalom ügyében!	— — — — —	511
		SCHRÖDER KAROLYNÉ: Az új formában is teljesíteni lehet a célkitűzést	— — — — —	456
		H. TAKÁCS EVA—BARSONYI GYÖRGYI: Könyvtárosok a József Attila mozgalomról	— — — — —	330
		TILHOF ENDRE: Irodalmi fejtörő, mint az olvasómozgalom segítője	— — — — —	457

7. BIBLIOGRÁFIAI MUNKA

Az 1963-ban megjelenő ajánló és helyismereti bibliográfiák	282	„Olvasni jó!” Tanulságos vita a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár újszerű bibliográfiájáról (u)	— — — — —	652
FARKAS JÓZSEF: Ajánló bibliográfiák a mezőgazdasági szakkönyvekhez	452	PELEJTEI TIBOR: Jó úton az ajánló bibliográfia-készítés!	— — — — —	210
FENYVESSINÉ GÓHER ANNA: Miért készítsünk mezőgazdasági bibliográfiákat?	469	PÉTER LÁSZLO: Új bibliográfia-fajtákat!	— — — — —	529
FISCHER ISTVÁN: A könyvtár és az iskola együttműködése	646			

8. DOKUMENTÁCIÓ, SZAKIRODALMI TÁJÉKOZTATÁS

FARAGÓ LÁSZLÓNÉ: Új segítség az új feladatokhoz. Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ módszertani kiadványsorozata — — —	406	A műszaki dokumentáció a Nemzetközi Vásáron — — — — —	296
KELLNER BÉLA: Egy hasznos tanácsadó — — —	26	PAP JÁNOS: A műszaki tájékoztató intézetek pavilonja a Nemzetközi Vásáron — — — — —	397
DR. MIKÓ ANDRÁS: A mezőgazdasági tudományos tájékoztatás tizenöt éve — — —	185	DR. SZIKSZAY DÉNES: Reflektorfényben a tudományos tájékoztatás — — —	5

9. A KÖNYVTÁRAK TÖRTÉNETÉBŐL

BEZERÉDY ISTVÁN: 80 éves a szegedi Somogyi Könyvtár — — — — —	633	<i>Magyar könyvtárosok és bibliográfusok</i>	
A Baranyai Olvasó Intézet — — — — —	63	CZÓBEL ERNŐ (1886—1953) (Fabó Irma)	401
A hazai könyvtárügy (Bodolay Géza: Irodalmi diáktársaságok 1785—1848 c. könyvéről) — — — — —	606	FITZ JÓZSEF (Soltész Zoltánné) — — —	335
KÖNCZOL IMRE: Egy reformkori könyvtár — — — — —	526	PÁVEL AGOSTON (1886—1946) (Kuntár Lajos) — — — — —	648
Könyvtári adat egy halottsirató versben (r-k-) — — — — —	135	PIKLER BLANKA (1883—1957) (Remete László) — — — — —	85
LUKÁCSY SÁNDOR: „Nyomatott Hálában . . .” — — — — —	667	PONGRÁCZ JÓZSEF (Ughy Jenő) — — —	459
Móra Ferenc a szegedi könyvtári helyzetéről (Sz. R.) — — — — —	153	SZOMBATHY JÁNOS (1749—1823) (Barcza József) — — — — —	595
DR. PODONYI ANDRÁS: Egy könyvtári tűzkárral kapcsolatos tapasztalatcsere 1901-ben — — — — —	150	TÖLCSERI ISTVÁN 1899— (Vargha Balázs) — — — — —	266
Egy régi óhaj községi könyvtárak felállítására — — — — —	217	URI JÁNOS (1724—1796) (Dr. Scher Tibor)	724
„Sok jó olvasók vagynak Somogyban” Széchenyi és a Rábaközi Olvasó Társaság — — — — —	90	<i>Nekrológok</i>	
Szinnyei József emlékezete — — — — —	28	BÁRDOS LÁSZLÓ ISTVÁN 1909—1963. — — —	705
TOMBOR TIBOR: Az 1938. évi ipari vásár könyv- és dokumentációs kiállítása — — — — —	454	BECKSI ANDORNÉ 1903—1963. (—D—) — — —	324
TÓTH ANDRÁS: Hűtlen kezelés az Egyetemi Könyvtárban 1807-ben — — — — —	398	DR. HADNAGY LÁSZLÓ 1921—1963. — — —	251
	27	SZABÓ MARGIT 1921—1963. — — — — —	326
		ZOLTÁN JÓZSEF 1904—1963. (Niederhauser Eml.) — — — — —	325

10. KÜLFÖLDI KÖNYVTÁRAKRÓL

HEVESI ENDRE: Új országos szakkönyvtár Angliában — — — — —	143	RÓZSA GYÖRGY: Svájci könyvtárszervezési és építési tapasztalatok — — —	386
IRMLER, JÁN: Százéves a Matica Slovenská — — — — —	515	RÓZSA GYÖRGY—WEGER IMRE: Könyvtári műszaki fejlesztés. Hollandiai tapasztalatok — — — — —	19
KELLNER BÉLA—LIPTÁK PÁL: Három külföldi könyvtárelőadó — — — — —	708	SEBESTYÉN GÉZA: Ranganathan 70 éves — — —	252
Tanulmányútton nyugati könyvtárakban — — — — —	572,	DR. SZÉKELY SÁNDOR: Az IFLA szófiái konferenciája — — — — —	582
PELEJTEI TIBOR: A szakirodalom népszerűsítésének hírei — — — — —	656	VARGA BÉLA: Bulgáriai tapasztalatok és tanulságok — — — — —	699

II. IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

1. ÍRÓI ARCKÉPEK, TÖRTÉNETI ÉLETRAJZOK

IVO ANDRIĆ (Csányi László) — — —	677	Beszélgetés ÖVEGES JÓZSEF professzorral (Vértesy Miklós) — — — — —	673
BATSÁNYI JÁNOS 1763—1845 — — —	221	REMENYIK ZSIGMOND 1900—1962 — — —	105
Beszélgetés BENJÁMIN LÁSZLÓVAL (—y—r) — — — — —	479	Beszélgetés RIDEG SÁNDORRAL (Kopré József) — — — — —	163
BÉRZSENYI mint könyvtári olvasó (L. S.) — — — — —	745	Negyven éve halt meg WILHELM CONRAD RÖNTGEN (Zolnay Vilmos) — — —	33
GIAMBATTISTA BODONI (1740—1813) (Vértesy Miklós) — — — — —	604	SÁNDOR KÁLMÁN 1903—1962 — — — — —	104
BRÓDY SÁNDOR 1863—1924. (Pomogáts Béla) — — — — —	292	Könyvtárosok beszélgetése SIMON ISTVÁNNAL (Bozóky Éva) — — — — —	348
RUDOLF DIESEL (1858—1913) (Batári Gyula) — — — — —	482	SZABÓ PÁL hetven éves (Katoná Jenő) — — —	283
EIFFEL (1832—1923) (Vértesy Miklós) — — —	736	Látogatás a 75 éves TERSÁNSZKY JOZSI JENŐNEL (Berza László) — — — — —	541
T. S. ELIOT 75 éves (Vámosi Pál) — — —	546	FRANÇOIS VILLON 1431—1463 (Bozóky Éva) — — — — —	157
GERÉB LÁSZLÓ 1905—1963 (Remete László) — — — — —	168	A könyv művészei (Szif Rezső)	
Beszélgetés HIDAS ANTALLAL (Gönczi Imre) — — — — —	733	BRÓDY-MARÓTI DÓRA — — — — —	742
JUHÁZS GYULA 1883—1937 (L. S.) — — —	159	KELETI ARTÚR — — — — —	231
VLAGYIMIR MAJAKOVSKIJ 1893—1930 — — —	352	VÉGH GUSZTÁV — — — — —	614
MATHIASZ JÁNOS (1838—1921) (Erdői Sándor) — — — — —	93	Az új József Attila-díjasok könyve — — —	354
Beszélgetés MÁTYÁS FERENCCEL (Bozóky Éva) — — — — —	607	Az új Kossuth-díjasok könyve — — —	286
		Az új Lenin-díjasok — — — — —	362
		Írók könyvekről, könyvtárról — 38, 97, 224, 230, 362, 363, 417, 426, 444, 488,	489

2. IRODALOMTÖRTÉNET, IRODALOMISMERET

BATÁRI GYULA: Emlékezés a Könyvek Könyvére	161	A magyar irodalom a nagyvilágban (L. K.)	602
Esztétkai tanulmányok (—r—)	738	MARÓTI ANDOR: Vita a korszerű műveltségről	669
GARAMI LÁSZLÓ: Népi demokratikus ponyva?	484	POMOGÁTS BÉLA: A mai romániai magyar irodalom	102
Kölcsey könyvtára (L. S.)	477		

3. ÖSSZEFOGLALÓ, TEMATIKUS, SZOROZATI KÖNYVISMERTETÉSEK

Afrika megszólal (—y)	288	NAGY ISTVÁN: Szomszédaink népköltészeté	35
Befejeződött a Magyar Klasszikusok sorozat (—r)	235	Nagy emberek élete (Z. V.)	228
EBERGÉNYI TIBOR: Könyvek Egerről és a Nyugat-Bükkről	546	Népköltési kiadványok (L. K.)	169
ERDEI SÁNDOR: Magyar Mezőgazdaság Termelőszövetkezeti Kiskönyvtára	486	POMOGÁTS BÉLA: Könyvheti verseskönyvek	552
FABINYI RUDOLF: A Hungarofrukt Kiskönyvtára sorozat	294	POMOGÁTS BÉLA: Nyári olvasmányok	415
Faust-könyvek (L—y)	490	POMOGÁTS BÉLA: Újabb verseskötetek	357
A fiatal írók könyvsorozata (L. K.)	360	Dr. SÁRKÁNY PÁL: Könyvtárosoknak a mezőgazdasági szakkönyvekről	256
GADÓ GYÖRGY: Ami a törzsananyagból kimaradt	230	SZABÓ JÓZSEF: „Emberséges, becsületes élet”. Asztalos István művei	166
GERŐ GYULA: Új sportkönyvek	40	SZIJ REZSÓ: Könyvek a Dunakanyarról	418
GÖNCZI IMRE: A Hétköznapi sorozat Könyvek a színházról, színészekről (L. K.)	98	TÜSKÉS TIBOR: Könyvek Baranyáról	679
LÁZÁR ISTVÁN: Könyvek a Hegyaljáról	610	Új szakkönyvek a Mezőgazdasági Könyvhónapra (Sz. Sz. F.)	100
A mezőgazdasági könyvhónap	32	A vegyészek könyvei	233
NAGY ERNŐ: Finn írók — magyar olvasók	225	ZOLNAY VILMOS: Lev Tolsztoj művei	223

4. KÖNYVISMERTETÉSEK

a) IDEOLÓGIAI-POLITIKAI MŰVEK

AARONOVITCH, S.: A brit uralkodó osztály (L. K.)	748	BEDNÁR, ALFONZ: Úveghegy (V. M.)	558
Egyetemes filozófiatörténet (Bácskai B. Sándor)	620	BENJÁMIN LÁSZLÓ: Otodik évszak (Pomogáts Béla)	238
FISCHER, ERNST: Jelzöttűz. Dimitrov harca a háborús gyűjtogatók ellen (Frank László)	747	BERTHA BULCSÚ: Lányok a napfényben (Tüskés Tibor)	300
A francia kommunisták a filozófiáról (Bácskai B. Sándor)	491	BIHARI KLÁRA: Mene, tekel (Bozóky Éva)	299
Háború vagy béke (Frank László)	44	BÓDÁS JÁNOS: Mai prédikátor (Könczöl Imre)	849
HORTHY MIKLÓS hitkos iratai (—D—)	236	BRODY SÁNDOR: Rembrandt (Lápták Gábor)	492
HRUSCSOV, N. Sz.: Fegyver és háború nélküli világot (F. L.)	107	CAMUS, ALBERT: A pestis — A bukás (Lékay Ottó)	301
KÁDÁR JÁNOS: A szocializmus teljes győzelméért (Tolnai György)	173	CAPEK, KAREL: Egyszerű élet (Vámosi Pál)	496
KARSAI ELEK: A budai Sándor-palotában történt 1919—1941 (Katoná Jenő)	428	CHATEAUNEU, ROGER: Acélhárfa (Pomogáts Béla)	47
KIS ALADÁR: Magyarország külpolitikája a második világháború előestjén (Frank László)	491	CSÁK GYULA: Mélytengeri áramlás (Gönczi Imre)	431
KULIS: A második front (Frank László)	236	CUSACK, DYMPHNA: Hőhullám Berlinben (Vértesy Miklós)	113
A második világháború 1939—1945 (Tolnai György)	747	DABROWSKA, MARIA: Falusi lakodalom (Vihar Béla)	495
A Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusa (Somlai Alíz)	107	DIENES ANDRÁS: Bogács hadnagy (Bozóky Éva)	108
Marx és Engels művei 7. és 8. (Földi Tamás)	172	DU BOIS, WILLIAM: A fekete láng (Lázár István)	242
Munkásmozgalom a kapitalista országokban (Frank László)	298	A fekete láng. 3. A színészek világa (L. I.)	688
SZENTÉS TAMÁS: Kelet-Afrika a szabadság útján (Frank László)	620	FAULKNER, WILLIAM: Az öreg (—á—)	176
„Szocialisták” a szocializmus ellen (Tolnai György)	44	FEJYIN, KONSZTANTYIN: Máglya (Köves István)	686
VARGA JENŐ: A XX. század kapitalizmusa (—ny)	683	FEJES ENDRE: Rozsdatemető (Bozóky Éva)	239
		FEKETE GYULA: Az orvos halála (Sz. J.)	432
		FÜLDES PÉTER: Drámai küldetés (Seres József)	556

b) SZÉPIRODALOM

AMADO, JORGE: A vén tengerész (Somlai Alíz)	624	FRANCE, ANATOLE: Thaisz (—cs—)	300
ANDRIĆ IVO: A vezír elefántja (Csányi László)	575	FRANK LÁSZLÓ: Café Atlantis (B. E.)	433
ANDRZEJEWSKY, JERZY: Hamu és gyémánt (—cs—)	48	GALAMBOS LAJOS: Keserű lapu (Horváth Zsigmond)	751
		GALAMBOS LAJOS: Utas a Gönczöl szekerén (Csiki Ottó)	240
		GERGELY MÁRTA: A füstretti Madonna (Bozóky Éva)	432

GERGELY MIHÁLY: Ez a mi korunk (P. L.)	622	REBREANU, LIVIU: Akasztottak erdeje (Szappanos Balázs)	177
GLADKOV: Cement (Lékay Ottó)	46	REMENYIK ZSIGMOND: Északi szél (Szíj Rezső)	684
GOYTISOLO, JUAN: Hordalék (B. A.)	302	SADOVEANU: Kisvárosi csendélet (Szalay Károly)	556
GRANASZTOI PÁL: Liane (—k—)	46	SELBMANN, FRITZ: A hosszú éjszaka (Szappanos Balázs)	754
HAJNAL GÁBOR: Farsang — temetés (—á—)	750	SIENKIEWICZ: A kis lovag (Somlai Aliz)	433
HARTUNG, HUGO: Csodagyerekek (Lékay Ottó)	625	SIPOS GYULA: A nagy éjszaka (Tüskés Tibor)	430
HATVANY LAJOS: Urak és emberek (P. L.)	430	SÓLYOM JÓZSEF: Hűség (Rózsa József)	365
HEMINGWAY: Fiesta (P. L.)	241	SOMLYÓ ZOLTÁN válogatott versel (Vihar Béla)	45
HERMLIN, HANS: Mit tettél Káin? (Fraank László)	689	SOMOGYI TÓTH SÁNDOR: Gyerektükör (Gönczi Imre)	554
HUGO, VICTOR válogatott drámái (—ys)	112	STEINBERG, W.: A fény szerelemese (Csányi László)	367
ILLYES GYULA: Nem volt elég (—ys—)	109	SZABÓ MAGDA: Pilátus (B. E.)	555
ILLYES GYULA: Nyitott ajtó. Válogatott versfordítások (Katoná Jenő)	685	SZABÓ ISTVÁN: Varázslat kertje (A. M.)	752
JEVTUSENKO, JEVGENYIJ: Rakéták és szekerek (Pomogáts Béla)	688	SZABÓ PÁL: Ahogy lehet (Seres József)	237
KARÁSZ JÓZSEF: Templomkerülők (Birkás Géza)	622	SZEMLER FERENC: Földön, égen (Pomogáts Béla)	555
KASSÁK LAJOS: Munkanélküliek (Zolnay Vilmos)	110	A szerelmes delfin (Lékay Ottó)	111
KAVERIN: A vagyak teljesülnék (Gönczi Imre)	242	SZIMONOV: Híd a víz alatt (Szalay Károly)	366
KAZAKEVICS: A kék fűzet (Z. V.)	755	SZOLZENYICIN: Iván Gyenyiszovics egy napja (Ebergényi Tibor)	241
KELLER, GOTTFRIED: Zöld Henrik, A seldwylai emberek, zürichi novellák (Katoná Jenő)	752	SZTYELMAH, MIHAJLO: Az ember vére drága (Seres József)	687
KESZI IMRE: Örvényes Csóri (i)	175	TAHA HUSZEIN: Napok (Bakács Tiborné)	112
KJELLGREN, JOSEF: Barakkok (Csilki Ottó)	753	TAKÁTS GYULA: Kinek könnyebb? (Birkás Géza)	494
KODOLÁNYI JÁNOS: Julianus barát (Frank László)	110	TATAY SÁNDOR: A nyugati kapu (Csányi László)	238
KODOLÁNYI JÁNOS — IFJ. KODOLÁNYI JÁNOS: Baranyai utazás (—y—a)	849	TERSÁNSZKY J. JENŐ: Nagy árnyakról bizalmasan (S. A.)	173
KOLOZS PÁL: Westminsteri útvesztő (Lázár István)	751	THOMPSON, MORTON: Az élet ára (Szánthó Dénes)	496
KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE EMIL: Párbeszéd a sorssal (Pomogáts Béla)	174	TIMÁR MÁTÉ: Asszonycsere (Tüskés Tibor)	239
KOMJÁT ALADÁR válogatott művei (Bögel József)	428	TIMÁR MÁTÉ: Szórtarisznya (Gönczi Imre)	685
KONRÁD, KAREL: Oszolj! (Szánthó Dénes)	47	TINYANOV, JURIJ: Nyesett szárnyak (L. K.)	494
KONYA LAJOS: Virág Márton boldogsága (Birkás Géza)	299	Tiszta szigorúság. Fiatal költők antológiája (Ebergényi Tibor)	554
KORÓDA MIKLÓS: Megvilágosodott már (Csiki Ottó)	621	TÓTH BELA: Atya, fiú, szentlélek I—II. (u—y)	364
KOSZTOLÁNYI DEZSŐ összegyűjtött versel I—II. (—y)	364	TÖMÖRKENYI ISTVÁN: Munkák és napok a Tisza partján (—cs—)	683
KOTZIÁSZ, KOSZTASZ: A 7-es akna (S. A.)	303	TÖRÖK GYULA: A zöldkőves gyűrű (Birkás Géza)	684
KOVÁI LŐRINC: Földönfutók (B. J.)	175	A tűz virágai. A Nagy Honvédő Háború költészetéből (Nagy István)	365
KOZSEVNYIKOV, V.: Bemutatom Baulevet (Szappanos Béla)	624	TYENDRJAKOV, V.: A múlt idő nyomában (Nagy Ernő)	623
KRLEŽA, MIROSLAV: A horvát Hadisten (Csányi László)	753	TVARDOVSKIJ, ALEKSZANDR: Egyre messzebb (V. B.)	496
LÉKAI JÁNOS válogatott írásai (P. L.)	492	VERES PÉTER: Olvasónapló (L. K.)	45
LEWIS, SINCLAIR: Elmer Gantry (Lékay Ottó)	495	A visszhang titka. Szöveget írók új elbeszélése (Bögel József)	686
LONDON, JACK: Az élet szerelme (—ys—)	240	WAUGH, EVELYN: Jámbor pálya (Vámosi Pál)	303
LŐRINCZ LÁSZLÓ: Mártonka Aron kalendáriuma (Bögel József)	174	WOLFE, THOMAS: Nézz vissza, angyal (Z. V.)	301
MACEDONSKI, ALEXANDRU: Titkos ország (—r—)	623		
MC CULLERS, CARSON: Magányos vadász a szív (Vámosi Pál)	177		
MAJOR OTTÓ: Játék a tükörrel (P. L.)	298		
MÁNDY IVÁN: A pálya szélén (Birkás Géza)	750	c) IFJÚSÁGI ÉS GYERMEKIRODALOM	
MARKOV, GEORGI: Férflak (Somlai Aliz)	689	ABA IVÁN: A szegedi boszorkányok (Lázár István)	304
MINÁC, VLADIMIR: Holtak és élők (Seres József)	48	BÁRSONY ISTVÁN: Erdőn, mezőn (Gönczi Imre)	178
MOBERG, VILHELM: Telepesek (Vámosi Pál)	575	BERZE NAGY JÁNOS: Szőlőszem királyfi (Vihar Béla)	113
MOLNÁR AKOS: Jóslat (Szappanos Balázs)	429	DALA LÁSZLÓ — KOCSIS FERENC: Az élet útja a földön (Zolnay Vilmos)	367
MOLNÁR FERENC: Szülőfalum, Pest (—ká—)	430	DEKÁNY ANDRÁS: Az Óceán Császára (Nagy Ernő)	178
NÉMETH LÁSZLÓ: Mai témák (Csányi László)	493	DEKÁNY ANDRÁS: Jokkó visszatér (Lázár István)	435
NYEKRASZOV: Versek, elbeszélő költemények (Gyenes István)	111	HALASI MÁRIA: Az utolsó padban (Bozóky Éva)	690
PIRANDELLO: Színművek és novellák (B. A.)	434	KÁNTOR ZSUZSA: Csalánba nem üt a mennykő (Fonay Tibor)	367

KINDZIERSZKY EMIL: A gombfocitól az úrhajóig (Fonay Tibor) — — — — —	690	DR. KELEMEN KÁROLY — KELEMEN ESZTER: A boszorkánygyökértől a penicillinig (Gyenes István) — — — — —	436
KOVAI LŐRINC: Életre — halálra (S. A.)	497	KOCSIS FERENC: Célzerűség az élővilágban és az istenhit (Nagy Ernő) — — — — —	560
KRÚDY GYULA: Ki jár az erdőn? (Csányi László) — — — — —	434	KOENIGSWALD, G. H. R. von: Találkozás az ősemmel (—r) — — — — —	372
KULCSÁR ISTVÁN: A világűr meghódítói (—gh—) — — — — —	756	KOPLIKNÉ KOVÁCS EVA: Pulykatenyésztés (S. Sz. F.) — — — — —	53
LINDGREEN, ASTRID: Britta kiönti szívét (Berecz József) — — — — —	50	KRAUSE, E. H.: Az atom nyomában (Batári Gyula) — — — — —	692
MAJTHÉNYI ZOLTÁN: Királyi földöntfutó (Bozóky Éva) — — — — —	497	LACZA BÉLA: Lúdtenyésztés (S. Sz. F.)	53
MILLOK EVA: Gyertyafények (Katonai Jenő) — — — — —	305	LINDNER, HELMUT: Az atom- és magfizika alapjai (B. Gy.) — — — — —	373
MÓCZAR LÁSZLÓ: Képes állatvilág (Vargha Balázs) — — — — —	559	LIPS, JULIUS: A dolgok eredete (Z. V.)	438
RODARI, GIANNI: Jácint úrfi a füllentők birodalmában (Gönczi Imre) — — — — —	755	LUKIN LÁSZLÓ — MERÉNYI ZSUZA: Művészetre nevelés a családban (—nd—)	369
SZABÓ MAGDA: Születésnap (Bozóky Éva) — — — — —	49	A magyar irodalom története 1849—1905 (L. S.) — — — — —	551
SZÁSZ IMRE: Kisanna Kertországban (Szabó József) — — — — —	243	A Magyar Nyelv Ertelmező Szótára (L. K.) — — — — —	37
SZÁVA ISTVÁN: A Menlo-parki varázsió (Berecz József) — — — — —	625	Magyarország kulturális helyzete (Sz. A. E.) — — — — —	305
TARDY LAJOS: Jakub bej (Bozóky Éva)	558	Magyarország története I—III, (L—y) — — — — —	437
		A mezőgazdasági technika zsebkönyve (S. Sz. F.) — — — — —	561
		A mongolok titkos története (Rubóczky István) — — — — —	114
		Műkedvelés — művelődés (H. K.) — — — — —	498
		NAGY ERNŐ: Az ürrepülés jövője (Batári Gyula) — — — — —	369
		K. NAGY MAGDA: A válasz (Nagy István) — — — — —	626
		NAGY CZIROK LÁSZLÓ: Budártüzek mellett (—cs—) — — — — —	692
		A nagyüzemi zöldségtermesztés szervezése (Bakonyi Andrea) — — — — —	370
		NOVÁK ISTVÁN: Kié a gyermek? (Csiki Ottó) — — — — —	306
		OROSZ LAJOS: A magyar nőnevelés út-törői (—r) — — — — —	498
		ÖVEGES JÓZSEF: Erdekes fizika (Vértessy Miklós) — — — — —	628
		PÁNDI PÁL: Elstüllyedt irodalom? (—r)	676
		PÁPAI JÁNOS törökországi naplói (—r)	564
		PATAKY ERNŐ: Tudományos vívmányok alkalmazása a mezőgazdaságban (Sándor Katalin) — — — — —	245
		PETERFY JENŐ válogatott művei (—nd—)	626
		PETUR LÁSZLÓ: Ikárusz szármáyain (Vértessy Miklós) — — — — —	308
		PLEHANOV, G. V.: Irodalom és esztétika (—y) — — — — —	50
		RÁDAI ÜDÜN: Kalandok a tenger mélyén (Lázár István) — — — — —	500
		RONA ISTVÁN: Híres vadászkalandok (Bácskai Bosnyák Sándor) — — — — —	561
		KLANICZAY — SZAUDER — SZABOLCSI: Kis magyar irodalomtörténet. Nem sikerült „Siker-könyv” (Sánta János) — — — — —	424
		SCHIEER, MAXIMILIAN: Utazás arab földön (SziJ Rezső) — — — — —	373
		SCHULZ, KAREL: Kőbe zárt fájdalom (—O—) — — — — —	52
		SKLOVSZKIJ, VIKTOR: A széppróza (Pomogáts Béla) — — — — —	758
		STONE, IRVING: Van Gogh élete (—O—)	371
		SZABOLCSI BENCE: A választ és egyéb tanulmányok (Vitányi Iván) — — — — —	564
		SZALAY KÁROLY: Szatira és humor (SziJ Rezső) — — — — —	627
		A magyarországi Corvinák (SziJ Rezső) Tanulmányok Budapest múltjából. XV. kötet (—r) — — — — —	290
		TISZAY ANDOR: A könyv, a mi barátunk, (pr) — — — — —	691
		TÓTH DEZSŐ: Életünk — regényeink (Nagy István) — — — — —	244
		Új magyar lexikon 6. kötet S—Z, (L. S.)	563
		ÚJFALUSSY JÓZSEF: A valóság zenei képe (Feuer Mária) — — — — —	243
		VARGHA KÁLMÁN: Móricz Zsigmond és az irodalom (—cs—) — — — — —	371
		A világ csodák nélkül (Rubóczky István) — — — — —	370
		Világtörténet tíz kötetben (L. S.) — — — — —	756
		VITÁNYI IVÁN: A tánc (—cs—) — — — — —	42
		WALDAPFEL ESZTER: A független magyar külpolitika 1848—1849 (—y—) — — — — —	757
			305
d) ISMERETTERJESZTŐ ÉS TUDOMÁNYOS MŰVEK			
ADAMSON, JOY: Oroszlánhúség (—y—)	179		
AISBERG, EUGENE: Ez a tranzisztor (Vértessy Miklós) — — — — —	562		
AISBERG, E.: Most már értem a televíziót (Rubóczky István) — — — — —	562		
BAJOMI LÁZÁR ENDRE: A mai francia irodalom kistükré (—cs—) — — — — —	179		
BÁRCZI GÉZA: A magyar nyelv életrajza (Vértessy Miklós) — — — — —	560		
BÉKES ISTVÁN: Új magyar anekdotakincs (Pomogáts Béla) — — — — —	372		
BERNÁTH AURÉL: A múzsa körül (Lipták Gábor) — — — — —	180		
Beszélő tájak (—O—) — — — — —	563		
BREZA, TADEUSZ: Havannai levelek (Vámosi Pál) — — — — —	757		
CASTERET, NORBERT: Harminc év föld alatt (Birkás Géza) — — — — —	52		
CSISZÁR VILMOS: Fejés, gépi fejés (Dudás Károly) — — — — —	245		
CSIZMADIA ERNŐ: Két út — két világ A mezőgazdaság nagyüzemi átalakulásának tőkés és szocialista útja (SziJ Rezső) — — — — —	108		
DALA LÁSZLÓ: A tűz és az ember (Csomor Tibor) — — — — —	499		
DANIELSSON, BENGT: Elfelejtett szüzek (Bácskai B. Sándor) — — — — —	245		
DOBLHOFFER, ERNST: Jelek és csodák (—ká—) — — — — —	306		
DOMOKOS JÁNOS: Dísznövénytermesztés (Bakonyi Andrea) — — — — —	758		
FÁBIÁN FERENC: A Csendes-óceántól az Adriáig (Bácskai B. Sándor) — — — — —	693		
FARAGO GYÖRGY — MARÓTI GYÖRGY: Világítástechnika (Mayer László) — — — — —	437		
FEJES SÁNDOR: A korszerű nagyüzemi gyümölcsös (—D—) — — — — —	115		
GARAUDY, ROGER: Aragon útja (Somlai Aliz) — — — — —	51		
GERGELY BÉLA: Baromfiólak és tenyészési eszközök készítése, használata (S. Szabó Ferenc) — — — — —	629		
GLADKOV, K. A.: Mindentudó elektron (Batári Gyula) — — — — —	307		
GRIFFIN, DONALD R.: Hangok és visszhangok (Rubóczky István) — — — — —	499		
HAGER, WERNER: Olajból készül (Vértessy Miklós) — — — — —	246		
HEGEDŰS ANDRÁS: Gárdonyi, a néptantató (—r) — — — — —	51		
DR. HENCZ AURÉL: A művelődésügyi intézmények és a művelődésigazgatás fejlődése 1945—1961 (Dr. Iboš Ferenc). Írások a szovjet filmművészetről (Dalos László) — — — — —	368		
KARMACSI BERTALAN: A káposztafélék termesztése (Bakonyi Andrea) — — — — —	500		
KELEMEN AURÉL — CSIKVÁRY LÁSZLÓ: Háznyúl tenyésztés (S. Sz. F.) — — — — —	180		

WELLS, HARRY K.: Pavlov és Freud (Zolnay Vilmos) — — — — —	435
WILLE, HERMANN HEINZ: Hömpölygő arany (Weger Imre) — — — — —	629
WORTMANN SÁNDOR: A tej kezelése és feldolgozása termelőszövetkezetekben (Dudás Károly) — — — — —	181
XÁNTUS JÁNOS: Tündérszép tájakon (Lázár István) — — — — —	115
Zenei kistükör. A zenei műveltség kézikönyve (—1—n) — — — — —	307
Zenatudományi tanulmányok Bartók Béla emlékére (—y—) — — — — —	114
ZIKMUND, MIROSLAV — HANZELKA, JIRI: A fordított félhold (—a) — — — — —	115
ZOLTÁN JÓZSEF: A barokk Pest-Buda élete (Gátiné Pásztor Mária) — — — — —	628
ZUKROWSKI, WOJCIECH: A millió elefánt országában (V. P.) — — — — —	307

e) KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

A borsodi szakkönyvtárak folyóiratainak lelőhely jegyzéke (—) — — — — —	566
GERŐ GYULA: Tíz esztendő... Jegyzetek a bácsalmási könyvtár munkájáról (Takács Miklós) — — — — —	501
GERŐ ZSOLTNÉ — PAPP ISTVÁN: A zakszervezeti könyvtárosok kézikönyve (Kiss Jenő) — — — — —	220
GOMBOCZ ISTVÁN: A magyar könyvtárak nemzetközi kiadványcseréje — — — — —	695
GULYÁS PÁL: A könyv sorsa Magyarországon 2., 3. rész (Csapodi Csaba) — — — — —	309
Három közművelődési könyvtári évkönyv (Kiss Jenő) — — — — —	271
Három nagykönyvtári évkönyv (Futala Tibor) — — — — —	218
Készül a „Könyvtári Minerva” (F. L.) — — — — —	412
A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében az államalapítástól 1849-ig (N. Rácz Aranka) — — — — —	450
A könyvtárosképzés füzetel (Papp István) — — — — —	616
Külföldi tanulmányutak (Jenőfi M. Imre) — — — — —	53
PIPICS ZOLTÁN: A könyvtáros gyakorlati szótára (Hodinka László) — — — — —	585
SEBESTYÉN GÉZA: A könyvtári kutatások mai problémája a külföldi szakirodalom tükrében (Molnár Pál) — — — — —	116
A tanszéki könyvtárosok alapismeretei (Tóth András) — — — — —	181
Új könyvtári tájékoztatók (H.) — — — — —	92
Útmutató a tanszéki könyvtárak kezelésére (dr. Móra László) — — — — —	54
VINCE PÁLNÉ: Szakirodalmi forrásismeret a természettudományok és a technika területén (Tombor Tibor) — — — — —	117

f) BIBLIOGRÁFIÁK

Általános könyvjegyzék 1960—1961 (Pál-völgyi Endre) — — — — —	182
BÁRDOS LÁSZLÓ ISTVÁN — HORVÁTH GÉZA: Komárom megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája (B. L.) — — — — —	118
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár értékes, új bibliográfiái (—cs—) — — — — —	105
GREZSA FERENC — PAKU IMRE: Juhász Gyula 1883—1937. (Lukácsy Sándor — Lisztes László) — — — — —	293
HÓTAY KÁLMÁN: A születésszabályozás kérdéseinek válogatott bibliográfiája (F. L.) — — — — —	439
Időszerű gazdasági kérdések irodalma I—IX. (Tuszkau Antónia) — — — — —	183
JÁKI LÁSZLÓ: A magyar neveléstudományi folyóiratok bibliográfiája 1937—1958. (Hodinka László) — — — — —	502
Kurrens periodikák jegyzékei (Tuszkau Antónia) — — — — —	374
Magyar belkereskedelmi szakbibliográfia 1950—1960 (Tuszkau Antónia) — — — — —	55
A magyar bibliográfiák bibliográfiája 1958—1960 (Pál-völgyi Endre) — — — — —	630
A magyar pszichológiai irodalom bibliográfiája (—y) — — — — —	759
Megjelent a Széchényi Könyvtár mikrofilm katalógusának első kötete (—) — — — — —	594
Műszaki ajánló bibliográfiák (D. L.) — — — — —	630
NAGY DEZSŐ: A munkásdal és munkásfolklor magyar szakirodalma (—ka—) — — — — —	55
NAGY LAJOS: Állam- és jogtudományi bibliográfia 1960—1961 (Balázs Sándor) — — — — —	247
LIPS, JULIUS: [A dolgok eredete c. könyvének forrásairól.] Néprajzi bibliográfia (—cs—) — — — — —	502
PACZOLAY GYULA: Alumíniumkohászati bibliográfia 4. (dr. Páku Sándor) — — — — —	119
PÁLFFY ILONA — PÁLFFY MIKLÓS: Bibliographia Bolyaiana 1831—1960 (V. M.) — — — — —	374
STAUD GÉZA: A magyar színháztörténet forrásai I—II—III. (L.) (—r) 246, 478, — — — — —	759
STOLL BÉLA: A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1565—1848) (Borsa Gedeon) — — — — —	439
SZENTMIHÁLYI JÁNOS — VÉRTESY MIKLÓS: Útmutató a tudományos munka magyar és nemzetközi irodalmához (Horváth Tibor) — — — — —	693
Újabb retrospektív orvosi szakbibliográfiák (Faragó Lászlóné) — — — — —	310
Zalai termelőszövetkezetek kiskönyvtára (Sándor Katalin) — — — — —	182

5. ESEMÉNYNAPTÁR

43, 106, 187, 247, 311, 356, 425, 503, 566, 631, 695,
759

6. HÍREK

56, 120, 184, 248, 274, 312, 375, 440, 504, 567, 632,
668, 696, 732, 760

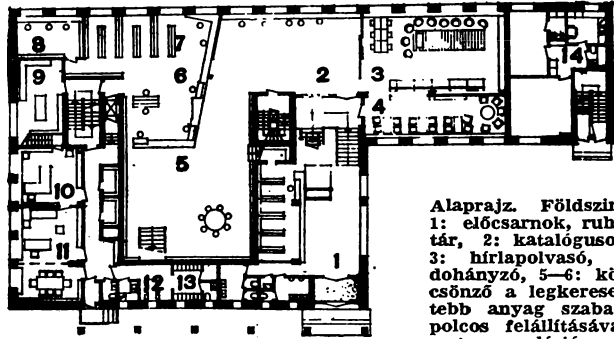
Egyetemi tankönyv-tár Helsinkiben

A cím nem olcsó szellemkedés: így tudom a leg-tömörebben jellemezni a Helsinkiben működő Diákegyesületi Könyvtár (Ylioppilaskunnan Kirjasto). Írhattam volna tankönyv-gyűjteményt is, de ilyen „sztatikus” kifejezés nem illik ehhez a valóban dinamikus működő intézményhez.

Abban az egy-két évben, ami mintegy átmeneti korszak a középiskolai tanulás és a már-már kutatás jellegű egyetemi munka között, a hallgató nem érezheti magát igazán otthonosan az egyetem központi könyvtárában, az intézeti, tanszéki könyvtárakba pedig éppen az ellenkezőjéig van bejárása. Ez a korszak az, amikor elsősorban a tankönyvekkel kell foglalkoznia. Az egyetemi könyvtártól pedig nem lehet elvárni, hogy a rendszerint szűk költségvetési keretéből ne csak az egyetemen folyó oktatást és kutatást szolgálja —, ahol az irodalom viszonylag kevés számú olvasó számára egy-egy példányban is elegendő —, de nagy példányszámban szerezzék be az egyetemi tankönyveket és a kötelező irodalmat, hisz ez — kivált vizsgaidőszakban — egész évfolyamok számára szükséges.

Ezt a feladatot vállalta magára — 1858-ban (!) — a Diákegyesületi Könyvtár és teljesíti ma is igen jól. Célkitűzésének megfelelően 200 000 kötetes állományával a Helsinkiben tanuló 14 000 diák rendelkezésére áll.

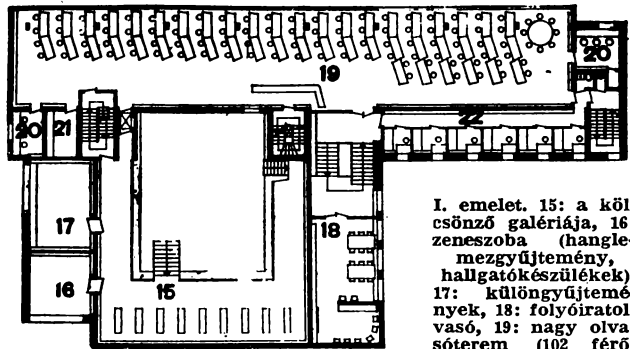
Nem állami intézmény, tulajdonosa a Diákegyesület Szövetsége, vagyis maguk a diákok, akik mintegy 70 Ft-nak megfelelő hozzájárulást fizetnek. Ebből kerekedik ki a 320 000 finn márkás költségvetés fele, a másik fele állami támogatás.

Alaprajz. Földszint.

1: előcsarnok, ruhatár, 2: katalógusok, 3: hírlapolvasó, 4: dohányzó, 5–6: kölcsönző a legkeresettebb anyag szabadpolcos felállítással, ami a galérián (I.

em. 15) folytatódik, 7: tankönyvek, 8–11: könyvtárosi munkaszobák, 12: a könyvtárosok ebédlője melegítő konyhával, 13: személyzeti öltöző, 14: kapuslakás

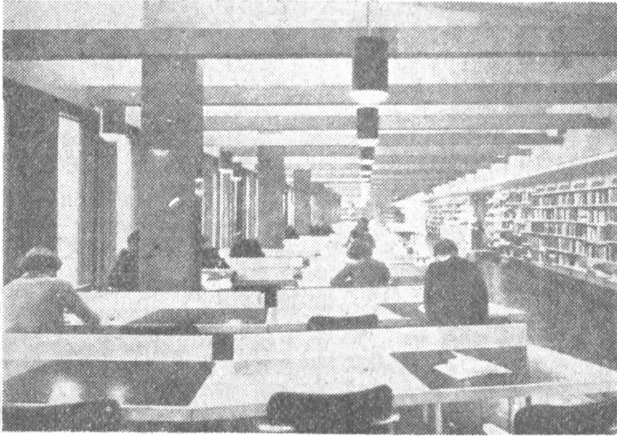

I. emelet. 15: a kölcsönző galériája, 16: zeneszoba (hanglemeggyűjtemény, hallgatókészlőek), 17: különgyűjtemények, 18: folyóiratolvasó, 19: nagy olvasóterem (102 férő-

hellyel), 20: gépirószobák a hallgatók részére, 21: mikrofilm olvasó, 22: kutatószobák (külön utcai bejárattal is.)

Tekintve, hogy a könyvtárban tanévkenként felülvizsgálják elsősorban tankönyv-gyűjtemény, a beszerzési keret kétharmadát a tankönyvek és a kötelező irodalom vásárlására fordítják. A beszerzés alapját azok a nyomtatott vizsgaelőírások alkotják, amelyek a kötelező irodalmat is felülvizsgálják. A szükséges példányszámot annak arányában állapítják meg, hány szak, illetve évfolyam hány hallgatójának lesz rá szükségére. Így azután a 30 példányos vásárlás sem ritkaság. A tankönyvek és a kötelező irodalom 2–3 példányos helybenolvasásra az olvasóterembe kerül, a többi, szakok szerinti felállításban a szabadpolcos kölcsönzőbe. Az állományt

A könyvtár azonban nem pusztán jól felszerelt tanulószoba kíván lenni. A fent említett beszerzési keret megmaradó egyharmada olyan irodalom beszerzésére szolgál, ami a hallgatók általános műveltségének elmélyítését célozza. A szokásos műfajok, a könyv és a folyóirat mellett számottevő bel- és külföldi hírlap, mikrofilm és gazdag hanglemeggyűjtemény is van, természetesen

Nagy olvasóterem. Szabadpolcos praesens jellegű kézikönyvtár, trapéz alakú, enyhe ívben elhelyezkedő olvasó asztalokkal

a megfelelő olvasó-, illetve hallgató helyiségekkel.

A könyvtárépületet 1954-ben, tehát majdnem a százéves jubileumra, a hatalmas diákszálló-telep, a Domus Academica mellett emelték — részben nemzeti adakozásból. Az Einari Teräsvirta tervei szerint készült kétemeletes épület alatt két raktárszint van 7500 polcméter férőhellyel.

A méretek impozánsak, de mégsem túlzottak: nem a tudomány felszentelt csarnokába lép a hallgató, hanem inkább mértéktartó modernséggel berendezett, klubszerű, otthonos környezetbe.

A földszinti katalógus- és kölcsönzőhelyiség lényegében az emelet terébe is belenyúlik: a szabadpolcos anyag egy részét a galérián helyezték el. Az emeleti nagy olvasóterem talán a legsablonosabb, mégis figyelemreméltó az olvasóasztalok trapéz alakja, ami lehetővé teszi az enyhe ívben való elhelyezkedést: a balról jövő természetes világítást az egymás mellett ülő olvasók egyformán kapják.

A klubszerűség a kölcsönzőben érvényesül, főként a galérián és a folyóiratolvasóban, még inkább azonban a földszinti hírlap-

olvasóban. A szabadpolcon elhelyezett hírlapokat akár az üvegfallal elválasztott dohányzóba is át lehet vinni.

Gondját viseli a könyvtár a szeminárium dolgozatukat, diplomamunkájukat író diákoknak is. Két gépiró szobában (3—3 írógéppel) letisztázzák a szeminárium dolgozatot. Az emeleti hat kutatószobának külön utcai bejárata is van. Ehhez az érdekeltek kapukulcsot is kapnak, a nyitvatartási időn túl is bent dolgozhatnak. A kutatószobák berendezéséhez az íróasztalon és a könyvespolcokon kívül még heverő is tartozik. Ha úgy adódik, akár az egész éjszakát ott lehet tölteni.

A diákok szeretik a könyvtárat, úgy emlegetik, hogy „a mi könyvtárunk”. Erről tanúskodnak a forgalmi adatok is. A nyitvatartási idő az olvasótermekben heti 85 óra, a kölcsönzésben 34 óra. A havi olvasóforgalom mindig 5000 felett van, a kötetforgalom 8—9000. A nagy forgalommal magyarázható, hogy az elmúlt évben a 102 férőhelyes nagyolvasón kívül a Domus Academica egyik szomszédos épületében is további 90 férőhellyel szabadpolcos, praesens állományú új olvasótermet kellett létesíteni az állam- és jogtudományi, valamint a közgazdaságtudományi hallgatók részére.

A „tankönyvtár” tehát betölti hivatását, sőt nagyon fontos tényezője az egyetemi oktatásnak. Az viszont más kérdés, mennyiben mutat követendő példát számunkra. Nálunk ilyen intézmény létesítése nem látszik gazdaságosnak, de felettébb ésszerű lenne a feladat megoldására külön osztályt felállítani, és az egyetemi könyvtárakban kb. száz férőhellyel külön olvasótermet kialakítani.

dr. W e g e r I m r e

Kölcsönző terem. A legkeresettebb anyag mind a földszinten, mind a galérián szabadpolcon helyezkedik el

Ötletek a könyvtárak népszerűsítésére*

A divat nagyhatalom. Az alábbi javaslatok a könyvtárakat igyekeznek divatba hozni néhány újszerű propaganda ötlet felvetésével.

A könyvtár népszerűsítésének kézenfekvő és alig kihasznált módszere a Kazincbarcikán gyakorlatban is alkalmazott könyvtári reklámbélyegző. Ezzel a nagyobb könyvtárak saját postájukat is lepecsételhetik. A kisebb könyvtár könyvtárosa vagy könyvbarát-aktivistája pedig egyszer-kétszer rászánhatja magát, hogy a falu, vagy körzet újságelőfizetőinek példányaira ráüsse a könyvtárról szóló tudnivalókat, toborzási felhívást tartalmazó pecsétet, amelyhez alig néhány forintért lehet csináltatni gumibélyegzőt. Ha az emberek — valahol az újság sportrovata közelében — ott találják a pecsét elütt színű szövegét, felfigyelnek rá, megemlítik egymásnak. Páran — már csak kíváncsiságból is — még aznap megnézik maguknak „azt a könyvtárat”.

Az olvasók véleményéről sok könyvtár próbált már tájékozódni. Több elképzelés született, de mindegyik eléggé nagy szervezőmunkát kívánt. Az anketé előkészítése hosszadalmas, nem is lehet túl gyakran programba iktatni, ezért inkább a nagyobb könyvtárak vállalkoznak rá. Az egyéni beszélgetések pedig többnyire azzal végződnek, hogy a könyvtáros vizsgál könyvismeretből, míg az olvasó mindent ráhagy, csakhogy megszabadulhasson tőle. Mindezt el lehetne kerülni a kölcsönzés technikai adottságainak kihasználásával, ugyanis minden könyvben van tasak a könyvkártya számára. (Közbevetőleg: erre is lehetne gumibélyegzővel valamilyen könyvvédelmi, vagy más szöveget nyomni.) A kölcsönzéskor üresen maradó tasakba csúsztathatjuk az előre megfejtelt, egyébként üres lapot, melyen az olvasót a könyvről alkotott véleményének elmondására kérjük. Érdekes volt-e beszereznie a könyvtárnak? Ajánlaná-e másnak? Nem sajnálta-e a rá áldozott időt? A szöveget úgy kell megfogalmazni, mintha egyedül az olvasótól függne a könyvtár további beszerzési szándéka. Ha a visszkapott olvasói vélemény ügyes, talpraesett, a könyvtáros le is írhatja magának. Esetleg megint visszateheti a könyv tasakjába. A máso-

dik üres lapra pedig odairja: „Mit szól hozzá?”, „Igaz volt?”, „Írjon véleményt a könyvről és kritikájáról is.”, „Szóljon hozzá.” stb.

Játékos gondolkodásra készítés, irodalompropaganda, néhány őszinte olvasói vélemény, a könyvtáros ember- és könyvismeretének fejlesztése: ennyiféle haszna van ennek a kísérletnek, amelynek egyik formáját a közeljövőben a Könyvtártudományi és Módszertani Központ is kipróbálja.

A könyvbarát-mozgalmi akcióbizottság közösen vállalkozhatna például a könyvtárnak és a felnőttoktatásnak összekapcsolására is. Az ilyen kapcsolat ma csak esetleges. Pedig közismert, hogy milyen sok felnőtt jár a dolgozó általános- és középiskolájába. Könyvszükségeitek kielégítése, egy dolgozat forrásanyagának összeállítása, egy téma érdekesebb feldolgozása céljából ők (a szakfőiskolásokkal ellentétben) csakis a kisebb-nagyobb közművelődési könyvtárakhoz fordulhatnak. Ezért a könyvtárnak — a könyvbarát-akcióbizottság egy-két tagjának segítségével — meg kellene szereznie a helységben, vagy a kerületben általános és középiskolát végző felnőttek névsorát. Kedves és indokolt figyelmesség, ha a könyvtár ezeket előnyben részesíti. Itt semmiféle új módszerre nincs szükség. Csak azt kell a könyvtárosnak különösen figyelmes magatartása által számukra nyilvánvalóvá tenni, hogy a könyvtár a maga (és természetesen a könyvtárközi kölcsönzés révén az összes többi könyvtár) lehetőségeivel mellettük áll, helyesli nagy vállalkozásukat, s amiben tud, segít nekik.

Mivel ezek a felnőttek hetenként háromszor az iskolapadokban együtt vannak, ezt a szándékot akár szóban, akár írásban könnyű tudtukra adni. Megfordítva: sokszor hallhatjuk, hogy ez, vagy az a háziasszony, idősebb bácsi, vagy gazdaember a „legjobb olvasóm”, pedig csak 3—4, 6, 8 általánosan végzett. A könyvtárosnak lelkiismereti kötelessége, hogy ezeket az embereket, akik valósággal „megérték” a továbbtanulásra, rábeszéléssel, felvilágosítással az iskolába irányítsa, még akkor is, ha a tanulás alatt elmaradoznának a könyvtárból.

* A könyvbarát-pályázaton díjazott munka részlete.

Könyvtáratavátás SZIRMABESENYŐN

A miskolci járás nagy községei közé számít Szirmabesenyő, mivel 3221 lakója van. E Miskolchoz közel eső faluban erősen érezhető a város hatása, különösen a művelődési igények tekintetében. A községben működő könyvtár elhelyezése, felszerelése, kulturáltsága azonban nem volt méltó a fejlődő községhez. Ezért határozta el a községi tanács, hogy a művelődési otthonban korszerűen felszerelt könyvtárat hoz létre, s ugyanazon épületben, a könyvtár mellett KISZ klubszobát is létesít. A tanács elhatározásához nagyban hozzájárult az a tapasztalatcsere látogatás, amelyet a járási könyvtár szervezett a sátoraljaújhelyi járási és a cigándi községi könyvtár megtekintésére. A látogatók között ott volt a miskolci járási tanács titkára, a szirmabesenyői, sajlóádi, sajszentpéteri tanácselnök és két községi könyvtáros is. Szalontai János szirmabesenyői tanácselnök azzal tért vissza a tapasztalatcsereéről, hogy községében a látottnál szebb községi könyvtárat hoz létre. A község vezetői megteremtették az anyagi feltételeket, és a megyei könyvtár segítségével sikerült elérniük, hogy a júniusi tapasztalatcsere látogatás után öt

Szalontai János tanácselnök

hónapra, nov. 7-én már sor kerülhetett a miskolci járás első korszerűen felszerelt, jól elhelyezett községi könyvtárának avatására. Ez a kezdeményezés bizonyára hatással lesz más községek tanácsaira is.

Az új községi könyvtár létrejöttében fontos szerepet vállalt a községi könyvtáros, Radnai János tanár, aki 1956 óta évről évre növelte az olvasók számát, és a harmadik negyedév végéig kétszeresen teljesítette könyvkölcsönzési tervét. E nagyszerű eredmény elérése nem volt könnyű. A jó tárgyi feltételek hiánya hátrányosan hatott a könyvtári munkára. Mun-

kájában azonban segítette felesége, aki magyarszakos tanár, és széles segítő hálózata is. A könyvtáros munkáját a tanácson kívül határozottan támogatták a társadalmi szervezetek: a Hazafias Népfront, a KISZ, a nőtanács, nemcsak az avatáson képviseltette magát, hanem a munkából is kivette részét. A nőtanács tagjai résztvettek a két helyiséges könyvtár takarításában, csinosításában, a KISZ-fiatalok pedig a klubszoba szépítésében segítettek.

Az avatással azonban nem fejeződött be a könyvtár fejlesztése: gyors ütemben emelni kell a könyvtárlományt, mert az új körülmények között a jelenlegi állomány már nem elégíti ki a szükségleteket. Úgy értesültünk, hogy 1964-ben a község 16 000 forintot fordít könyvvásárlásra. Szükséges, hogy a költségvetésen kívül községfejlesztésből és a termelőszövetkezeti kulturális alapból is segítsék az állomány gyarapodását. Az erőforrások felkutatását a községi könyvtárbarát akcióbizottság kezdeményezze, hisz munkájának eredményességéhez Szirmabesenyőn most már adva vannak a feltételek.

Serfőző János

Babits születésének 80. évfordulójáról

a Pécsi Megyei Könyvtár tartalmas füzetcské közreadásával emlékezett meg. A füzet ajánló bibliográfiának jelöli meg műfaját, amelyet talán az indokol, hogy utolsó oldalán felsorolja Babits néhány könyvét, valamint az íróról szóló néhány tanulmány címét. Értékét valójában nem a bibliográfiai rész adja meg, hanem a költő életművével kapcsolatos, jól összeválogatott idézetgyűjtemény, amely magának Babitsnak, kortárs költőknek és irodalomtörténészeknek vallomásait, megnyilatkozásait tartalmazza. (—)

MEZŐGAZDASÁGI SZAKTÁJÉKOZTATÁS SZOLNOKON

Szolnok megye előkelő helyet foglal el az ország mezőgazdasági termelésében. Fontos kísérleti gazdaságok, kutatóintézetek működnek a megyében, országos fontosságú tudományos munkát végeznek. Az országban másodikként itt hozták létre az Állami Gazdaságok Szolnok megyei Igazgatóságának irányítása alatt dolgozó üzemszervezési osztályt. — Az osztály feladata, hogy a mezőgazdaság egyes meghatározott területein üzemp gazdasági és közgazdasági szempontokból vizsgálja a nagyüzemi gazdálkodás legeredményesebb működésének lehetőségeit. A gazdálkodás távlati céljait — pl. szakosítás, komplex gépésítés stb. — figyelembe véve különféle gazdasági felméréseket és számításokat végez.

Az osztály tudományos munkatársainak rendelkezésére álló szakkönyvtár ehhez a rendkívül szerteágazó tevékenységhez csupán kevés segítséget adott. Ezért a Szolnok Megyei Verseggy Könyvtár szolgáltatásait vették igénybe. 1963 tavaszán a megyei könyvtár mezőgazdasági szakállományát feltáró ajánló katalógust adott ki, melyben a kutatók takarmányozás és gazdaságos állattartás című témájukhoz minden fontos hazai szakmunkát megtaláltak. Kutatásaik nagyobbrészt külföldi irodalomra irányultak, ezért a könyvtár tájékoztató szolgálatában rendszeresen átnézték az Országos Mezőgazdasági Könyvtár kiadványait: a külföldi mezőgazdasági könyvek gyarapodási jegyzékét, a Mezőgazdasági Világirodalom és az Agrárirodalmi Szemle című dokumentációs és referáló folyóiratokat is. A kutatók állandó bibliográfiai tájékoztatást kértek egy-egy témáról. Kérésüket a megyei könyvtár esetenként az Országos Mezőgazdasági Könyvtár olvasószolgálatának segítségével teljesítette és a szük-

séges műveket könyvtárközi kölcsönzéssel szerezte be. Így szoros együttműködés jött létre a könyvtár tájékoztató szolgálata és az üzemszervezési osztály között. A kapcsolat kézzelfogható eredménye a „Mezőgazdasági szállítások gazdaságosságának elemzése” című tanulmány, amelyet a Mezőgazdasági Kísérleti és Kutatóintézet kiemelkedő munkának ismert el, fontos országos kísérletek alakjaként tart számon.

A „Személyes érdekltség a termelésben és a gazdaságosság kérdései” témát szintén a tájékoztató szolgálat irodalomkutatása alapján dolgozták ki. Az *Agrár-irodalmi Szemle* közlései nyomán könyvtárközi kölcsönzéssel kapták meg a kutatók pl. Besszonov: Az üzemben belüli elszámolás és kiegészítő munkadíjazás a kolhozokban, Stan: A termelési eredménytől függő munkadíjazási módszerek gazdasági hatása című tanulmányokat.

A kutatók — Ágai Emil és Markos Jenő közgazdászok — a távlati feladatok és tervek alapos ismeretében szükségesnek vélik, hogy a könyvtár néhány fontos külföldi folyóiratot megrendeljen a következő években és néhány alapvető idegen nyelvű szakmunkát beszerezzen. A mezőgazdasági szaktájékoztatásnak az egész megyére való kiterjesztése és elmélyítése érdekében a Művelődésügyi Minisztérium 1964. január 1-től mezőgazdasági szakkönyvtárosi státust juttatott a Verseggy Könyvtárnak. Ettől kezdve agrártudományi egyetemet végzett mérnök — aki majd könyvtárosi szakképesítést is szerez — látja el a mezőgazdasági szaktanácsadást, végzi az irodalomkutatást és gondoskodik megyeszerte az igények felkeltéséről és kielégítéséről.

Dr. Kardosné Benke Irén

Korszerű iskolai könyvtár a monori gimnáziumban

Az ország egyik legkorszerűbb gimnáziuma működik a Pest megyei Mőnor községben. Közismert többek között, hogy a *József Attila Gimnáziumban* a politéchnikai oktatást kitűnően felszerelt faipari, fémipari műhely, varroda és kertészet könnyíti meg. *Oláh István* igazgató kezdeményezésére az iskola most újabb fontos létesítménnyel gyarapodott: itt avatták fel az ország legkorszerűbb iskolai könyvtárát.

A könyvtár tágas szabadpolcos kölcsönzővel, olvasóteremmel és raktárral rendelkezik. Állománya ma még nem gazdag: 2500 kötet, előkészítették azonban rendszeres és tervszerű gyarapítását. A könyvtárát főhivatású könyvtáros vezeti.

A könyvtárát a *Czine Mihály* irodalomtörténész, *Sándor Judit* operaénekesnő és *Palotai Erzsébet* előadóművésznő közreműködésével megrendezett *Móricz Zsigmond* irodalmi est keretében avatták fel. (—)

Így is lehet segíteni

Olvasom a *Könyvtárosban* Kisfaludi Sándor jegyzetét, mely a könyvbarát-mozgalom Nógrád megyei „gazdájáról” szól. Valóban jogos a kérdés: mit csinál a könyvbarát-bizottság, mennyiben segíti elő a könyvtárak munkáját, neve alatt miért csak a könyvtárosok tevékenykednek?

Hadd mondjak el egy ellenkező példát a váci járásból. Itt *Oros Károly*, a Hazafias Népfront járási titkára irányítja és szervezi a könyvbarát-mozgalmat. A könyvbarát-megbízottak őszi találkozó-jára például az ő kezdeményezésére került sor a felsőgödi községi könyvtárban. Jó emlékezni a felsőgödi baráti találkozóra, melyen részt vettek a mozgalom társadalmi munkásai, községi népfront-titkárok, művelődési munkakörben dolgozók és a könyvtárosok. Először értékelő beszámoló hangzott el a mozgalom járási eredményeiről, ezen belül a könyvtárak helyzetéről. A főhivatású könyvtárosok ezen a megbeszélésen csak meghívott vendégként vettek részt, és csak hozzászólásaikkal vállaltak szerepet. *Oros Károly* beszámolójában a könyvbarát-mozgalmat, illetve a könyvtárak tevékenységét az egységes népművelés keretébe ágyazva tárgyalta. A beszámoló nyomán élénk vita alakult ki, értékes javaslatok hangzottak el a megoldandó feladatok sikeres megvalósítására.

A járási könyvtár a könyvtári munka minden legfontosabb eseményéről, feladatáról tájékoztatja a Hazafias Népfront és a Nótanács képviselőjét. A Népfront ugyancsak tájékoztatja minden fontosabb megmozdulásról a könyvtárat, meghívja a könyvtárosokat, és a könyvtárosok is igyekeznek a meghívásnak eleget tenni. A valóban eredményes kapcsolat tehát

nemcsak egyoldalú és nemcsak a könyvbarát-mozgalomra korlátozódik.

És mi az eredmény egy év alatt? A járás könyvtárai ez év harmadik negyedének végére elérték a tavaly év végi olvasólétszámot. A minden családból egy olvasó célkitűzés teljesítéséhez napról napra közelebb kerülnek a könyvtárak. Egy év alatt csaknem 100 irodalmi jellegű megmozdulás volt a járás községeiben. Az 1964. évi községfejlesztési hozzájárulás az 1963. évinek több mint duplájára emelkedik. A Népfront titkára vb-üléseken, megbeszéléseken és mindenütt, ahol lehet, szót emel a könyvtárak anyagi helyzetének javításáért. És ami szintén fontos: a népművelési munkán belül egyre több szó esik a könyvtárakról, egyre fontosabb feladatok elvégzésével bízza meg a tanács és a párt a könyvtárakat.

Persze van itt még gond is elég: mert például a 30 000 lakosú Vácon egyetlen fillér sem jut a KÖFÁ-ból könyvtárfejlesztésre, az újonnan épült lakótelepeken nem sikerül helyiséget kapni fiókkönyvtár számára. A három fiókkönyvtár könyvellátására mindössze 6600 Ft van. De a városban olyan elképzelések is születtek, hogy idővel külön városi központi könyvtárat hoznak létre, noha a járási könyvtár, mely városi feladatot is ellát, a város szívében van. A fiókhálózat kiépítése, a fiókkönyvtárak megerősítése nagyon fontos feladat, a települési viszonyokat a könyvtári ellátásban figyelembe kell venni. De hogyan lehet ezt a feladatot ellátni a 6600 Ft-os könyvbeszerzési keretből? Bizony ez azt mutatja, hogy a városi tanács és a könyvbarát-bizottság képviselői nagyon keveset tettek a könyvtárügyért.

— o r o s z —

Könyvtárakat a magyar népnek, de ne legyenek ezek holt múzeumok, hanem sugározzanak becsületességet és meleg szeretetet.

Bajcsy-Zsilinszky Endre
politikai végrendeletéből
(Sopronkőhida, 1944.)

A könyv a nép kezében a leghatalmasabb fegyver a lelki és fizikai szabadságért folytatott harcban.

Romain Rolland

A GYŐR megyei könyvbarát-bizottság novemberi ülésén többen kifogásolták, hogy az új művelődési otthonokban nem juttatnak megfelelő helyet a könyvtár számára. Szabó Lajos, a megyei tanács vb. elnökhelyettese a felszólalásokra válaszolva kijelentette, hogy a jövőben felülvizsgálják az építendő művelődési házak terveit, amelyeket nem hagynak jóvá, ha nem jelölték ki bennük könyvtárnak alkalmas helyiséget. (—)

TÁJÉKOZTATÓ

Juhász Gyula — az olvasó Leninről LENIN HALÁLÁNAK 40. ÉVFORDULÓJÁRA

Az orosz forradalmak világtörténelmi esztendejében, 1917-ben, Juhász Gyula a budapesti Moravcsik-klinika lakója volt. „Az élő halottak háza” tele volt háborús idegsérülttel, s a költőt, ha a külvilág egyáltalán érdekelte súlyos depressziójának hónapjaiban, elsősorban a világháború szörnyűségei érintették mélyen. „Halál évadja egyre tart még” — írta lemondóan egyik, a klinikán írt versében.

De amikor hazatért a Tisza mellé, s 1918 télvégén — lassan gyógyulva — újból tollat vett a kezébe, már figyelemmel kíséri az orosz forradalom sorsát is. Lenin nevét először a *Szeged és Vidékében* április 26-án megjelent írásában írja le. *Lenin, az olvasó* — ez a címe a rövid, névtelenül írott, de félreérthetetlenül Juhász Gyulára valló cikknek, amelyben leplezetlen rokonszenvvel ír a költő a forradalom vezérééről. Először egy akkoriban szétében elterjedt legendát idéz föl, mely szerint a bolsevizmus legnagyobb alakja évekkel ezelőtt Magyarországon, a fővárosban is megfordult volna, és beszélgetett a magyar idealista anarchista filozófussal, Schmitt Jenő Henrikkel. Juhász itt nem mondja, de más forrásból tudjuk, hogy Schmitt Jenőnek ő is, Kosztolányi is lelkes hallgatója volt az egyetemi évek alatt.

E történelmi alap nélküli legendánál sokkalta érdekesebb, amit e cikkében Juhász Gyula — bizonyára valamelyik svájci folyóirat alapján — Lenin genfi olvasmányairól közöl. „*Lenin*” — írja — „sokat és sokfélént olvasott. Irodalmi ízlése nem olyan előkelő, mint talán egy válogató és kényes esztétáé, de határozottan, öntudatosan és célirányosan nevelt gondolkodóra vall. A »könnyű« olvasmányai közül Maupassant szerepel leginkább, a *Bel Ami* meg a *Horla* is, azután *Victor Hugo*, a forradalomról szóló 1793-ával, és a nyomorról beszélő *Les Misérables* (A nyomorultak) három kötetével. De a nagy költőnek és demagógnak — mert az is volt e nagy szavakba szerelmes titán — egy verseskönyve is ott van *Lenin* olvasmányai között. Úgy látszik, az irodalom mint mesterség vagy művészet is érde-

kelte a mai Oroszország politikai vezérét, mert *Albat* különös könyvét, amely arról szól, hogyan kell írni, szintén olvasta, és kivett egy stilsztikát meg egy *chrestomathiát* is.” A filozófia, mondja a továbbiakban Juhász Gyula, erősen érdekelte Lenint, sokat olvasta Hegelt. Zola, Loti, Corneille és Sully Prudhome műveit is kedvelte. „*Úgy látszik*” — fejezi be kis cikkét a szegedi költő — „*hogy ez a Lenin nem olyan zord és mord férfiú, mint a háborúk és forradalmak addigi véres hősei. De azért a háború se hiányzik a lektúrjeiből. Julius Caesar kommentárjait a gall háborúról is ott leljük ezek között. De azért bizonyos, hogy Caesar, az író, közelebb volt az érdeklődéséhez, mint a hadvezér.*”

1918 nyarán egyre többször kerül ki tolla alól Lenin neve. Kerenszkij — írja egyik cikkében — a háborút jelenti; Lenin neve a békét. 1919 januárjában *Filozófusok* címmel ír vezércikkét: a győztes hatalmak világtörténelmet formáló vezetői most — Platon egykori óhajának megfelelően — bölcsészek; Wilson, Clemenceau, Masaryk, mind gondolkodó, tanár, szociológus, s ott van — mondja — Lenin is, ez a „*kiválóan bölcselkedő elme*” — tőlük vár méltányos világrendezést. Ám hamarosan azt is látnia kell, hogy a nyugati tőkés hatalmak nem az igazság, hanem a ragadozó imperializmus természete szerint látnak győzelmük kihasználásához. 1919 februárjában már Juhász is látja, és le is írja vezércikkében: ha nem lesz méltányos béke, akkor — „*hiszen a század viselői és születni fognak nagyszerű napok*” — majd talán maga Lenin fog az asztalra ütni, nem karddal, hanem „*a világforradalom kalapácsával*”, és akkor a tárgyalóasztalról „*úgy le fog repülni minden imperialista és militarista rongy, minden hazug érdek*

és önző hazugság, mint ősszel a hulló falevél!”

S amikor ezek a „nagyszerű napok” — ha rövid időre is — forradalmas lázba hozták nemcsak a munkásokat, de a velük tartó szellemi embereket, köztük elsősorban Juhász Gyulát is, akkor a költő már közismert, sokat idézett *Gorkij üzenete* című cikkében lelkesen fogadja azokat a szikratáviratokat, amelyekben Lenin a magyar munkásosztályt, Gorkij meg a magyar értelmiséget üdvözölte a Tanácsköztársaság vértelen győzelme alkalmából. „*Itt Lenin elvtárs: üzeni a boldog szikra, amelytől forradalmi lángra gyűl millió munkáslélek és piros pünkösdjé lesz a proletár-világnak.*” S cikkét a Leninhez csatlakozó Gorkij üdvözlétére való hivatkozással zárja: ez a lelkes üzenet a magyar szellemi munkásoknak új erőt ad a további küzdelemre a proletáriátus végső diadaláért. „*Petőfi utódai, a Világszabadság pirosló zászlaja alatt, rendületlenül megyünk előre az igazság sebb és jobb világa felé!*”

(péter)

KORSZERŰ MUNKAFELTÉTELEK

címmel kiadványt állított össze az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ. A kiadványt, valamint az ergonómiai dokumentáció időszerű kérdéseit októberben a Gépipari Tudományos Egyesület üzemi lélektani bizottsága és a Ganz—MÁVAG pszichológiai laboratóriuma által rendezett ankétion vitatták meg az érdekeltek.

Az ergonómia — a munkatudomány — fiatal tudományág, amely az embernek és a gépnek, valamint munkahelyének viszonyaival mint egységes rendszerrel foglalkozik és vizsgálataiban elsősorban biometriai, fiziológiai, pszichológiai ismeretekre támaszkodik. Eredményeinek alkalmazásával a munkaszervezés szakemberei a termelékenységet növelő kedvező munkafeltételeket alakítanak ki a munkás számára.

Az ergonómia tudományágának új és összetett volta, a nyelvi nehézségek, az idevágó hazai folyóiratok csekély száma és a növekvő igények mind sürgetőbben követelték e szakterület dokumentációját. Az OMKDK *Műszaki-Gazdasági Tájékoztató* c. periodikájának 1963. évi 2. száma *Korszerű munkafeltételek* címmel az ergonómiáénál szélesebb témakörbe nyúlva nyújt áfógó képet az ergonómia helyzetéről, a munkalélektanról, a munkaegészségügy és munkavédelem több, fontos problémájáról.

E kiadvány a munkafeltételek legújabb, válogatott folyóiratirodalmának összefoglaló ismertetésével fontos előrelépést jelentett a szakterület dokumentációjának fejlődésében. Sikere alapján határozta el az OMKDK a *Műszaki Információ* c. újszerű, szabadlapos, havonta megjelenő dokumentációs szolgáltatásának újabb sorozataként a *Korszerű munkafeltételek* megindítását, amely az ergonómia és az említett szakterületek körébe eső legfrisebb, válogatott külföldi folyóiratcikkek bő, kivonatos fordítását ismerteti a lényeges ábraanyaggal együtt. A Ganz—Mávagban rendezett ankétion kiderült, hogy a műszaki-gazdasági vezetés kész eredményeket vár, amelyeket a gépszerkesztés, a színdinamika, a világítás, a zajszint stb. területén alkalmazhat. E kérdések iránt nagy érdeklődés mutatkozik mind a kutatás, mind a termelés területén. Például a Ganz—Mávagban indított munkalélektani tanfolyamon 37-en vettek részt.

A hozzászólások egyöntetűen hangsúlyozták a kiadvány időszerűségét és jelentőségét, és javaslatokat tettek a javításra. Kiemelték a szolgáltatás hézagpótló és hasznos voltát, ugyanakkor azonban sürgették a propaganda fokozását, és szükségesnek tartották a terjedelem bővítését a tömörített fordítások számának növelésével.

Dr. Paku Sándor

Galileo Galilei

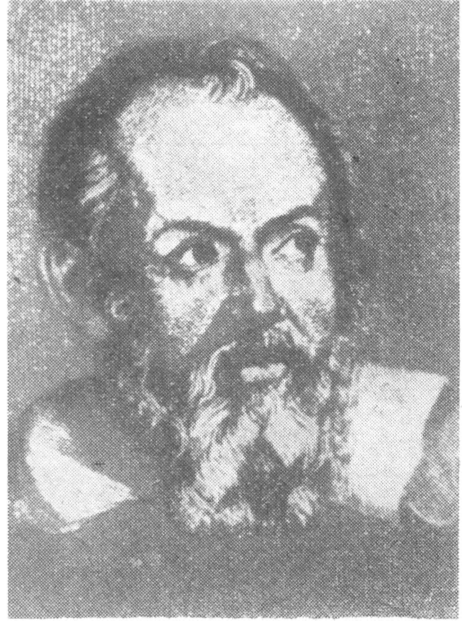
(1564—1642)

A legkiválóbb szellem azok közül, akik a XVI. században Itáliában a napvilágot megpillantották, Galileo Galilei, Pisában született 1564. február 15-én. Ugyanitt, a pisai egyetemen, ahová 1581-ben, 17 éves korában iratkozott be, tanult filozófiát és orvostudományt.

A filozófia ekkoriban Arisztotelész rendszerét jelentette, a skolasztika tolmácsolásában. Ezen nyugodott a kor természetszemlélete is. Galilei hamarosan felismerte e természetfilozófia alapjainak elégtelen voltát és vele szembehelyezte a matematikát, mint minden igazi természettudomány kulcsát. Már ekkor kiérlelődött benne később megírt tanítása arról, hogy a *természet könyve a matematika nyelvén íródott.* (Il Saggiatore). Nem titkos erők, qualitates occultae, hanem a mozgás matematikai törvényszerűsége a természeti tünemények alapja. A dolgok lényegét nem ismerhetjük meg Galilei szerint, de nem is a lényeg, hanem a viszonyok ismerete fejt meg a természet titkait. A szubsztancia fogalom helyét ilyképpen elfoglalja a funkció fogalom.

A funkciók, erőműködések mennyiségi meghatározása mellett minden minőségi meghatározás, az érzékek alá eső minden minőségi tulajdonság a tudomány számára jelentéktelen. A különböző érzetminőségek (színek, hangok, ízek), kizárólag alanyiak. Ha érzékszervek nélküli lényeket képzelnénk el, az érzetminőségek is megszűnnének.

A pisai dóm, a toszkán építészet büszkesége, Galilei által egyszersmind a modern fizika kiindulópontja lett. A dóm egyik lámpájának lengését tanulmányozva jött rá a 19 éves Galilei az ingalengés törvényszerűségére. Amikor 1585-ben Firenzébe ment, Archimédész műveiben mélyedt el, majd megírta alapvető értekezéseit a testek specifikus súlyának és súlypontjának meghatározásáról. 1589-ben I. Ferdinánd toszkán nagyherceg a pisai egyetem matematikai tanszékére hívta meg. A híres pisai ferdetorony, ez az építészeti csoda most alkalmat adott Galileinek, hogy a szabadesés törvényeinek meghatározását célzó kísérleteit folytathassa. Csakhamar azonban magára vonta a nagyherceg haragját, amennyiben egy hivatalos szakértői véleményében a nagyherceg fia által kontsruált gépről leújtó ítéletet mondott. Tanszékét el kellett hagynia és 1592-ben már a velencei köztársasághoz tartozó Padovában találjuk.

Galilei. Ottavio Leoni műve 1624-ből

Galilei legfontosabb művei és felfedezései erre az időre, padovai tanárságának korszakára esnek. A teleszkóp feltalálásával, illetve a flamand találmány tökéletesítésével lehetővé vált számára a Hold hegyeinek és völgyeinek, a Jupiter négy holdjának, a Saturnusnak és a napfoltoknak fölfedezése. A teleszkóppal különben Galilei bámulatba ejtette a velencei patriciusokat, amikor a Szent Márk téri Campanile tetejéről műszere által ördögi közelségbe hozta számukra a tengeren vitorlázó gályákat. Közben I. Ferdinándot, akinél egykor kegyvesztett lett, II. Cosimo váltotta fel a nagyhercegi székben. Galilei a fiatal uralkodó jóindulatát azáltal nyerte meg, hogy az általa felfedezett égitesteknek a Medici csillagok nevét adta. A fiatal nagyherceg udvari matematikusává nevezte ki Galileit.

A fölfedezéseiből levont következtetések (a kopernikuszi világrendszer helyességét illetően) állították szembe Galileit ekkoriban először az egyházi tan hivatalos képviselőivel. Szemére vetették, hogy tanítása, mely szerint a Föld a Napnak egyik bolygója és körülötte mozog, ellentmond a szentírásnak. Amikor 1611-ben első ízben Rómába idézték, II. Cosimo nagyhercegnek és a Medici-ház híveinek sikerült az eljárást egyelőre jó végre vinniük. II. Cosimo védelme alatt tudta aztán a következő években kutatásait Firenzében folytatni. Amikor azonban egészen nyíltan föllépett a kopernikuszi tan

abszolút érvényessége mellett, s egy Krisztina nagyhercegnőhöz, II. Cosimo anyjához intézett levélben tiltakozott az ellen, hogy a fizika eredményeit bibliai szövegektől tegyék függővé, továbbá a teológusok feladatául jelölte meg, hogy a szentírási szövegeket a természettudomány megismerésével összhangba hozzák, a dominikánusok — mint a hit megromtóját — följelentették a római inkvizíciónál. Amikor 1615-ben felelősségrevonásra ismét Rómába idézték, II. Cosimo nagyherceg újból komolyan védelmébe vette. Ekkor Galilei Roberto Belarmin bíborostól csak egy intést kapott, hogy a jövőben minden olyan állítástól tartózkodjék, mely a szentírás szövegével ellenkezik. Ellenkező esetben börtön vár rá.

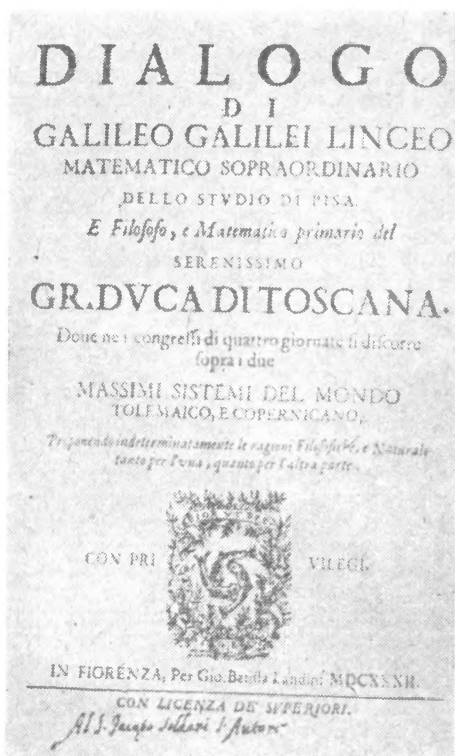
Éveken át élt ezután Galilei Firenzében, a Villa Bellosguardo magaslatán, teljes visszavonultságban, kutatásainak, míg 1632-ben ismét kitört körülötte a vihar. Az akkoriban kiadott műve, a „Dialogo” (Dialógus), amelyben a kopernikuszi tant egyik alakja ajkára adta meggyőző módon, s azt igaz tanításként ábrázolta, újra megindította ellene az inkvi-

zícia gépezetét. Ezenkívül ellenfeleinek sikerült elhítenniök az akkor uralkodó VIII. Orbán pápával, aki pedig előzőleg Galilei jóakarója volt, hogy a Dialógus Simplicio nevű, a Ptolemaioszi világméretű védelmező alakjában őt ábrázolja. II. Cosimo már régen nem volt az élők között, még 1621-ben meghalt. Fia és utódja, II. Ferdinánd lett, akinek uralkodása alatt tört ki az 1630-as nagy pestis Toscanában, amelynek következményeit a nagyhercegség egy évszázadon át sem tudta kiheverni. Erre a válságos időszakra esett Galilei római inkvizíciós pere.

A fiatal nagyherceg mégis megtette mindazt, ami hatalmában állott, hogy a nagy tudós sorsán könnyítsen. A római toszkan követ állandóan értesítette II. Ferdinándot védené hogylétéről, sőt azt is elérte, hogy Galilei a per lefolyása alatt a követ palotájában, a Monte Pincion fekvő Villa Medici-ben lakhassék. A pápa utasítást adott az inkvizíció eljáró tagjainak, hogy Galileivel szemben testi kínzóeszközöket ne alkalmazzanak. Az eredményt mindez nem befolyásolhatta. 1633. június 22-én Galileinek egy szál ingben, két gyertya között térdelve, ünnepélyesen meg kellett tagadnia a kopernikuszi tant. Bírái ezután börtönbüntetésre ítélték, majd kegyelemből megmentték, hogy 1633 decemberében Arcetribé, egy Firenze közelében levő villába költözhessek, de élete végéig az inkvizíció felügyelete alatt maradt.

II. Ferdinánd és testvére, Lipót iparkodtak Galilein segíteni. Utolsó éveiben gyakran fölkeresték Arcetri-i villájában, elvegyülték tanítványai közé és elsajátítani törekedtek módszerét. E módszer a szintetikus és az analitikus eljárás kapcsolata. A szintetikus, az úgynevezett metodo compositivo, a matematikai viszonyokat kifejező hipotetikus tétel, melynek igazolását az egyes tapasztalati eset elemzése adja. Ez utóbbi az analitikus módszer, metodo risolutivo. A teória tehát megelőzi a tényeket, s az utóbbiak igazolják vagy cáfolják a teóriát.

Galilei Arcetriben fejezte be életét 78 éves korában, miután előzőleg teljesen megvakult. Halála napján, 1642. január 8-án született Newton Izsák, aki aztán Galilei fizikáját tökéletesítette, míg hipotetikus felállított matematikai természetszemléletét a filozófiában Descartes alkalmazta. Amit Galilei fölsimert és megállapított, az az emberiség közös kincsévé lett. Ha egyházi ellenfelei a megtisztelő temetést meg is vonták tőle, ha művei 1835-ig az egyházi indexen állottak is, az igazságot, melyet hirdettek, megölni nem lehetett. Az utolsó Medici, II. Lipót alatt megkezdődött műveinek

A „Dialógus a fő világrendszerekről” c. mű első kiadásának (1632) címlapja

egybegyűjtött teljes kiadása. Tetemét már előzőleg átvitték a firenzeiek pantheonjába, a Santa Croce templomba, ahol a város más nagyjainak sírja közelében ma is megilletődötten áll építá-

fiuma előtt a távoli utazó és az egyik sírfeliratra gondol: „Tanto nomini nullum par elogium”, „Íly nagy névhez nincs méltó dicsérető szó...”.

Katona Jenő

A VILÁGKÖNYVTÁR sorozat

Bár kötetek megjelenése elég rendszertelen, s propagálására szinte semmi sem történik, a Magvető kiadó VILÁGKÖNYVTÁR sorozata egyike a legnépszerűbb kiadói vállalkozásoknak. Kizárólag prózai műveket, mégpedig főként regényeket, ritkábban önéletrajzi műveket, kisregényeket és elbeszélésköteteket foglal magába a huszadik század világirodalmából. Példányszáma általában 6—15 ezer között van, ami nem csekélység. S nemegyszer kitűnt, hogy merészebben kellett volna tervezni, hogy dupla vagy háromszoros mennyiség is elkelt volna néhány kötetéből (Hemingway, Lam-pedusa, Camus).

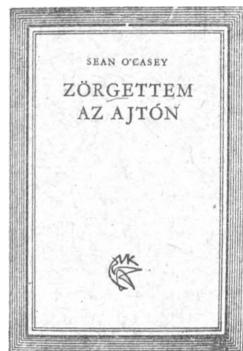
Pedig ez a sorozat — érdemes ezt is elárulni róla — valójában egy irodalmi szempontból elég bürokratikusnak látszó, gazdasági megfontolás szülötte. A Magvető ugyanis a magyar, azon belül is elsősorban a mai magyar irodalom gondozója. Kiadási politikánk a mai magyar irodalom publikálását, s főként a kezdő, elsőkönyves írók útját anyagilag

is egyengeti. Ugyanakkor a segítségükkel megbízott könyvkiadót nem akarja eleve veszteséges vállalkozássá kárthatatni. Ezért kapott lehetőséget a Magvető, hogy a mai külföldi irodalomból — amennyire előre meg lehet ítélni — kapósnak ígérkező műveket jelentethessen meg. S bár KISREGÉNYTÁR és VIDÁM KÖNYVTÁR sorozatában és sorozaton kívül is publikál ezekből, a VILÁGKÖNYVTÁR hat éve vezetett listája azt bizonyítja, hogy a jónak is legjavát e sorozatba tartogatja.

A VILÁGKÖNYVTÁR 1957-ben a két világháború között egyszer már megjelent, de szinte hozzáférhetetlenné lett művek újrakiadásával indult. Az első évben négy kötetet kaptuk kézhez: a svájci francia nyelvű irodalom tíz évvel korábban elhunyt, de már klasszikus rangot nyert írójának, C. F. Ramuznek *Üldözött vad* és *Cirkusz* című elbeszélését, az amerikai származású francia Julien Green *Leviathan* című regényét, Thomas Mann egyik öregkori remekét, *A kiválasztott*-at és az Uruguay-i származású francia Supervielle eddig egyetlen magyarra lefordított regényét, *A gyermekekrabló*-t.

James Joyce *Ifjúkori önarckép*-e volt az első önéletrajzi mű a sorozatban; ha sor kerülhetne az annyit emlegetett, de szinte senki által nem olvasott Ulysses új kiadására, az is e vállalkozás kereteibe illene. Ernest Hemingway *A folyón át a fák közé* című, a második világháború után játszódó „háborús” regénye, akárcsak a Fiesta, nem a helytállásról, hanem a belenyugvásról szól. Az olvasók egy része a legjobb, a kritikusok inkább gyengébb Hemingway-műnek mondják. Thornton Wilder egy igazi amerikai karrierről szóló *Mennyei ügyekben utazom* című regényének volt már korábbi magyar kiadása is, *Sorsom az ég* címmel. Jellegzetes Moravia-művet kaptunk a polgári magatartást és az ezt kihasználó fasizmust elemző *A megalkuvó* című regénnyel. A megírás után 40 esztendővel ismerkedhettünk meg az angol J. C. Powys első s legjobb regényével, a *Wolf Solent*-tel. A szerzőről Szerb Antal ezt írta: „Powys a modern regény valamennyi irányának kitűnő összefoglalója... a mélységpszichológia legjobb képviselője az angol irodalomban.” Bár e hízelgő ítélet óta sok idő telt el, s ez az idő megfakította ezt a könyvet, az ismerkedés még így, elkésvé sem haszontalan. (Itt jut eszünkbe, hogy D. H. Lawrence, akinek művészete mutat bizonyos kapcsolatot Powys-éval, már a középiskolai tantervbe is bekerült, kiadói terveinkbe azonban nem!)

A második világháború utáni német irodalom egyik majdhogynem csodának mondható jelensége, hogy a hosszú időt emigrációban töltött írók mily hű képet tudtak adni mindarról, ami hazájukban és hazájukkal — az ő kényszerű távollétük idején — történt. Thomas Mann, Leonhard Frank, Anna Seghers, s mások

mellett erre példa a Nyugaton a helyzet változatlan-nal világhírűvé lett Remarque a VILÁGKÖNYVTÁR-ba került *Szerelem és halál órája* című regénye is.

A sorozat következő, 1960 könyvhetén megjelent két kötete Aragon *A nagyhét* című regénye volt, melynek sikere a kritikusok táborában éppoly egyhangú volt, mint az olvasók milliói között. A megjelenés nyomán támadt vitában a nyugati esztéták szerették volna bizonygatni, hogy Aragon e művével hűtlen lett a szocialista realizmushoz. Maga az író, s a szándékait megértő elemzők azonban éppen a szocialista realizmus új, helyesebb értelmezését fogalmazták meg *A nagyhét* értékelése során.

Brunó Apitz a maga koncentrációs táborbeli élményeit is megörökítette *Fárkasok közt védtelen* című regényében, melynek most filmváltozata is eljutott hozzánk. Ezután ismét önéletrész következett: Simone de Beauvoir (Jean Paul Sartre felesége) *Egy jóházból való úrilány emlékiratai* című könyve, mely a kisgyermek-kortól az egyetemi évekig kíséri a katolikus környezetben felnőtt ifjónő életét. Reméljük, nem késik sokáig az életrajz folytatása, s Beauvoir Goncourt-díjat kapott *Les Mandarins* című regénye sem!

Tomasi di Lampedusa *A párdúc* című regényének történetét aligha kell újra felelevenítenünk. Ideje volna — a MILLIÓK KÖNYVE sorozattól függetlenül — e remekmű újabb kiadásának, annál is inkább, mert reméljük, hogy Visconti 1963-ban Cannes-i nagydíjat nyert filmjét is láthatjuk, s ez a regény iránti érdeklődés újabb hullámát fogja elindítani, rohamokat zúdítva a könyvtárakra is.

Tadeusz Konwicki lengyel író *Égszakadás* című regényének világa a Pál utcai fiúk, vagy a nemrég látott Gombháború című francia film világával rokon; e mű nem sokkal az eredeti után jelent meg magyarul. Graham Greene a Magyar Nemzetből is ismert *Havannai emberünk* című regénye Kubában játszódik; az angol titkos szolgálat baklövéséről szóló szellemes szatíra. Hans Fallada nevét nálunk is jól ismerték a két világháború között. *Halálodra magad maradsz* című regényében a fasizmus szörnyűségeit egy öreg házaspár sorsában tükrözteti. Fallada egy ideig együttműködött a nácikkal; regénye magatartásának önkritikája is.

Az első világháború utáni évek amerikai irodalmának egyik, a maga idejében Hemingway-nél alig kisebb híré alakja volt Scott Fitzgerald. Régi adósságot rótt le könyvkiadásunk, amikor végre magyarul is hozzáférhetővé tette *Újra Babilonban* című kötetében *A nagy Gatsby* című remek kisregényét, ezt az amerikai Édes élet-et és néhány elbeszélését. Alig egy évvel az eredeti megjelenése után olvashattuk egy munkásból lett újságíró, a francia Roger Chateaneu *Acélhárfák* című regényét, mely a munkahely s a munkás-sors lírai ábrázolásában nyújt kiemelkedőt.

Az utóbbi évek legtöbb nemzetközi díjat nyert filmje a lengyel Andrzej Wajda *Hamu és gyémánt*-ja volt. A forgatókönyv alapjául Jerzy Andrzejewsky hasonló című, a második világháborút követő, Lengyelországban különösen drámai hónapokban játszódó regénye szolgált. A regény alig marad el a — nálunk eddig sajnos csak a Filmmúzeumban bemutatott — filmremektől.

Albert Camus egy kötetbe foglalt két kisregénye, *A pestis* és *A bukás* közül az előbbi alighanem az író sokat vitatott, de már vitathatatlanul klasszikussá érett életművének csúcsa. Néhány drámáját már korábban is olvastuk az ír Sean O'Casey-nak. *Zörgettem az ajtón* című könyve egy sokkötetes önéletrész első része; a szerző kisgyermekkoráról, iskolás éveiről, a rideg ír életről, a szegénységről szól, s az ír Légy jó mindhalálig-nak nevezhető. 1963 könyvhetére készült el a tavaly Nobel-díjjal kitüntetett Ivo Andrić *A vezír elefántja* című kötete, válogatás az író legjobb, pályájára legjellemzőbb elbeszéléseiből.

A két utolsó kötet török és lengyel szerző műve. Yasar Kemal *A sovány Mehmed* történetében egy, a földesura ellen lázadva betyárrá lett parasztleányról ír. Móricz Zsigmond Rózsa Sándor-regénye alig negyedszázada íródott, mégis, a mi számunkra már szinte furcsa, hogy e regénynek, e témának valahol Európában még ma is van társadalmi aktualitása.

Stanislaw Dygat *Az utazás* című regénye egy lengyel kispolgár életútját kíséri gyerekségétől 1957-ig, amikor a hős egy családja nélkül megtett, „maszek” olaszországi utazás során rádöbben, hogy utolsó illúziói is semmibe vesznek, életének már az annyira vágyott külföldi út „csodája” sem adhat tartalmat, megváltást. A nagyon olvasmányos, groteszk hangvételű, aforisztikus mondatokkal tűzdelt, néhol már-már cinikusan keserű könyv a mai lengyel irodalom olyan irányzatából ad ízelítőt, melyről eddig csak szűkszavú kritikai reflexiókból értesülhettünk.

Végül a tervekről. Az egyik legutóbbi kötet végén hat, a sorozatban kiadásra előkészített mű címét találjuk. Közülük Noll Werner *Holt nagy kalandja*, Faulk-

ner *Aki a homályt eloszlatja*, Hearnem *Ősz a Karib-tengeren* és Celinescu *Ottília rejtélye* című könyvéről nem sikerült többet megtudnunk, mint címüket. Az ukrán Sztjelmah *Igazság és hamisság* című regénye a háború és a személyi kultusz pusztításairól szól. Elbeszéléseket, s a sorozatban először rádió-, azaz hangjátékokat találunk majd a nyugatnémet Heinrich Böll új kötetében.

A VILÁGKÖNYVTÁR szinte minden kötete sikert arat az olvasók között, és hamar eltűnik a könyvesboltok polcairól. Ajánlatos ezekből a lehetőségeken belül minél több példányt beszerezni, s aki szívesen olvasta a sorozat valamelyik kötetét, annak megmutatni a teljes listát, ajánlani a többi művet. Reméljük, hogy eközben a kiadó is tartani tudja az eddig mutatott színvonalat és változatosságot.

Lázár István

A VILÁGKÖNYVTÁR eddig megjelent kötetei:

Charles Ferdinand Ramuz: Uzótt vad — Cirkusz. Ford. és bev. Gyergyai Albert (1957).
Julien Green: Leviathan. Ford. és bev. Benedek Marcell (1957).
Thomas Mann: A kiválasztott. Ford. Jékely Zoltán, bev. Szabó Ede (1957).
Jules Supervielle: A gyermekrabló. Ford. és bev. Rónay György (1957).
James Joyce: Ifjúkori önarckép. Ford. és bev. Szobotka Tibor (1958).
Ernest Hemingway: A folyón át a fák közé. Ford. Máthé Elek, bev. Sükösd Mihály (1958).
Thornton Wilder: Mennyei ügyekben utazom. Ford. Szentmihályi János, bev. Valkay Sári (1959).
Alberto Moravia: A megalkuvó. Ford. és bev. Füsi József (1959).
John Cowper Powys: Wolf Solent, I—II. Ford. Vajda Endre, bev. Lutter Tibor (1959).
Erich Maria Remarque: Szerelem és halál órája. Ford. és bev. Ungvári Tamás (1959).
Luis Aragon: A nagyhét, I—II. Ford. Kolozsvári Grandpierre Emil, bev. Kőpeczi Béla (1960).
Brunó Apitz: Farkasok közt védtelen. Ford. Kristó Nagy István, bev. Gerd Noglik (1960).
Simone de Beauvoir: Egy jó házból való úrilány emlékiratai. Ford. és bev. Nagy Péter (1961).
Tomas di Lampedusa: A párdúc. Ford. Füsi József, bev. Simó Jenő (1961).
Tadeusz Konwicki: Égszakadás. Ford. Bába Mihály, bev. Elbert János (1961).
Graham Greene: Havannai emberünk. Ford. Ungvári Tamás (1961).
Hans Fallada: Halálodra magad maradsz. Ford. Gyurkó László (1961).
Scott F. Fitzgerald: Újra Babilonban. Ford. Máthé Elek, bev. Sükösd Mihály (1962).
Roger Chateauneu: Acélhárfák. Ford. Vásárhelyi Miklós, bev. Nagy Péter (1962).
Jerzy Andrzejewsky: Hamú és gyémánt. Ford. Mészáros István, bev. Kovács Endre (1962).
Albert Camus: A pestis — A bukás. Ford. Győry János és Szávai Nándor, bev. Kőpeczi Béla (1962).
Sean O'Casey: Zörgettem az ajtón. Ford. Déry György, bev. Ungvári Tamás (1963).
Ivo Andrić: A vezír elefántja. Ford. többen, váll. és bev. Vujicsics D. Szoján (1963).
Yasar Kemal: A sovány Mehmed. Ford. Koryürek Péter, bev. Hazai György (1963).
Stanislaw Dygat: Az utazás. Ford. Mészáros István, bev. Elbert János (1963).

Az utcák őrzik emléküket

Ez a címe a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár érdekes új kiadványának. A kötet összeállítói (Puruczki Béla, Fancsali Petronella és Novák Tamásné) azokról a személyekről tájékoztatnak, akikről Budapesten utcát neveztek el. A bevezetőből megtudjuk, hogy az utcaelnevezésnek ez a módja csak 1848 óta szokásos (hozzátehetjük, hogy a forradalmi napokban több városban kereszteltek el utcát Kossuth, Vörösmarty stb. nevére), és 1868-ban alakult az első fővárosi bizottság, melynek az volt a feladata, hogy az utcáknak történelmi személyek nevét adja, „buzdításul, hogy minden honpolgár az utcákon járkálván becsülni tanulja a haza drága emlékeit és tisztelni a nemzet nagy férfiai-
nak érdemeit”. E bizottság előterjesztését különben a közgyűlés nem fogadta el, mert a javaslatok közt Rákóczi, Csokonai, Petőfi rebellis neve is szerepelt. Később egyre több személy kapott utcát a fővárosban, és a kötet szerkesztőinek gyakran kellett olyan nevek után nyomozniuk, amelyekről semmiféle lexikon sem tud. Ezért különösen hasznos és hézagöltő a munka, melyet elvégeztek: betűrendes összeállításuk több mint ezer utcanév viselőjének kilétével ismertet meg, közli a vonatkozó bibliográfiai adatokat, és negyvennyolc arcképet is tartalmaz. Kolozs Jenő 1943-ban megjelent hasonló kalauza csak 561 címszóból állt, s az utcanévek változása miatt egyébként is elavult. A kitűnő tájékoztató ösztönzésül szolgálhat a nagyobb vidéki városok könyvtárai számára, a Szabó Ervin Könyvtártól pedig szeretnénk idővel egy olyan munkát kapni, amely a budapesti utcanévek változásait dolgozná fel.

L. K.

Két tanulmány az irodalmi érdeklődésről

A *Pszichológiai tanulmányok* V. kötetében (Akadémiai Kiadó) két olyan értekezés jelent meg, amely közelebbről érinti a könyvtárosok munkáját.

Tóth Béláné a vasipari dolgozók irodalmi érdeklődésével foglalkozik. 1960 elején kérdőíves vizsgálatot végeztek a Gábor Áron Vasöntöde és Gépgyár, valamint az Egyesült Izzó dolgozói között: 1615 személyt kérdeztek meg abból a célból, hogy művelődési igényükről, irodalmi művészeti érdeklődésükről adatokat nyerjenek. A kérdőívek kitöltőitől — többek közt — arra kértek választ, hogy milyen olvasmányokat kedvelnek leginkább a felsoroltak közül: mese, útleírás, történelmi regény, kalandos könyv, életrajz, társadalmi, politikai, tudományos, technikai, szerelmi, fantasztikus, humoros, satirikus, művészeti tárgyú könyv, egyéb. A megkérdezettek nagy része többféle könyvtípust jelölt meg kedvelt olvasmányaként.

A válaszok feldolgozásából a következő kép alakult ki:

A legtöbb híve a történelmi tárgyú könyvnek van: a kérdőívek 68%-a ezt tűntette fel mint legkedveltebb vagy egyik kedvelt olvasmányfajtaát, és a szavazatok összességének 14,6%-a erre a műfajra esett. Ezután a humoros könyvek következnek (11,6%); a kérdőívek egyéb adataival való összevetésből kiderül, hogy mennél alacsonyabb az iskolai vagy egyéb képzettség, annál erősebb az érdeklődés a humor, a vidám könyvek iránt. A harmadik helyre az útleírások kerültek (11,4%); népszerűségük nagyobb a férfiak, mint a nők, és az idősebbek, mint a fiatalok között. A szerelmi regények főként a nők, azok közül is a fiatalabb korosztályok szavazataival szerezték meg a negyedik helyet (10,7%). A rangsorban következő kalandos könyveknél (9,1%) fordított a nemek szerinti arány. A tudományos és ismeretterjesztő munkák csoportja a hatodik a sorrendben; a válaszok megoszlása a férfiak és a nők között 8,1% : 2,7%. Még nagyobb a különbség a férfiak javára a technikai könyvek esetében (8,7% : 1,9%, abszolút számokban kifejezve 331 : 58). A válaszok 5,4%-a jutott a fantasztikus olvasmányokra, a satirikus műfajokra 4,9%, művészeti könyvekre 4,8%. Az életrajzi munkák a szavazatok 4,5%-át kapták meg (tulajdonképpen ez a kategória is a történelmi tárgyú írások kedveltségét mutatja). Nem egészen világos, mit értettek a kérdőívek összeállítói (és kitöltői) „társadalmi olvasmány”-on (társadalmi regényt?); százalékos részesedése 4,1. Ezt a csoportot a politikai művek követik 3,8%-kal; az alacsony szám mindenesetre elgondolkasztató, különösen, ha fontolóra vesszük, hogy a nők közül igen kevés, ipari tanuló pedig egy sem szavazott erre az olvasmányra. A lista sereghajtója a mese (2,9%), de ez a viszonylag csekély arány is arra figyelmeztet, hogy az üzemi könyvtárosok nem hanyagolhatják el a mesés könyvek beszerzését, mert azok iránt számos felnőtt is (főként a nők és az idősebbek, általában a kezdő olvasók köréből) élénken érdeklődik.

Kérdőíves adatgyűjtésen alapszik Halász László tanulmánya is: *Az irodalmi mű hatásának pszichológiai vizsgálata*. Különböző foglalkozású, műveltségű, életkori személyeket, szám szerint 511-et, kérdeztek meg arról, hogy mit tud Karinthy Frigyesről, mit olvasott tőle, mely könyveit olvasta, megvan-e könyvtárában valamelyik műve.

A válaszokból kiderül, hogy Karinthy nevét szinte mindenki ismeri, és közszájon forognak jellemző szokásai, életének anekdotás esetei is. „Bizonyos, hogy kevés XX. századi írónk van, akinek magánéletéről annyit tudnának az emberek, aki több mint húsz éve halott személyével ily elevenen hatna.” Ez a kép azonban megtévesztő is lehet, a válaszok tudniillik elárulják, hogy a megkérdezettek kétötödének nincs egy könyve sem Karinthytól, noha az anket résztvevői átlagosan 313 (!) darabból álló könyvtárral rendelkeznek. Karinthy művei népszerűség tekintetében a következőképpen sorakoznak egymás után: *Igy írtok ti* (35%), *Tanár úr kérem* (24,8), *Utazás a koponyám körül* (8,2), *Vidám írások* (6,6), *Capillária* (4,1), *Novellák* (3,7), *Utazás Faramidóba* (2,0), *Versek* (1,8). Ez a sorrend — a verseket kivéve — egybevág az irodalomtörténet értékelésével. Az érdeklődés Karinthy művei iránt arányosan növekszik az iskolai képzettség fokával, az életkorok szerint vizsgálva pedig azt lehet tapasztalni, hogy a 35—45 évesek kevésbé olvassák Karinthyt, mint a többi korosztály. (Amit a szerző e tény magyarázatul kínál, hogy ti. ezt a nemzedéket ifjúkorában a második világháború megfosztotta a művelődés lehetőségeitől, csak akkor fogadhatjuk el, ha kimutatnánk, hogy a 35—45 évesek általában is kevesebbet olvasnak, mint az idősebbek vagy a fiatalabbak.)

A vizsgálat egyik kérdése az olvasás gyorsaságára vonatkozott. A válaszok határokat jeleznek: óránként 65—80, ill. 10—15 oldal.

— 7

Az Akadémiai Könyvtár újabb kiadványai

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei címmel nyolc évvel ezelőtt indított sorozat keretében megjelent kiadványok egyrésze a könyvtár történetével és jelenlegi tevékenységével foglalkozik; a kiadványok másik csoportja a magyar könyvtártörténet egy-egy fontosabb kérdését tárgyalja; a könyvtártudomány elméleti problémáinak megoldásához a nemzetközi szakirodalom szintjével lépést tartó tanulmányok járulnak, a tudományos kutatás, továbbá könyvtári munka számára pedig hasznos segédkönyvek nyújtanak támogatást. Az utóbbi csoportba sorolható a sorozat 30. tagjaként 1962-ben megjelent INDEX ACRONYMORUM SELECTORUM 2. INSTITUTA SCIENTIFICA (*Vocabularium abbreviatarum bibliothecarii* 3.) című, mind a hazai mind a külföldi szakirodalomban hézagpótló, egyedülálló kiadvány. A *Moravek Endre* által összeállított 300 oldalas mű a könyvtári és dokumentációs munka segítségére kíván lenni azért, hogy a világ mintegy 10 000 tudományos testületének névrövidítéseit összegyűjtötte és feloldotta. Az anyaggyűjtés a nemzeti és nemzetközi rövidítésgyűjteményeken kívül a központi periodika-jegyzékekre, mi több, monográfiaikra is támaszkodik. A mintegy 30 nyelvre kiterjedő gyűjtés anyagát két betűrendben (latin és cirill) dolgozza fel a munka, mely a rövidítéseket és feloldásukat, lehetőség szerint a testületek székhelyét, országát, továbbá a nevek nyelvi hovatartozását tárja fel. A szerzőnek természetesen gondja van a több rövidítésben ismert, illetőleg többnevű testületekre vonatkozó adatok utalással való összekapcsolására is. A kiadvány minden kétséget kizáróan értékes munkaeszköze a könyvtári és dokumentációs munkaterületek szakembereinek.

A könyvtári dolgozók tudományos tevékenységének egyik legkorszerűbb ága a kutatás támogatása bibliográfiák, repertóriumok s egyéb segédletek összeállításával. Ennek újabb eredménye *Gergely Pál* és *Molnár Zoltán* munkája, AZ AKADÉMIAI ÉRTESSÍTŐ ÉS A MAGYAR TUDOMÁNY REPERTÓRIUMA 1849—1960. (Bp. 1962. 377 old.), amely a tudománytörténeti kutatás elősegítését szolgálja a 120 éves periódus tudományos értékű cikkeinek, számszerint mintegy 4000-nek feldolgozásával. A szerzők a cikkanyagot gyakorlati megfontolások létrehozta szakrendben, 36 szakcsoportban közlik. Az egyes szakcsoportokon belüli elrendezés időrendi. Az egyes szakcsoportok végén az adott területre is vonatkozó, de más csoportokban elhelyezett cikkek tétel-számainak felsorolását kapjuk meg. A repertórium használhatóságát a szerzői és a cikkek címében előforduló nevek mutatói fokozzák. A kiadvány bevezetőjében a folyóirat kiadástörténetének rövid összefoglalása olvasható. A MTA Könyvtárának közleményei c. sorozat 33. darabjaként kiadott összeállítást bizonyára hasznos munkaeszköznek fogják tekinteni a hazai tudományosság történetével foglalkozók.

Az Akadémiai Könyvtár feladatai közé tartozik a Tudományos Minősítő Bizottsághoz kéziratban benyújtott kandidátusi és doktori disszertációk megőrzésének és használatának biztosítása is. A könyvtár dolgozói helyesen jártak el abban, hogy a könyvtár egyes gyűjteményeit feltáró katalógusok közül elsőnek a kétségkívül nagy érdeklődésre számotartó, a legújabb tudományos eredményeket reprezentáló, s egyúttal voltaképpen sehol fel nem tárt disszertációs állományrészt jelentették meg. A *Csapódi Csaba* és *Gergely Pál* szerkesztésében létrejött KANDIDÁTUSI ÉS DOKTORI DISSZERTÁCIÓK KATALÓGUSA 1952—1961. (Budapest, MTA Könyvtára 1962. 183. old.) című kiadvány jelentőségét növeli az a körülmény, hogy ezzel számottevő mértékben sikerült behozni az ilyen, illetve hasonló jellegű tudományos munkák nyilvánartása terén fennálló lemaradásunkat. Az összeállítás a Tudományos Minősítő Bizottság által a minősítések szempontjából elfogadott tudományágak szakrendjében közli a disszertációkat, tartalmuk közelebbi meghatározása és a külföldi érdeklődők érdekében azonban decimális jelzetüket is feltünteti. A katalógust a szerzők és az opponensek névmutatói egészítik ki. Az Akadémiai Könyvtárnak ezzel a gondosan összeállított kiadvánnyal induló, a vállalkozás méreteiből következő nem mindennapi nehézségeket bátran vállaló katalógus-sorozatát követendő példának kell tartanunk.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára évek óta nagyarányú, sok esetben nemcsak a könyvtári szakkörök érdeklődését kielégíteni hivatott publikációs tevékenységet folytat, melyből az újabb kiadványok közül itt bemutatottak csak ízelítőfő adnak. Hogy a könyvtár kiadói munkásságának sokrétűségét illusztrálhassuk, formai szempontból felhívjuk a figyelmet Az MTA Könyvtárának mikrokiadványai c. sorozat két tagjára (*Ferenczy Endre*: Bevezetés az ékírásos jogtörténetbe. Bibliográfia. Bp. 1952. 5 mikrolap; *Vajda Pál*: Hungarian pioneers in electrical engineering. Bp. 1963. 2 mikrolap), melyek a korszerű sokszorosító technika hazai — sőt könyvtári — alkalmazásának lehetőségeit és előnyeit bizonyítják.

Ideológia-politika

M. Csalin

A PESSZIMIZMUS FILOZÓFIÁJA

Kossuth, 190 old. 12 Ft

A mai nyugati szellemi áramlatok közül az egzisztencializmus a legelterjedtebb. A szubjektív idealizmus fáján sarjadt, tanításainak tengelyében az a gondolat áll, hogy az egyén csak látszólagos szálakkal kapcsolódik környezetéhez, önmagára utalt, létének értelmét csak önmagában keresheti.

A létezés a semmiből fakad, tanítja az egzisztencialista filozófia atyja, M. Heidegger, és a semmi felé tart. A semmi partjait köti össze a létezés hídja, amelyről az egzisztencialista gondolkodók gyakran beszélnek. A létezés mindig a szubjektum létezése, hangoztatják, a szubjektumon kívül létezésről nem beszélhetünk. A legszélsőségesebb szubjektív idealizmusig, a szolipszizmusig jutnak el. Az embert megfosztják mindattól, ami emberré teszi, passzivitásra készítik, aláássák az észbe vetett hitét. A végkövetkeztetés, ahová bizonyos egzisztencialisták eljutnak, hogy „az isten irányítja a világot, az ember pedig aggódik”, mert kiszolgáltatottja az ismeretlen erőknél.

Az egzisztencialisták társadalmi nézeteiben, mutat rá M. Csalin, súlyponti tétel a haladás tagadása. A haladás fogalmát a megvalósulás kategóriájával váltják fel, a kezdet és a vég egységéről beszélnek, azt állítják, hogy a történelem az ember fejében megy végbe, feltéve, hogy az ember képes a kezdet és a vég egységét megalkotni. A társadalom törvényszerűségeit tagadják.

A könyv legizgalmasabb fejezete a csüggedés és az önkény moráljával foglalkozik. M. Csalin rámutat arra, amit egyébként az egzisztencialisták sem tagadnak, sőt amivel néha még hivatkoznak is, hogy ez az erkölcs a humanista hagyományok elvetésén, az igazi erkölcsi értékek lerombolásán alapszik. A nihilista-individualista erkölcsi felfogással M. Csalin a kommunizmus építőinek erkölcsi kódexét állítja szembe.

M. Csalin sokoldalúan ismerteti és bírálja az egzisztencialista áramlatokat, bizonyításait általában világosan és meg-

győzően építi fel, de előfordul az is, hogy egyes részeket nem munkál ki eléggé.

Az egzisztencializmus ideológiája az embertelenség tanítása. Az emberi értékek legjavának propagandistái, a könyvtárosok ma is harcban állnak minden olyan ideológiával, amely a humánus ellen irányul. Ebben a harcban jó segítő társuk M. Csalin könyve is, amelyet a filozófiai irodalomban kevésbé jártas olvasóknak is nyugodtan ajánlhatunk.

Bácskai B. Sándor

Kerekes Lajos

A NSCHLUSS 1938

Akadémiai, 407 old. 65 Ft

Ausztria 1938 márciusában történt német megszállásáról jó néhányan számoltak már be magyar nyelven, de elemző, részletes munkában először Kerekes Lajos tájékoztatja a szakembereket és az érdeklődőket. Nemcsak a levéltárak diplomáciai anyagából és a háborús bűnösök perének jegyzőkönyveiből meríti forrásanyagát, hanem a legkülönbözőbb monográfiákból és emlékiratokból is.

A szerző csupán az első világháború befejezését követő eseményekig tekint vissza, bár Ausztria és Németország viszonyának problémája már az 1867-es osztrák—magyar kiegyezést követő időkben keletkezett. Az ausztriai grossdeutsch-mozgalom keretébe tömörült rasszista kisebbség attól kezdve propagálta az egyesülést. Ezt azért fontos tudnunk, mert ez a kisebbség ma is életjelt ad magáról, s a nyugat-németországi reakció aktív támogatását élvez. Kétségtelen azonban, hogy az osztrák nép évezredes hagyományaira, sajátos, a birodalmi németiségtől eltérő kultúrájára és életszemléletére támaszkodó osztrák lakosság túlnyomó többsége mindig ragaszkodott és ragaszkodik Ausztria külön államiságához.

Az önállósághoz való ragaszkodást bizonyítja az osztrákok ellenállása azokban a kritikus években, amikor a Berlinből és Münchenből kiinduló hitlerista nyomás szinte elviselhetetlen agresszivitással nehezedett a kis Ausztriára. A jelen munkában felsorolt számos történelmi tény és okmány e tekintetben minden kétséget eloszlat. Még 1938 februárjában és március elején, tehát a külső nyomás

és a bombavetéssel, gyilkos merényletekkel, összeesküvésekkel dolgozó belső árulás idején is szilárdan védte az osztrák nép nemzeti függetlenségét. Éppen a külön államiság kérdését feltevő, március 12-ére kitűzött népszavazás eredményétől való félelmében szabadította rá Hitler fegyveres hordáit a kis alpesi köztársaságra. E sorok írója ezekben a szomorú napokban Bécsben élt emigrációban, óráról órára figyelemmel kísérte az eseményeket, ismerte a tömegek hangulatát, s tanúja volt annak, mint fogtak össze a munkásság, a polgárság és a parasztság milliós tömegei a náciizmus ellen. Hangsúlyozzuk, a munkásság tömegei is, noha a zöld Heimwehr-fasizmus öt éves uralma szembeállította őket Schuschnigg rendszerével.

A magyar olvasót azért is érdekli különösképpen a könyv, mert a Heimwehr-fasizmust 1934-től 1938-ig erős politikai és gazdasági szálak fűzték Magyarországhoz, külpolitikailag pedig mindkét ország uralkodó osztálya a fasiszta Olaszországra támaszkodott. A német orientáció Magyarország vezető köreiből akkor erősödött, amikor nyilvánvalóvá lett, hogy Mussolini és Hitler versengésében az utóbbi győzött. A két fasiszta diktátor ugyanis ekkor még szembenállt egymással; mindkettő hegemoniára tört a dunavölgyi népek felett.

Az élvezetes stílusban megírt történeti munka az olvasóközönség széles tömegeinek tájékoztatására alkalmas.

Frank László

Szépirodalom.

Bóka László

N A N D U

Szépirodalmi, I–II. köt. 45 Ft (Ajánlott)

Van nálunk egy írói nemzedék, tagjai főként a harmincas évek elején indultak, amelyre — helyzetük, sorsuk, alkattuk rendeltetése szerint — a műfaji sokféleség jellemző. Már jelentkezésüket a sokirányú tájékozódás kíséri, s később, művészi pályájuk során — ha lehet — még változatosabb kitérőket és kanyarokat tesznek. Többnyire költökként jelentkeznek, aztán regényt írnak, majd az elmélet-írás, a tanulmány, az esszé, a monográfia tájait hódítják meg, hogy újjak mai szakaszán ismét mint szépírók álljanak elének.

Ennek a nemzedéknek egyik jellegzetes képviselője Bóka László. Egyéniségét és munkásságát legtalálébban és legto-

mörebben ezzel a francia kifejezéssel illethetnénk: *homme de lettre*, amit talán így lehetne magyarul visszaadni: tanult, tudós ember; irodalommal foglalkozó literátus férfi.

Bóka László 1910-ben született, a felszabadulás előtt több verseskötete jelent meg, rangos irodalmi folyóiratoknak, (mint például a Magyar Csillag), volt kritikus, de írt regényeket, elbeszéléseket is. A negyvenes évek végén aztán mintha elapadt volna benne a szépíró — vagy az irodalmi éghajlat elborulása nem kedvezett az effajta tevékenységnek —, s azóta inkább csak mint irodalomtörténész, monográfus és elméletíró jelentkezett. Polgári foglalkozása is, mely az egyetemi katedrához és a Magyar Tudományos Akadémiához kötötte, kevés időt hagyott a személyes alkotó munkára. Az elmúlt években azonban Bóka László újból visszatért a szépirodalomhoz, s ismét regényei jelentek meg: *a Karoling trón, az Aláztatlan jelentem*, utóbbiból film is készült —, és legutóbb a terjedelmével is impozáns, kétkötetes *Nandu*.

A regény tulajdonképpen két ember párhuzamos élettörténetét nyújtja. A század első évtizedétől a Tanácsköztársaság bukásáig kíséri végig egy gyermektelen magyar arisztokrata, góganfai és türjei gróf Szentgály-Güssing Ferenc, és egy állatorvos árván maradt gyermekének — a gróf örökbefogadott fiának — Kóttöni Dénesnek életét.

Bóka regényére a fanyar, irónikus hang a legfőbb jellemző. Az író és alakjai közti distanciát végig megtartja, figuráit kívülről látja és láttatja. Ez a regénynek bizonyos mértékig „beszámoló” jelleget kölcsönöz, s az író az ítélkező bíró talárját ölti magára. De a kritikai realista regényekből ismert arisztokratákkal szemben itt egy „szabálytalan” gróf áll előttünk, aki bár ugyanúgy irtózik a polgári fejlődéstől, királyhú, mások kizsákmányolásából él és pusztulásra ítélt, de az író a bírálat és az elutasítás hangjába az irónikus megbocsátás, az emberi részvét színeit is belekeveri.

A stílus a regényben a legfontosabb művészi kifejezőeszközzé lép elő, s az írói magatartás és mondanivaló fő hordozója. Bóka esszéisztikus prózát ír, s párbeszédeinek és leírásainak értékét nem a valóság-hűségük, hanem a nyelv bravúros kezelése adja. Ez a stílus mutatja leginkább, hogy Bóka *homme de lettre*, azaz tudós író. Négy-öt nyelv szavai és kifejezései kavarnak a könyv lapjain, az írónak egyszer zenei jártasságát, máskor a liturgiában való tájékozottságát csodáljuk, de a matematika és az atomelmélet is helyet kap a regény-

ben, sőt az első világháború néhány pontos hadászati eseményéről is értesülünk. A stílusnak ez az uralkodó szerepe, barokk pompázata sokszor a hősök igazí arcát is eltakarja, s a történet helyett csak az író nagy műveltség-anyagára tudunk figyelni. A kevesebb — terjedelemben és stílus-bravúrban egyaránt — talán ezúttal is több lett volna. Az elmondottak alapján a regényt elsősorban művelt olvasóknak, vagy olyan érdeklődőknek ajánljuk, akik a szépirodalomból is tudnak, s szeretnek tanulni.

Tűskés Tibor

Fekete Gyula

A HŰ ASSZONY MEGA ROSSZ NŐ

Magvető, 204 old. 15 Ft (Ajánlott)

Ha egy mondatban akarnánk összefoglalni Fekete Gyula mondanivalóját, Madách egy sorával tehetnénk ezt: „Az élet célja a küzdés maga”. Ha nincs miért küzdenünk, ha semmi sem serkent erőfeszítést kívánó tettekre, mívégből vagyunk a világon? Ezt érzi Fekete Gyula fiatal munkás hőse, kinek mindene megvan, kellemes otthona, szép és szeretett felesége, televíziója, balatoni nyaralása, táncos szombat estéi. Megbecsült, jó szakember, rövidesen talán autója is lenne — de mindez minek? Nem tudja mi baja, csöndes, fáradt unalom üli meg — és végül olyasmit tesz, ami talán hihetetlenül hangzik, s az életben ritkán fordul elő, a regényben azonban hiteles, meggyőző, sőt, törvényszerű, az író alapos motivációjával tökéletesen elfogadható. Elhagyja ugyanis „tökéletes” feleségét egy férfiak közt kallódó, magányos, rosszhírű, kicsit lompos, háromgyerekes asszony kedvéért. Nem a szerelem veszi el az eszét. A gyerekeket szereti meg. Akikkel szomszédság révén unalmában el-eljásztik, akiknek kiskutyát hoz és kutyatólat barkácsol. Élete egyetlen alkotásának ezt a kutyatólat tartja: ennek látta csupán értelmét és célját összes tettei között.

Az író csupa kitűnően jellemzett, tipikus mivoltában egyéni figurát vonultat fel. Az életcélt kereső férfi; az anyagi, kispolgári feleség, aki mindig újabb gépet kíván összkomfortos életébe, csak a gyermekáldást halogatja; a jobb sorsra érdemes, gyermekeit szenvedélyesen szerető, de a sors csapásaitól keserűvé vált munkásasszony; a mai erkölcsöket szüntelen sopánkodással ócsárló öreg háztulajdonosnő, a vásott, elhanyagolt, melegszívű gyerekek; de a mellékfigurák is megannyi életteli alak, naponta látott ismerős.

Fekete Gyula morális problémát vet fel, de nem moralizál. Csupán néhány valóságos embert állít elénk otthonuk sajátos légkörében, s hagyja, hogy tegyék, amit jellemükből adódóan tenniük kell. Mintha az olvasó ablakukon lesne be —, de hogy mindaz, amit közben lát annyira sűrített és feszülten izgalmas, az a cselekménybonyolítás drámaiságának köszönhető.

Az író nem oktat. Hogy a történet mégis ezt teszi? Ez belső erénye, ami lényegéből fakad. Jellemző szándékára az a Berzeviczy idézet, amit mottóul választott: „Nem fogok tetszeni minden olvasónak, de nekem sem tetszik minden olvasó.” Ez a könyv — családi háromszög téma — mindenki számára érdekes. De csak annak mond valamit, csak azt ragadja meg mélyen, aki erkölcsi tartással keres életében valamit, ami több a pusztá létezésnél.

Bozóky Éva

Mocsár Gábor

NYITOTT TENYÉR

Magvető, 334 old. 18 Ft (Ajánlott)

Mezőgazdaságunk szocialista átszervezése során parasztságunkat leginkább az 1959-ben megindult tsz-szervezési kampány mozgatta meg. A népünk legindividualistább típusát képviselő tanyai ember számára különösen nehéz volt a választás. Mocsár könyve az ő világukba vezet. Az első fejezetek éles képet adnak a kuláksors elől megszökött gazdák pusztuló tanyáiról és a maradék nép küszködéséről, mellyel 1956 után konokan, de kételyekkel tele ismét az egyéni gazdálkodás útján igyekezett boldogulni. 1959-ben agrárpolitikánk új fordulata váratlanul éri őket. A történet tükrébe állított hat család kezdetben mereven ellenáll az agitációnak. Ez azonban céltudatosan folyik tovább. Kisebb-nagyobb események során problémák merülnek fel, melyek az ellenállókat helyzetük kilátástalanságára döbbsentik. De megrögzött gátlásaik, egymással szembeni passzív szolidaritásuk és borgőzös fogadalmak (aki elsőnek belép, azt a többi agyonverheti) gátolják őket, hogy józan eszüket kövessék. A feszültség két testvér majdnem halálos végű összeütközésében robban ki. Az eset vad embertelensége megröppantja a gátlásokat és az emberek megiszonyodnak a maguk szűk, gyarló, megáporodott világától. Felesleges már az agitáció. A határ sorsa eldőlt.

A könyvnek nincs hőse. Tucatnyi alakjával minden család egyenrangú színtöltje a képek. Árnyalattal emelkedik

ki közülük egy, az átlagnál értelmesebb, jómódú, haladó szellemű gazda és érett szenvedéllyel teli kedvese, s egy vak öregember, kinek monológjai tömörítik a szerző mondanivalóit. A jellemek rajza fejlett lélektani érzékről és a tanyai ember világának alapos ismeretéről tanúsodik.

A parasztirodalmunkat figyelemreméltó kérdések felvetésével gazdagító mű különösen azok számára lesz elgondolkoztató olvasmány, kiket agrárpolitikánk 59-es fordulata közvetlenül érintett.

Birkás Géza

Adam Mickiewicz

AZ ŐSÖK

Európa, 263 old. 21 Ft

Forradalom és misztika: a nagy lengyel költő, Mickiewicz *Az Ősök* című műve e kettőnek művészi ötvözete. Kudarcba fulladt, levert forradalmak után, és az elnyomatás rettenetei közepette a szabadsítást váró lélek gyakorta fordul ennek forrásaihoz a menekülő sóvárgásával. A misztika a sorsmegpróbáltatások éjszakájának virága, amelynek gyökereit a szenvedők, a cselekvésben elfáradottak könnyei és a mártírok vére táplálja.

Ez a több részből álló és különböző időszakban frott drámai költemény a költő száműzetése idején született, amidőn hazája a múlt század elején — Mickiewicz megjelenítése szerint — keresztre feszített, „s átszűrt jobbját tárta a népek élébe”. Lengyelország megkínzásának e könyvét a világirodalom nagy romantikus alkotásaként tartják számon, mint ahogy a Pán Tádeusz-t a költői realizmus diadalaként. Vörösmarty nyelvezetének bíbor színeire emlékeztető részletek és gazdag formai változatosság jellemzi ezt a fűzészerűen összefüggő, torzó mivoltában is monumentális hatású nemzeti vallomást.

Tartalmilag a Faust második részéhez hasonlíthatjuk leginkább, azzal a megszorítással, hogy az emberiség sorskérdései helyett ebben a letipott Lengyelország küldetéséről, egy nép erkölcsi megújulásának lehetőségéről szól, kiált prófétai ihletéssel a költő. Halottidézéssel kezdődik a nyitány: ősrégi pogány lengyel—líván népi hagyomány értelmében megjelennek a sírba tértek szellemei, az „ősök”. A cári zsarnokság sátáni tettei, börtönök rabjai, megölt diákok véres arca, láncra vertek menete, porba hullt zászlók, rajongó szerelmek szomszárja, a Jószág és Gonoszság örök csatája, mint hatalmas körkép bontakozik ki füst és láng között. A megalázott Polónia ekként zokog Európa küszöbén, elhagyatottan. A

drámai látomásokat lírai fejezetek, bölcséleti reflexiók, önkínzó elemzések szövik át. A mű függelékkel zárul, amelyben Mickiewicz orosz barátait, a forradalom hőseit és áldozatait köszönti, akikkel összekapcsolja őt a közös szenvedés emléke és a közös cél: az ember felszabadítása.

Nagy feladatra vállalkozott a fordító Pákozdy Ferenc, amikor *Az Ősök* magyar nyelvre átültette. Megítélésünk szerint a bonyolult összetételű alkotás tolmácsolását sikeresen oldotta meg, s ezzel lehetővé tette, hogy a lengyel irodalom és történelem iránt érdeklődő, az elmélyült lírát, s a gondolati témákat kedvelő magyar olvasók is megismerhessék.

Vihar Béla

Hemingway

NOVELLÁK

Európa, 576 old. 40 Ft (Törzsanyag)

A világirodalom klasszikusai sorozatban megjelent kötet minden eddigi magyar kiadásnál bővebb és főként tervszerűbben szerkesztett válogatás Hemingway kisprózai írásából, mert nyomon kíséri az író útját és fejlődését. Ennek a fejlődésnek csúcsa kétségtelenül *Az öreg halász és a tenger* c. kis regény. Nagyon helyes szerkesztői elgondolás volt, hogy ebben a kötetben is szerepel, mert mintegy kulcsot ad az előtte közölt ötven novella jobb megértéséhez. A bikaviadorokról, boxolókról, vadászokról, kallódó, küszködő, s néha naplopó figurákról szóló elbeszélések ugyanis olykor csak töredékesen vagy nagyon is áttételesen fejezik ki Hemingwaynek azt az egész életművét átható szívós igyekezetét, hogy megfogalmazza: melyik az emberhez legméltóbb magatartás abban a világban, amelynek lényege az író szerint a kegyetlenség és a veszély.

A kérdés és a válasz különféle változatainak összevetése — a „piszkozatoktól” az öreg halász klasszikus megformált történetéig — nagy élmény Hemingway rajongóinak és általában az irodalom barátainak. De nem bizonyos, hogy a falusi olvasóknak is az, akiknek a törzsanyagba sorolás olvasmányul ajánlja. A mondanivaló kifejezésének áttételessége, a legritkább esetben kipoentírozott történetek, *A mi időnkben* c. kötetből átvett novellák ún. „vignettái” (a novellákkal távoli összefüggésben levő, mottószerű szövegek), egyszerűval mindaz, ami Hemingway látszólagos egyszerűségének valóságos bonyolultságára mutat, esetleg inkább elkedvetlenítően hat ezekre az olvasókra, akik kikerekítettebb, egyértelmű, hagyományos eszközökkel megírt művek révén

most kezdenek tájékozódni az irodalomban.

Nem mintha őket meg kellene fosztani Hemingwaytól, de talán jobb lett volna ennek a kötetnek 23 500 példányát azoknak juttatni, akik hiába keresték, mert nyomban elfogyott, s a falusi olvasóknak (a Kincses sorozatban?) egy kisebb változatást megjelentetni. Hemingway elbeszéléseiből.

Lékay Ottó

Maurice Druon

S Z A B A D E S É S

Európa, 344 old. 24,50 Ft (Ajánlott)

A regény első részében (Finom famíliák) két gazdag francia család tagjaival ismertette meg Maurice Druon az olvasót: a földbirtokos de La Monnerie gróffékkal és a pénzmágnás Schoudler báróékkal. A züllés, a hanyatlás tünetei már ott megmutatkoztak; a második rész, a Szabadésés, a Finom famíliák halottainak felsorolásával kezdődik, s ahány haláleset, annyi takargatott szégyen, botrányos ügy.

A regény folytatása az életben maradtak teljes erkölcsi és anyagi bukásának krónikája. Századunk húszas éveiben játszódik a történet. A Schoudlerék vagyona nagy parlamenti vihar közepette omlik szét, magával rántva az egész francia kormányt, jórészt a család régi pártfogoltjának, egy politikai törtetőnek becstelensége következtében. A földbirtokos grófok családjába a féltékenység örülete s az iszákosság fészkelődik be, szétroncsolva minden tisztességet, s az egyre alantasabbá váló bonyodalom végül is egy feleségvilággal ér szörnyű véget.

Maurice Druon a regényírás hagyományos eszközeivel él; műve iskolapéldája a leplező polgári családregénynek, mely oly tekintélyes helyet foglal el a kritikai realista irodalom történetében. Fordulatos históriával köti le az olvasó figyelmét, jól megformált jellemeket sodor végzetük felé, takarékos, egy kicsit hideg stílus metsző fénybe állítja a szereplők züllött, már-már patológikus vonásait.

Komor mű, de nem nehéz olvasmány: jó könyv, de nem remek. Azzá csak Thomas Mann család-regényének plasztikusabb ábrázolása, Gorkijénak komor pátozsza, Martin du Gard-ének szenvedélyes mélysége tehetné. De mindenképpen irigylésre méltó képet ad a francia írók mesterségbeli tudásának fölényes erejéről, mely akkor is komoly értékeket forr ki, amikor nem éri el a legmagasabb csúcsokat.

Pap Gábor fordítása derekas munka.

— y —

André Stil

A Z U T O L S Ó N E G Y E D Ó R A

Kossuth, 253 old. 22 Ft (Ajánlott)

André Stil az ötvenes évek elején magvas tanulmányt írt az irodalom útjáról: A szocialista realizmus felé címmel. Munkái elméleti állásfoglalásának legjobb gyakorlati példái. Ezekben André Stil az élet forradalmi fejlődését ábrázolja egy-egy adott történelmi helyzetben, olyan realizmussal, amit maga az élet hitelesít. Műveiben is a békéért, s annak legerősebb biztosítékáért, a szocializmus győzelméért harcol a szenvedélyes francia békeharcos, akit fiatalon (ma negyvenkét éves) választott tagjai közé a francia kommunista párt központi bizottsága. Már egy évtized előtt megjárta a francia börtönöket. Ugyanakkor a Szovjetunió Állami-díjjal tüntette ki regénytrilógiáját, amelyben a francia dokkmunkások harcának állít emléket.

Az Algériában folyó háborút népe szégyenének, a francia becsület meggyaláztatásának tekintette. Regényt írt egy romlatlan lelku francia fiatalemberről, akit szerelmétől elszakítva, Algériába küldenek harcolni, s aki később tépett lélekkel, meghasonlottan tér vissza, keresi elvesztett tisztá szívét, régi szerelmét, régi életvágját — nem talál többé magára.

Ezel a művel (Majd holnap szeretjük egymást) André Stil nem zárta le mondanivalóit a nagy nemzetközi bűnygyről. Új regényében, Az utolsó negyedóra-ban visszatér az algériai harcához. A háború akkor még folyik. A francia munkásság élcsapata szent ügyének tekinti a francia nép becsületének helyreállítását, kapcsolatot keres a hazájában dolgozó algériai munkásokkal, hogy értécsükre adja testvéri együttérzését és segítségükre legyen üldöztetécsük között.

Egy francia kisváros peremén működő üzem körül, nyomorult fabarakkokban tengődnek az algériai arab munkások. Zárkóztak, begubóznak, lehetetlen a bizalmukba férközni. Egyikük, Szaid, egy kerekeit vesztett rozoga lakókocsban húzódik meg bátyjával. Vele szeretne megismerkedni a kemény harcokban edzett francia munkás, Charlemagne. Bejut Szaid lakókocsijába. Zártak az arab szájak, de a személyes megismerkedés megtörtént. Hosszú idő telik el, amíg elkövetkezik a másik nagy negyedóra: Szaid bizalomébredése és kitarulkozása. Megtörténik az összefogás. Az utolsó negyedóra: Szaid menekülése az állati rohamrendőrcék elől. Charlemagne vele fut, hogy menekülését fedezze. Szaid eltűnik.

A regény legfőbb értékét a politikai mondanivaló adja. André Stil nem igyekszik képzeletizgató meseszöszéssel lekötöni az olvasót. Szinte halljuk a sorok közül a mottót: nincs mese! A valóságé a szó. A kompozíció darabos, de minden részlet: hamisítatlan életdarab. Az anyagkezelést az egymásnak futó képzeletársítások teszik filmszerűvé. Időben és térben ideodaszöknek a képek. Azoknak az igazságkeresőknek ad legtöbbit ez az írás, akik érdeklődéssel tudják figyelni egy éles szem felvételeit. A részletek művészi — és költői — megírása tekintetében is szép fejlődést jelent André Stil írói munkásságában Az utolsó negyedóra.

Halasi Andor

Mitchell Wilson

TALÁLKOZÁS EGY TÁVOLI DÉLKÖRÖN

Kossuth, 376 old. 32 Ft (Ajánlott)

Az író sok fontosat tud mondani a tudós feladatáról, az emberiség iránti felelősségről, megható szavakat a szovjet emberekről és életükről, nemcsak a szellem, hanem a szív dolgairól is. Wilsont szeretetre méltó egyéniségnek érezzük, aki tanult a múltból, s akit aggodalommal tölt el jelen és jövő.

A regény mindezt Nick Rennetnek, egy zseniális amerikai atomfizikusnak vívódásaival fejezi ki. Nick szelleme és érzelmi válsággal küszködik: munkakedvét elvesztette, felesége elhagyta. E kettős válság gyökere egy szörnyű látomás: „a féhéren izzó pusztulás”, az atombomba, amelynek gyártásában részt vett. Nem büntudat ez, hanem félelem a jövőtől, ez bénítja meg életörömét. De egy tudományos probléma — egy szimbolikus számítási különbség — a szovjet emberek közé vezet, ahol visszanyeri munkakedvét és új szerelemre talál.

Az író mondanivalóját, alap gondolatát azonban nehézkesen fejtí ki, alig képes szavakba foglalni. E különös meddőségnek az a magyarázata, hogy mindenáron lélektani regényt akart írni, de ezzel csak hőst és problémáját tette kibogozhatatlannul kuszává. „Sokféle szomorúság van benned” — mondja neki szerelme és munkatársa, Valja — „és én egyiket se értem”. Valljuk meg, mi sem, nem érthetjük, mert nem tudjuk követni Nick gyors hangulatváltozásait, szerelmeinek szövedékét, nem érthetjük, miért kell még Valjának, a szovjet lánynak is az ölelésbe „menekülnie múlttól, jövőtől”, nem érthetjük az író sok-sok lélektanilag ellentmondó állítását. Nem csodálkozha-

tunk hát azon, hogy a cselekményt még a „fülszöveg” is félreérti.

Kár ezért a regényért, kár, hogy az író nem elégedett meg nagyon is valóságos problémájának valóságosabb kifejezésével, egyszerűbb lélektannal, amellyel meg tudott volna birkózni. Így legfeljebb — néhány érdekes és izgalmas jelenet jóvoltából — olvasmányosnak nevezhetjük a könyvet.

V. P.

Fülszöveg

Ákos Károly

AZ ÁLDOZAT

Móra, 264 old. 15 Ft (Törzsanyag)

Az alcím: „Istenek nyomában” hűen kifejezi a könyv lényegét. Ákos Károly valóban az istenek nyomába szegődik. Éles szemmel fedezi fel mára az első jeleket az emberiség őskorában, s attól kezdve nem szakad el tőlük a legrejtettebb, a fejlődés legtitkosabbnak látszó útjain sem. Megelevenednek az olvasó előtt az első totemállatok, az első áldozatok. Az író nem magyarázatot ad, hanem a titkok nyomába vezet. Mondhatnánk: ez a titka könyve sikerének.

Ákos Károly nem regényt ír. „Az áldozat” éppúgy nem regény, mint előző könyve, a „Vasárnap” sem volt az, de amit elmond benne, s ahogy elmondja, regénynél is izgalmasabb, hiszen az emberi lét s az emberi tudat fejlődésének legdöntőbb mozzanatai tárulnak fel előttünk. Ki ne volna kíváncsi olyan kérdések megfejtésére, hogy miért rajzolt az ősember olyan tökéletes állatrajzokat a barlang falára? Mi az összefüggés a rajzok és a varázsolás között? Miért tettek meg istenüknek egyes állatokat, s ha már istenként tisztelték, miért ölték és ették meg bizonyos alkalmakkor? Vagy olyan kérdések, hogy miből származott az emberevés? Mit jelentett számukra az áldozatok bemutatása és milyen összefüggés van a primitív szemlélet, az áldozat eredeti értelme és a különböző ma is élő vallások szokásai, dogmái között. Mindig világosabban látjuk, hogy a vallások központi gondolata a primitívizmusból, a valóság összefüggéseinek nem ismeréséből ered. Az áldozatot pedig a legkülönbözőbb istenek megnyerésére, haragjuk engesztelésére mutatták be. A szerzőnek nem is kell külön bizonyítania, hogy a pogány és a keresztény vallások és a bennük oly fontos szerepet játszó áldozat fogalom mennyire azonos gyöke-

rűek. Az olvasóban már előbb, sőt állandóan felöltik: így van ez a keresztény vallásban is! A meghalás és feltámadás, de a keresztény vallás minden lényeges vonása megtalálható már a legprimitívebb vallásokban.

Dr. Ákos Károly orvos, az Akadémia pszichológiai bizottságának tudományos főmunkatársa. Tudományos munkássága közismert. (Könyvei: Érzékeink világa, — Gondolkodnak-e az állatok? — Megismerés — Az agy és az értelem eredete stb.) Gyakorlati érzéke, könnyed, érdekes előadásmódja miatt kiválóan alkalmas arra, hogy az ifjúság számára meggyőző erejű könyveket írjon. Azt azonban meg kell említeni, hogy a kiadó téved, amikor „Az áldozat”-ot 13 évtől kezdve ajánlja. Legfeljebb 15 éven felülieknek való, de bátran ajánlhatjuk felnőtteknek is.

Seres József

Kindzierszky Emil

A K É K H A R A N G

Móra, 172 old. 11,50 Ft (Törzsanyag)

A múlt év folyamán jelent meg a Buvár könyvek sorozatában a szerző „Halló! Ki beszél?” című műve, melyben a telefon feltalálásával és történetével ismertette meg olvasóit.

Ehhez a munkájához kapcsolódik a Nagy emberek élete c. sorozatban megjelent könyve: A kék harang. A könyv ugyanis a telefon feltalálójának, Alexander Graham Bellnek (1847—1922) az életregénye. Bell a süketnémák oktatója lett; családjában hagyományossá vált foglalkozás volt ez, s innen eredt, hallókészülékek kutatása közben a telefon feltalálásának a gondolata.

Bár később az egész világon a telefon zseniális feltalálójaként ünneplik, mégis élete végéig választott hivatására a legbüszkébb. Felfedező munkájában sokszor indult el téves úton, a kudarcok sorozatát kellett elszenvednie. Később a perek egész áradatát zúdtították rá, amelyekkel feltalálói elsőbbségét akarták kétségbe vonni. Vasakarattal folytatta

azonban kísérleteit, s fokozatosan jutott egyre közelebb és közelebb a probléma megoldásához. Élete végéig munkás, alkotó életet élt, s ezt a gondolatot hagyta örökségül a fiataloknak: „Ne maradjatok örökre a kitaposott utakon, mindig csak arra menve, amerre mások már jártak. Néha hagyjátok el a járt ösvényeket, és fűrőkészetek az erdőben... mert minden valóban nagy találmány a gondolkodás eredménye.”

Kindzierszky Emil könyve elevenen és fordulatosan mutatja be a kiváló feltaláló küzdelmeit és találmánya megszületésének történetét. Tudományos pontossággal, mégis népszerűen ismerteti a telefon kialakulásának egyes állomásait. A könyv elsősorban az ifjúságnak szól, a megjelölés szerint a tizenkét éven felülieknek. Véleményünk szerint inkább „Tizennégy éven felülieknek”, s felnőtteknek való, mert egyes fogalmak és problémák az általános iskolai fizikai ismeretek alapján még nem eléggé érthetőek.

Rubóczky István

Tudomány

A FRANCIA ENCIKLOPÉDIA

Gondolat, 253 old. 23,50 Ft

Az Enciklopédia a tudomány és a haladás egyik legnagyobb vállalkozása volt, elkészítése egész tudós- és írógenerációt foglalkoztatott, tanításai nemzedékeket formáltak a haladó gondolat híveivé. Tizenhét kötete húsz évig, 1751—1772-ig készült, állandó harcok keresztüztüében, születését ijesztő erők próbálták megakadályozni: cenzor, házkutatás, vizsgálóbíró, börtön. Alkotói azonban, a szerkesztő Diderot, s a munkatársak: Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Holbach, Quesnay rettenthetetlennek bizonyultak, és az egyházi és királyi hatalom minden gáncsoskodó erőszakossága ellenére is megjelentették a felvilágosodás tanait, a korabeli tudomány valamennyi területét enciklopedikusán összefoglaló köteteket. Ma már nemigen olvassuk őket, de valamikor ezekből tanult társadalomtudományt, filozófiát és közgazdaságtant, ezekből leste el a gondolkodás köteleességét és fegyelmét egész Európára, a magyar Bessenyei, Batsányi és Kazinczy is.

Szerencsés gondolat volt tehát, hogy Győry János az Enciklopédia anyagából gyűjtötte össze az Európai Antológia egyik kötetét. A kis könyv a hatalmas mű keresztmetszetét kívánja adni, s ezt a

Könyvtári könyvek

bekötése a legjobb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb hártáridővel

KUN ZOLTÁN

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetében.

EGER, Alkotmány u. 7. Tel.: 16-30

törekvését el is érte, az Enciklopédia szá- munkra is érdekes címszavából fogott össze néhányat. Közli Diderot előszavát, majd témák szerint csoportosítva válogat a filozófiát (pl. filozófia, józan ész), a természettudományt (fizika, atomizmus), a társadalomtudományt (szabadság, természetes egyenlőség), a közgazdaságtant (ipar, manufaktúra) és a művészeteket (építészet) érintő lexikoni fogalmakból. Noha e néhány szemelvényből még nem alakulnak ki az Enciklopédia grandiózus méretei; a tudományos felelősség, az igazságkeresés és a meggyőződés szene- vélye e pár sorban is ott izzik; bizo- nyítva, hogy ezek a hajdani filozófusok nem könyvtárba zárkóztak hidegszívú bölcsek, hanem a társadalom átalakításá- nak forró indulatokkal elkötelezett har- cosai voltak.

A kötet elsősorban értelmiségieknek és diákoknak ad ízelítőt a hatalmas műből.

Pomogáts Béla

Pach Zsigmond Pál

NYUGAT-EURÓPAI ÉS MAGYARORSZÁGI AGRÁRFEJLŐDÉS A XV—XVI. SZÁZADBAN

Kossuth, 359 old. 54 Ft

A szerző azt a kérdést vizsgálja, med- dig haladt együtt a magyarországi agrár- fejlődés a nyugat-európai — elsősorban az angol — mezőgazdasággal, mikor vált el — más szóval maradt le — a nyugati pol- gári fejlődés mögött, s közben hogyan alakultak a termelési és társadalmi viszo- nyok nálunk és Nyugat-Európában.

Amikor nyugaton a jobbágy felszaba- dul a földesúri elnyomás alól, nálunk függőségének második, az elsónél nem kevésbé súlyos korszaka bontakozik ki, amely aztán döntően meghatározza Ma- gyarország újkori fejlődésének és társa- dalmi elmaradásának okait.

A hazai fejlődés a XV. század közepéig haladt együtt a nyugatival, s lényeges vonása abban mutatkozott, hogy a munka (robot) szolgáltatással szemben a pénz- és terményjádék volt túlnyomó. A robot a XV. század közepéig elenyésző, mert ad- dig az urasági kezelésben levő ún, ma- jorsági (allodiális) birtokok területe is csekély.

A magyarországi fejlődés erőteljes el- kanyarodása a nyugatitól a XVI. század elején indult meg. Amikor Nyugaton a feudalizmus keretei között már fokoza- tosan alakulni kezd a polgári társadalom, nálunk és Közép-Kelet-Európában a feu- dális urak bővítik majorsági gazdaságu-

kat, saját kezelésbe veszik az addig job- bágyság használt terület egyre jelentő- sebb részét (ez még a XVIII. században is gyakori jelenség). Fokozzák az árutermé- lest, a kereskedést és természetesen nö- velik a robotterheket. Ezzel párhuzamo- san az osztályharc is élesedik. A korábbi fizetett jobbágyi munkaeót felváltja az „örökös jobbágyosság” rendszere.

A könyvben szemléletesen tárul elénk a jobbágyosság sorsa, az elnyomatásával járó sok-sok teher és a különféle szol- gáltatások (pénz és természetbeni egy- aránt). 1502-ben egyik francia utazó azt jegyzi fel a magyar nemesről, hogy a földművest (jobbágyot) a barommal egyenlőnek tartja és úgy is bánik vele.

Hiányát érezzük annak, hogy az inflá- ciós jelenségeket nem érinti, holott a pénzbeli szolgáltatások növekedésére sok adatot idéz, emiatt nem tarthatjuk reális- nak a jobbágyterhek emelkedésének raj- zát. Nem tárgyalja azt a kérdést sem, hogy a földesúri és vártartományi gaz- dálkodásból folyó jobbágyterhek milyen összefüggésben álltak a honvédelemmel. Sok kérdéssel csak a jegyzetben foglal- kozik, holott az alapszöveg is elbírná. A mű több helyen úgy hat, mint valami tör- vénykönyv, amelyhez a magyarázatok külön állnak, s a jelen esetben zömmel a jegyzetekben találhatók.

A könyvet elsősorban a történelem iránt komolyan érdeklődőknek ajánlhat- juk. Különösen azoknak, akik a magyar parasztság történeti múltjával foglalkoz- nak, vagy azt szeretnék megismerni. A sok-sok adat, amit Zágrábtól Kolozsmo- nostorig, Pozsonyig az ország minden tá- járól fölvonultat, a megismerést nemcsak megkönnyíti, de egyúttal szemléletessé is teszi.

Szij Rezső

Szemesetterjesztés

Csató István

A KOZMOSZ PARTJÁN

Kossuth, 412 old. 32 Ft (Ajánlott)

Az emberiség egyik leglelkesítőbb, korábban legfeljebb utópiaként elképzelt tettének vagyunk tanúi. Megkezdődött a világűr meghódítása! Erről szól Csató István könyve.

Rövid, a világmindenség szerkezetét és a repülés történetét ismertető bevezetés után a szerző az űrhajózásnak a mai tu- dás szerinti egyetlen lehetőségéről, a ra- kétaelvről, a rakéták eddigi felhasználásáról és a különböző mesterséges égi- testekről beszél. Beszámolót kapunk az

úrutazásnak napjainkig megoldott és ezután megoldandó problémáiról, az űrrepülőök edzéséről az első űrútatásokról és a jövő által ígért távlatokról. A kötet végén levő táblázat az 1962. év végéig felbocsátott 160 mesterséges égitest és űrhajó pályaelemeiről, súlyáról és egyéb adatairól ad kimutatást.

A könyv nem szakemberek számára készült, de nem is tartozik a népszerű „könnyű” ismeretterjesztő művek közé. Azokhoz szól, akik az újságok, hetilapok közleményeivel nincsenek megelégedve, és komolyabb tájékoztatást akarnak a szputnyikok, lunyikok, explorerek, vanguardok, beaconok, telstarok, kozmoszok és egyéb rakéták fellövésének céljáról, műszaki adatairól, tudományos eredményeiről és a világúri rádióösszeköttetés lehetőségeiről. Azokhoz szól, akik szeretnék tudni, hogy a rakéták bonyolult műszerei révén mit tudunk meg a troposzféra, sztratoszféra, ionosféra szerkezetéről, mennyire változtak meg eddigi elképzeléseink, és mi az az atmoszférában, amiről még most is csak sejtelmünk van.

Érdemes olvasni Csató könyvét, mert a benne közölt tények lenyűgözőek. Így, az eddigi eredményeket összefoglalva tudjuk csak érzékeltetni, hogy 1957. október 4-e, az első mesterséges hold felbocsátása óta milyen bámulatos fejlődésen ment át az űrhajózás a pontos irányítás, a hasznos teher, a műszerek tökéletessége és a távközlés tekintetében, és hogy milyen hatalmas léptekkel jutott előre az emberiség a Kozmosz megismerésének útján.

Kár, hogy a kötet illusztrációi elmaradnak a tartalom mögött. A különben jól kiválasztott fényképek — ezekből kerül ki a képanyag többsége — külön táblákra, műnyomó papírra kívánnak. Így, a szöveg közé nyomva, a durva raszter miatt nem elég tiszták és élesek. Az ábrák se mind kifogástalanok, a „tréfás rajzok” pedig egyáltalán nem szolgálják a szöveg könnyebb megértését.

Vértesy Miklós

Somos András—Angeli Lambert

KORSZERŰ

CSIPERKETERMESZTÉS

Mezőgazdasági, 183 old. 16 Ft (Törzsanyag)

A csiperkegomba táplálkozási jelentősége magas fehérjetartalmánál fogva (4,9%) igen nagy. Értékét növeli az, hogy ez a fehérjetartalom 90%-ban hasznosítható is. A természet gomba iránt ezért megnövekedett kereslet mutatkozik, ami új termesztési módszerek bevezetését teszi szükségessé.

A könyv célja a hazai gombatermesztés fejlesztése. Ennek érdekében a szerzők ismertetik a külföldi és hazai legújabb bevezetett gombatermesztési eljárásokat. A csiperkegomba növényteni és biológiai jellemzése után a természet gyakorlatát tárgyalják, ismertetik a természetberendezéseket, a természetközvet, a szaporítóanyagokat, csomagolást, tárolását s végül a betegségek elleni védekezést.

A második kiadás új fejezettel bővült: a gombatermesztési rendszerek fejlesztési irányait tartalmazóval, melyben a gazdaságos, korszerű termesztési rendszerekről számolnak be a szerzők, különös tekintettel a rendelkezésre álló természet-helyiségek jobb kihasználására. A termesztést megelőző tervek elkészítéséhez a könyv utolsó, a költségszámításokról szóló fejezete ad támpontot.

Bakonyi Andrea

Dobossy László

A FRANCIA IRODALOM
TÖRTÉNETE I—II.

Gondolat, 384 old. 58 Ft (Ajánlott)

A francia irodalom történetét Haraszti Gyula írta meg először magyarul (a Heinrich Gusztáv-féle Egyetemes irodalomtörténet második kötetében, 1905), majd a huszas években Benedek Marcell vállalkozott ugyanerre a feladatra (A francia irodalom). Azóta hasonló mű nem jelent meg nálunk, Dobossy László kétkötetes könyve tehát régi hiányt tölt be.

A francia irodalom iránt eleven érdeklődés mutatkozik hazánkban, Balzac, Stendhal, Hugo, Anatole France és az újabb francia írók munkái közkézen forognak. Aránylag kevesen ismerik azonban a francia irodalom korábbi századait, és különösen a középkori francia irodalomból csak kevés fordítás áll a magyar olvasó rendelkezésére. Ezért Dobossy László könyvének elsősorban azokra a fejezeteire hívjuk fel a figyelmet, amelyek a régi francia irodalmat, a középkor, a reneszánsz és a klasszicizmus irodalmának történetét tárgyalják. Dobossy László jól tájékozott kalauznak bizonyul ezekben a fejezetekben: megismertet a francia nyelv és irodalom kialakulásával, az ősi műfajokkal (trubadur-dalok, epikus hőségekek, lovagregények stb.), és a XII. század második felét, Chrétien de Troyes korát, joggal nevezi — a Sorbonne nemrég elhunyt professzora, Gustave Cohen nyomán — a francia irodalom első fénykorának. Igazán kár, hogy a középkor remekműveiből alig valamit

fordítottak le nyelvünkre, és a magyar olvasó egyelőre kénytelen beérni az Aucassin és Nicolette, a Pathelin mester, néhány fabliau és Villon ismeretével. A francia reneszánsz irodalmát tárgyalva Dobossy László nagy figyelmet szentel azoknak a lírikusoknak, akiket a francia irodalomtörténeti kutatás is csak az utóbbi időben emelt ki a feledésből (Maurice Scève, Saint-Amant, Théophile de Viau stb.), Rabelais és Montaigne portréjának rajzában pedig bizonyoságot tesz jó elemző képességéről. A klasszikus századról és különösen Racine-ról szólva nem kis nehézséggel kellett megküzdnie: a magyar közönség nagy része mindmáig idegenkedik e kor francia költészetének puritán nyelvideájától, fojtott szenvedélyeinek áttetsző izzásától. Az újabb századok tárgyalásakor az anyag bősége okozhatott gondot, és csak fegyelmezett toll, jól átgondolt szerkesztés őrizhette meg a helyes arányokat. Az utolsó fejezet, mely napjaink irodalmáról igyekszik képet adni, szűkre szabott és vázaltszerűen hat, egy-egy íróra csak néhány mondat, olykor csak egy-két szó jutott, de az olvasó legalább együtt találja a mai francia irodalom legfontosabb neveit Ionescoig, S. Beckettig.

A könyvet rövid bibliográfia (a felhasznált francia és szovjet szakmunkákról), időrendi tábla és névmutató egészíti ki. A szerző az előadás szövegében megemlíti a francia irodalmi művek fontosabb magyar fordításait is; ezeket bizonyára jobb lett volna — mint a Gondolat kiadó egyéb irodalomtörténeti kötetekben — függelék gyanánt külön felsorolni.

L. S.

Eisenstein

A FILMRENDEZÉS MŰVÉSZETE

Gondolat, 337 old. 36 Ft

A gyűjteményes kötet részben Eisenstein tanulmányaiból közöl válogatást, részben főiskolai előadásainak gyorsírással jegyzeteiből. Előszavában Nemeskürthy István vázolja a film nagy újtójának művészi fejlődését. Építészettel, festészettel, majd színházi rendezéssel próbálkozott előbb, s csak azután jutott el a filmhez, s ebben találta meg az egyéniségének leginkább megfelelő kifejezési módot, s egyúttal azt a művészi eszközt, melyen keresztül a legnagyobb tömegekhez szólhatott.

A művészet feladatának a közvetlen politikai agitációt tartotta, s a film valóban kiváló eszköznek bizonyult a kezében, hogy tömegek sorsát élesse át töme-

gekkel. Első alkotói korszakában — melyet a Sztrájk, A Patyomkin csatahajó, az Október és a Régi és új című filmek jeleznek — lemond az egyéni hősről, a főszereplőről, a régi értelemben vett drámáról, de még a meséről is; ezekben a filmekben hivatásos színészt sem alkalmaz. Mindent a vágásra, a rendező által átélt képeknek egymásutánjára, a montázsra épít. A montázst a nagy amerikai rendezőtől, Griffith-től tanulta, de továbbfejlesztette: a párhuzamosan futtatott cselekmény helyett egymással ellentétes képek sorává. Ezzel a módszerrel döbbenetes hatást ért el. Későbbi munkáiban — A jégmezők lovagjában és a Rettenetes Ivánban — visszatért bár a színészekhez, a gondosan és aprólékosan kidolgozott színészi játékhoz, de elsősorban mégsem erre épített, hanem változatlanul a tömegjelenségekre és az ellentétes képsorokra.

A kötet legvonzóbb fejezete a Lapok az életemből. Filmszerűen, pergő képekben, majdhogynem tömondatokban írt önmagáról, látásmódjáról, művészi útjáról. Egymás mellé vágott epizódok és gondolatok ezek. Ha figyelmesen, a megírás módszerét boncolgatva olvassuk, megismerhetjük belőle az Eisensteini montázs lényegét. Főiskolai előadásának jegyzetei sem csupán a szakembert érdekelhetik, s a különböző folyóiratokból összeválogatott tanulmányai sem, hanem mindenkit, aki nem kábulatot vár a mozitól, hanem a művészi élményt. Előadásai és írásai megtanítanak látni, tudatosabban, mélyebben élvezni a filmet.

Z. V.

Norbert Frýd

BÁBKARAVÁN BANDUNGBAN JÁRT

Táncsics, 294 old. 35 Ft (Ajánlott)

Az útirajzokat kedvelő magyar olvasók már ismerhetik a hazájában népszerű Norbert Frýd nevét, elsősorban a *Mosolygó Guatemala* című nemrég kiadott könyve alapján. Ezúttal egy cseh bábjátárszó csoport vezetőjeként került Indiába, Ceylonba, Indonéziába és Kambodzsába, s könyve ennek az útnak az élményeiről számol be.

Közvetlen tónusa már az első oldalon megfogja az olvasót, aki ezt a hangot akkor is szívesen hallja, ha az ilyenkor elkerülhetetlen útirajz-közhelyekre kerül a sor. Szerencsére itt valóban kevés a közhely, az író a bábjátárszó művésznek utazásainak, előadásainak élményeiről beszélve meg tudja találni azt az egyéni

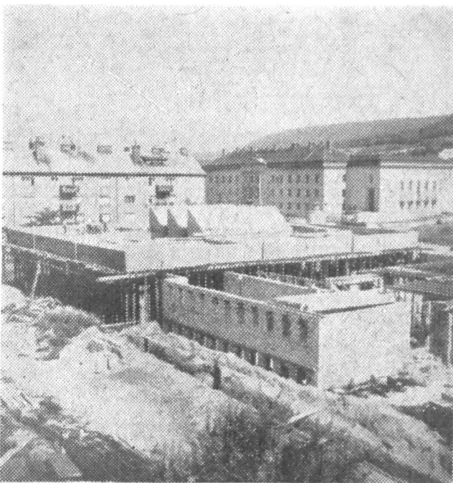
mondanivalót és egyéni hangot, ami egyedül adhat létjogosultságot az útirajz-könyvek népszerű és egyre növekvő tömegének.

Az író és a bábjaító művészek olyan országokban jártak, amelyek ma is főképp egzotikumok varázsával hatnak az európai képzeletre. Az olvasó bőségesen találkozik itt Dél-Ázsia népeinek sajátos szokásaival, s valljuk be, ez adja a könyv jó fűszerét. Kitűnő ízlésű íróra vall, ahogyan ezekről a szokásokról beszél. (Például az ifjú cseh színész kalandja a szép párszi lánnyal, ők különböző temetési szokások révén kerülnek konfliktusba.) Sok mai útirajz is értelmetlen csodabogarakként ír le ilyesfajta keleti szokásokat, szembeállítva velük a mi „jó és vitathatatlanul helyes” európai hagyományainkat. Norbert Frýd szellemesen és okosan mutatja be itt is a dolgok relativitását.

A fülszöveg egyébként meglehetősen félrevezeti az olvasót, mondván, hogy a könyv túlnyomó részében a bejárt országok „kulturális és politikai helyzetével foglalkozik”. Ez a megjegyzés publicisztikai jellegű művet sejtet, holott erről szó sincs. Az író élményei — hiszen jószemű, a látottakat okosan kommentáló, tapasztalt utazóról van szó — természetesen sokat tükröznek a bejárt országok kulturális és politikai viszonyairól is, de az élmények adta ötletszerűséggel.

A Zádor Margit fordításában megjelent útirajzot érdekes fényképek egészítik ki.

S. A.

Az épülő Tatabányai Megyei Könyvtár

Bibliográfiák

MEZŐGAZDASÁGI SZAKKÖNYVEINK JEGYZÉKE

Szekszárdi Megyei Könyvtár, 62 old.

Az állami közművelődési könyvtárak, felismerve a mezőgazdasági könyvek olvasásának társadalmi-gazdasági jelentőségét, nagy áldozatokkal igyekeznek mezőgazdasági állományukat korszerűsíteni. Ez a törekvés a nagyon is fennálló gazdasági szükségletnek felel meg, de jóval megelőzi a most még jelentkező igényeket. Ezért jelenleg a legfontosabb teendő az olvasási igények felkeltése és növelése. Ennek egyik eszköze az állomány feltárása, katalógusok és bibliográfiák közreadása. A könyvtárak egyre több ilyen jellegű kiadványt adnak ki. Ezeknek a címjegyzékeknek jó része azonban még nem eléggé színvonalas.

A Tolna megyei Könyvtár most napvilágot látott ajánló katalógusa követendő példa lehet a többi, hasonló kiadvány számára. A jegyzék jó elrendezésben, világos csoportosításban sorolja fel a könyvtár 1963 júliusának végéig szerzeményezett mezőgazdasági könyveit. Minden címleírást rövid annotáció egészít ki. Ismeretes, hogy már több könyvtár adott ki a közelmúltban mezőgazdasági katalógust, ezek azonban rendszerint annotáció nélkül jelentek meg.

A szekszárdi könyvtár mezőgazdasági katalógusa alkalmas lehet arra, hogy a könyvtárközi kölcsönzés alapját képezze. A községi könyvtárak állománya még a legjobb szerzeményezés mellett sem tartalmazhat annyi mezőgazdasági művet, hogy minden, a jövőben jelentkező igénynek megfeleljen. A megoldás csak a könyvtárközi kölcsönzés elterjedése lehet. A katalógus megjelenése után ennek igénybevételére kell minél szélesebb körben felhívni a figyelmet.

A jól sikerült katalógust Sipter Gézané állította össze. (—)

AZ IDEGEN NEVEK KIEJTÉSE

Maurice Druon	= Morisz Drüon
Mitchell Wilson	= Micsel Vilzn
Charles Ferdinand	= Sárl Ferdinan
Ramuz	= Ramú
Julien Green	= Zsülien Grin
Jules Supervielle	= Zsül Szüperviel
James Joyce	= Dzsémsz Dzssojsz
Thornton Wilder	= Szornton Vájder
John Cowper	= Dzon Kauper
Powys	= Pósz
Simone	= Szlmon
de Beauvoir	= dö Bovoár
Sean O'Casey	= Szin O'Kézi

1934. FEBRUÁR 8-ÁN (30 ÉVE) HALT MEG MÓRA FERENC

Aranykoporsó (regény) Magvető, 1962. 553 old. Az aranyszőrű bárány (verses mese) Móra, 1957. 31 old. Beszélgetés a ferdetoronnyal (elbeszélések, útiélmények) Magvető, 1959. 482 old. Csengő barack (mesék) Móra, 1957. 180 old. Csillcsali Csalavári Csalavér (mesék) Móra, 1935. 195 old. Daru utcától Móra Ferenc utcáig (önéletrajzi írások) Szépirodalmi, 1962. 539 old. Dióbéi királyfi és társai (Ifjúsági regény) Móra, 1958. 142 old. Elkallódott riportok (karcolatok) Magvető, 1958. 610 old. Enek a búzamezőkről (regény) Révai, 1946. I–II. köt. A fele sem tudomány — Utazás a földalatti Magyarországon (karcolatok, tanulmányok) Magvető, 1960. 582 old. Georgikon — Nádi hegedű (karcolatok) Magvető, 1959. 310 old. Hannibál föltámasztása (szatirikus regény) Tiszatáj — Magvető, 1956. 103 old. A honti igricek (elbeszélések) Móra, 1958. 207 old. Kincskereső kisködmönöm (ifjúsági regény) Móra, 1963. 179 old. Négy apának egy leánya, A festő halála, Hannibál feltámasztása (kisregények) Magvető, 1960. 459 old. Rab ember fial (regény) Móra, 1963. 245 old. Tápéi furfangosok (válogatott elbeszélések) Szépirodalmi, 1962. 456 old. (Aranykönyvtár) A vadember és családja (elbeszélések) Magvető, 1960. 556 old. Válogatott elbeszélései, Szépirodalmi, 1952. 139. old. (Szépirodalmi kiskönyvtár 52.) Véreim — parasztjaim (elbeszélések) Magvető, 1958. 486 old. Boday Pál: A könyvtáros Móra Ferenc Szegedi Egyetemi Könyvtár, 1954. 42 old. Csongor Győző: — — munkássága Szegedi Egyetemi Könyvtár, 1954. 32 old. Csongor Győző: — — és a természettudomány A Móra Ferenc Múzeum 1958–59. évi évkönyvéből, 227–249. old. Földes Anna: — — Bibliotheca, 1958. 322 old. (Nagy magyar írók). Takács Tibor: Móra igazgató úr Móra, 1961. 198 old. Vajda László: — — a vezércikkirő, A Szegedi Pedagógiai Főiskola évkönyvéből, 1959. 87–120. old. Vajda László: — — útja A Szegedi Pedagógiai Főiskola évkönyvéből, 1962. 77–128. old.

1564. FEBRUÁR 15-ÉN (400 ÉVE) SZÜLETETT GALILEO GALILEI

Párbeszédék a két legnagyobb világrendszerről, a ptolemaiosiról és a kopernikusiról Európa, 1959. 198 old. Giordano Bruno — Galilei — Campanella: Szemelvények Művelt Nép, 1953. 120 old. Ludovico Geymonat: — — Gondolat, 1961. 277 old. Bertolt Brecht: — (színjáték) Európa, 1958. 123 old. (Világirodalmi kiskönyvtár). Németh László: — — (A történeti drámák I. kötetében) Szépirodalmi, 1957. Száva István: A hiúz a napba néz (Galilei életregénye) Móra, 1962. 356 old.

1564. FEBRUÁR 18-ÁN (400 ÉVE) HALT MEG B. MICHELANGELO

Versel, Helikon, 1959. 300 old. Condivi: Michelangelo élete Magyar Irodalmi Társulat, 1926. 119 old. (Napkelet) Lyka Károly: — — Képzőművészeti, 1957. 26 old. (A művészet kiskönyvtára). Karel Schulz: Kőbe zárt fájdalom (életregény) Képzőművészeti, 1962. 590 old. Romain Rolland: — — Révai, 1921. 221 old. (Mesterművek sorozat).

1904. FEBRUÁR 22-ÉN (60 ÉVE) SZÜLETETT A. P. GAJDAR, SZOVJET IFJÚSÁGI ÍRO

Távoli vidékek (regény) Ifjúsági, 1951. 100 old. A hadítitok (regény) Ifjúsági, 1955. 103 old. Iskola (regény) Ifjúsági, 1955. 182 old. Pajtásaim (elbeszélések) Kárpánton túli, 1955. 110 old. A négyes számú fedezék (történetek) Ifjúsági, 1956. 39 old. Csuk és Gek (elbeszélések) Móra, 1959. 40 old. Timur és csapata (regény) Móra, 1963. 202 old.

1939. FEBRUÁR 27-ÉN (25 ÉVE) HALT MEG N. K. KRUPSZKÁJA, LENIN ÉLET-TÁRSA ÉS HARCOSTÁRSA, KIVÁLÓ PEDAGÓGUS

A gyermekkönyvtárakról OSZK—KMK, 1960. 41 old. Az ifjú pionírok (válogatott művek) Urshorodi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951. 137 old. Közoktatás és demokrácia Tankönyvkiadó, 1957. 170. old. A szocialista iskoláról Tankönyvkiadó, 1962. 230 old. Uttörőkről, iskolásokról Ifjúsági, 1955. 239 old. Válogatott pedagógiai tanulmányai Tankönyvkiadó, 1952. 374 old. Visz-szaemlékezések Leninre Kossuth, 1959. 491 old. Jovánovics Miklós: Életveszélyes élet (élet-rajz) Móra, 1958. 62 old.

A LONDONI BRITISH MUSEUM könyvtárának súlyos raktározási gondjai vannak. Könyvállománya már most is a város három különböző épületében van elhelyezve, s mivel a könyvtár napi gyarapodása nyolcszáz mű, a jelenlegi raktárhelyiségek tizenöt év múlva elégtelenek lesznek. A Themze partján épül ugyan egy új könyvtárpalota (1966-ra készül el), ez azonban csak a British Museum természettudományi könyveinek elhelyezését biztosítja. Frank Francis, a könyvtár igazgatója egy még újabb, hatalmas könyvtárkolosszus építésére igyekszik rábeszélni a kormányt, hogy a teljes könyvállományt egy helyen összpontosíthassa, de ez az épület még a legderülátóbb tervezgetés szerint is csak 1984-ben nyithatná meg kapuit. Ha ez az elképzelés megvalósul, a British Museum régi, kupolás hajlékában, melyet az olasz Panizzi tervezett, csak a különleges gyűjtemények, régiségek maradnának, például az ősnymtatványok, melyekből a British Museum minden más könyvtárnál nagyobb mennyiséget őriz. (L.)

KRÚDY GYULA nevét vette fel a Várpalotai Városi Könyvtár abból az alkalomból, hogy felnőtt részlege új helyiségbe költözött, Krúdy Gyula élete és művei sok szállal kapcsolódnak Várpalotához. A könyvtár eddigi helyiségeiben szabadpolcos gyermekkönyvtárat rendeztek be.

Hírek

A SZOMBATHELYI Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár kiállításaihoz irodalomjegyzéket készít. Legutóbb „Az ékirástól a nemzeti könyvtárig” és a „Könyvritkaságok” — című kiállításainak katalógusát tette közzé. Kiadta gyarapodási jegyzékét is, amely 741 címet tartalmaz.

NÓKNEK AJÁNLUK címmel ajánló bibliográfiát adott ki a Pest megyei könyvtárak módszertani tanácsa. Az „Olvasási tanácsadó” alcímmel megjelent jegyzék mintegy 200 ismeretterjesztő mű rövidített címléírását és ugyanennyi szépirodalmi munka szerzőjének és címének felsorolását tartalmazza. Az összeállító — Máté György — gondosan és jól választotta meg a felveendő műveket. Az ilyen célú bibliográfiák azonban aligha lehetnek hatásosak annotáció nélkül. (—)

DEBRECENBEN kiállítást és ankétot rendezett az Építőipari Tudományos Egyesület és az ÉM Építésügyi Dokumentációs Iroda az építőipari műszaki propaganda kérdéseiről. A kiállításon gazdag építőipari műszaki propagandaanyagot mutattak be. Az ankétot Kilián József, az építésügyi miniszter első helyettese nyitotta meg. Ezután előadások hangzottak el az építésügyi műszaki tájékoztatás helyzetéről, feladatairól, valamint a propaganda szerepéről a korszerű építési kivitelezésben és a vállalatok életében. A referátumokat színvonalas vita követte. (—)

GYŐR megyében már 30 olyan község van, amelynek minden házából beiratkozott valaki a könyvtárba. A beiratkozást remélhetőleg folyamatos olvasás is követi. (—)

MISKOLCON hat új fiókot, köztük két kerületi gyermekkönyvtárat nyitott 1963-ban a városi könyvtár. Az új létesítményekkel a városi könyvtárfiókok száma 25-re emelkedett. Az elmúlt évben az olvasólétszám meghaladta a nyolcezeret, a könyvvállomány a nyolcvanezeret, a kikölcsönzött kötetek száma pedig a háromszázezeret. (G. M.)

A PÉCSI JÁRÁS községi tanácselnökei és titkárai dr. Hetessy György járási tanácselnök vezetésével megtekintették az átalakított megyei könyvtárat. Dr. Hetessy György felhívta a tanácsvezetők figyelmét a könyvtárak korszerű elhelyezésére és berendezésére, valamint arra, hogy milyen fontos a falusi könyvtárakban a napilapok és folyóiratok előfizetése az olvasók gyors és széleskörű tájékoztatása céljából. (J. D. P.)

KOMLÓN szabadpolcos berendezést kapott a városi könyvtár. Ismeretes, hogy a komlói könyvtár hosszú éveken keresztül súlyos elhelyezési nehézségekkel küzdött és csak három évvel ezelőtt jutott a Zrínyi Művelődési Ház emeletén megfelelő helyiségekhez. Most korszerű, szabadpolcos berendezést kapott, és újonnan rendezték be az olvasótermet is. A könyvtár jelenleg fiókhálózatának ki szélesítését tervezi. (—)

A TATABÁNYAI „József Attila” Megyei Könyvtár kiadta műszaki kézikönyvtárának katalógusát. A füzet 278 fontos műszaki kézikönyv adatait közli és felsorolja a kézikönyvtár szótárait, valamint szabványgyűjteményeit is. A katalógust név- és tárgymutató egészíti ki. (—)

KÖZPONTI PEDAGÓGIAI könyvtár létesült Bukarest központjában. A korszerűen felszerelt könyvtár céljára átrendezett épületben négy olvasóterem áll az érdeklődők rendelkezésére. Állománya 150 000 kötet könyv és 24 000 különféle folyóirat. Az ország bármely iskolája, tanügyi szakembere megkaphatja a neki szükséges irodalmat, mert a könyvtár írásbeli kérelem alapján elküldi a kívánt könyvet, folyóiratot vidékre is. A Központi Pedagógiai Könyvtár a Pedagógiai Tudományok Intézetének irányítása alatt áll. (K. I.)

KÉPES LEVELEZŐLAPOT készített felnőtt, illetve gyermek kölcsönzőjéről a Sarkadi Járási Könyvtár. Az 500—500 darab fényképes levelezőlap nyomdai előállítására 327 forintba került, a két — később is felhasználható — klisé elkészítésének költsége pedig 220 forint volt. A képeket a Magyar Távirati Iroda fotószolgálatának felvételei közül választották ki. A levelezőlapokat meghívók, visszahívó levelek céljára és más fontos közlésekre használják fel.

ZALAEGERSZEGEN, az SZMT Központi Könyvtárának olvasóiból „könyvbárát-kör” alakult. A kör programján vitaestek, író-olvasó találkozók, irodalmi estek megrendezése szerepel. A könyvtár a kör tagjaitól azt is várja, hogy tolmácsolják az olvasók véleményét a könyvnyagról és a könyvtár munkájáról. (—)

Képek az irodalmi színpadok szegedi országos konferenciájáról. (Fent: a tanácskozás elnöksége, lent: a résztvevők)

Ára: 4,— Ft

„Termő ékes ág...” Jelenet a szombathelyi Radnóti Miklós Irodalmi Színpad műsorából